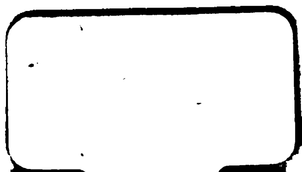

WIDENER
HN TCZE 1

VE RI
TAS

JOHAN BOJER

„VORT RIGE"

ROMAN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KRISTIANIA 1908 KJØBENHAVN

August [illegible]

VORT RIGE

VORT RIGE

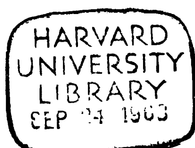
ROMAN

AF

JOHAN BOJER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KRISTIANIA 1908 KJØBENHAVN

Omtrent samtidig med originaludgaven offentliggjøres den franske oversættelse af forlæggeren CALMANN-LÉVY, Paris, den italienske af FRATELLI TREVES, Milano, og den hollandske af H. HONIG i Utrecht.

Published October 7th 1908.

TRYKT HOS MARIUS STAMNES, KRISTIANIA

Till

fru Hjørdis Nordin-Tengbom.

FØRSTE BOG.

I

Som vanlig havde Kristiania været uheldig med sit syttendemaiveir. Men tiltrods for vinden og haglbygerne, som nu og da slog sine hvirvler henover hustakene, var gaderne dog fulde af lystige mennesker, og flag saaes at smelde i vinden høit og lavt, endog over sporvognene, som gled forsigtig afsted og ustanselig ringte. Og udover eftermiddagen var der endnu demonstrationstog, som endte paa en aaben plads, hvor man samledes om en talerstol og svingte med hattene og ropte hurra. Der var gjennem gaderne en stimlen, en latter, en mængde skrik, en frydefuld larm, saa de trækfugle, som høit oppe i luften stod nordover — de maatte tro, at dernede i dalbunden ved fjorden laa der endelig en by, som sang.

Men paa samme tid stod en enslig mand i et portrum midt overfor landsfængslet

for kvinder og syntes at være udenfor det hele. Kraven paa den graa ulster havde han slaat op over ørene, og filthatten var trukket ned i panden, som søkte han at gjøre sig ukjendelig. Folk, som gik ud og ind af porten, trodde han maatte være syk eller drukken. Men hele tiden stirret han, hensunken i tanker, paa den skumle fængselsbygning, som ventet han, at der bak et af de jerngitrede vinduer skulde vise sig et ansigt, som han kjendte.

Det er ikke godt at vide, hvor længe han saadan havde staat her. Men endelig syntes han at ta sig sammen til en stor beslutning. Han gik tvers over gaden, hen til fængselsporten, og løftet haanden som for at ringe paa. Men pludselig faldt haanden ned igjen, han tog nogle skridt baklængs, strøk sig over panden og satte saa paa maafaa afsted, tæt ind til husvæggen, som om han flygtet.

En times tid senere stod han og ringte paa i anden etage i et hus nede ved fæstningen.

„Er presten hjemme?“

„Ja, værsgod!“

Men skjønt pigen havde aabnet døren

paa vid væg, varte det dog et øieblik, inden den fremmede kunde bestemme sig til at træde indenfor. Selv da han inde i entréen havde hængt ulster og hat fra sig, saa det et øieblik ud som han vilde ta paa sig og gaa igjen.

Samtidig gik den bekjendte prest med langsomme skridt frem og tilbake i spisestuen, idet han viftet med et papir i haanden. Han var selskabsklædt og skulde ud i festmiddag, og der havde han lovet at holde en tale. Men selv en nidkjær sjælesørger kan — efter at ha præket i kirken, besøkt fattige og syke, staat ved dødsleie, og ellers hørt alskens klager og skriftemaal — faa en uvilkaarlig trang til at hvile ud i noget lysere, og derfor havde presten idag bestemt sig paa at holde en munter tale. Hans skridt knirket livlig frem og tilbake, og lidt efter lidt kunde han tydelig se baade gjæsterne, bordet og blomsterne og føle champagneglasset i haanden. „Og vi prester — naaja vi kunde da ogsaa være kavalerer, ikke sandt mine damer?" hørte han pludselig sig selv si, og ansigterne rundt bordet begyndte virkelig at lyse op. Det var altsaa en god sats. De knirkende skridt stilnet pludselig,

mens han noterte paa papiret, og uvilkaarlig fik hans graaskjæggede ansigt et smil som det han agtet at levere under talen.

„Hvad?“ vendte han sig med et ryk, da pigen stod der og saa ud til at ville noget. „Er der endnu én som vil tale med presten! Hvem er det? Jasaa. Men De kan vel oplyse mig, om det er keiseren af Rusland, eller en snigmorder? Naa, saadan!“ Presten var virkelig blet hidsig over at bli forstyrret netop nu. Han saa paa sit papir, men forstod, at han kom ikke videre i talen, før den fremmede var ekspederet. Med et suk stak han papiret i lommen og begav sig gjennem stuen hen til kontoret.

Da den fremmede derinde hørte de knirkende skridt nærme sig, saa han sig om med en mine som vilde han helst ta flugten. „Hvad er dog dette!“ tænkte han. „Hos presten — du! Begynder du virkelig at bli forrykt.“

I næste øieblik aabnedes døren fra den anden kant, og prestens hvide skjortebryst kom tilsyne. Paa den sorte kjole dinglet et ordenskors. Et øieblik stanset han og saa lidt over brillerne paa den fremmede,

men da han ikke kjendte ham, gik han et par skridt nærmere, la hænderne paa ryggen og hældet hodet tilbake.

„Godaften!“ sa han endelig. „Med hvad kan jeg . . . ah!“ Og pludselig fik han et underligt smil. „Nei virkelig — er det Dem!“

Uden at række den fremmede haanden gik han nu hen og satte sig i armstolen ved skrivebordet, hældet sig tilbake og bød med en haandbevægelse den anden at ta plads. Hans ansigt la tydelig for dagen, hvor forbauset han var.

„Jasaa, presten kjender mig igjen!“ kom det endelig fra den forlegne unge mand, som stod der og strøk og strøk sig over panden.

„Ja, er det ikke hr. Erik Evje? Jovist. Undskyld, at jeg ikke kjendte Dem straks.“

„Det er jo over et aar siden vi stødte sammen i studentersamfundet.“

„Jaha — jeg husker det!“

„Dengang fornærmet jeg Dem, hr. pastor. . .“

„Ikke mig, men hele standen!“ afbrød presten og smilte overbærende. „Husker jeg ret, saa gav De os prester skylden for

omtrent al den elendighed, som fins paa jorden, he, he!"

„Ja, jeg har desværre sagt meget vrøvl i mine dage —" kom det dæmpet fra den anden. „Men nu kommer jeg til Dem, hr. pastor, netop fordi .... fordi jeg har skrevet og talt saa meget imod Dem."

Presten saa opmerksomt paa den anden, som fremdeles stod der og saa rent hjælpeløs ud. Dette besøk var saamæn uventet Denne uvorne skribent i „Socialdemokraten", denne ophidsende taler ved alle striker og arbeidsdemonstrationer, denne prestehader og gudsfornegter, — han staar pludselig her med en saa ydmyg mine. Presten bøiet uvilkaarlig overkroppen frem for bedre at se paa ham. Nu gaar den unge mand endelig hen og sætter sig paa den anden side af skrivebordet. Nu hoster han. Og naar man er saa blek — naar man ustanselig tørrer sig over panden for at fjerne en sved, som slet ikke er der — naar blikket er saa sky — hm, hm! Var dette en krypen til korset, da vilde det komme til at vække opsigt.

„Ja, De er nok forbauset over, at jeg kommer saadan dumpende ind til Dem, hr. pastor. Men der var slikt spektakel paa

alle de glade mennesker paa gaden. For jeg er kommen udenfor alt det. Og saa drev jeg tilfældigvis forbi her. Og saa kom jeg til at ringe paa . . ."

„Er De ikke formand i et arbeidersamfund, hr. Evje?"

Den anden fik som et ryk. „Nei, nei, det er Gudskelov forbi. I det sidste har jeg drevet omkring ganske husvild."

„Husvild?"

„Ja, — aa De ser paa mine klær. Nei det er ikke paa den maade. Jeg lever desværre fremdeles høit paa de penge, som far skrapet sammen — paa sin vis."

„Var ikke Deres far brukseier nordenfjelds?"

Den unge mand fik et tungsindigt smil.

„Aa, hans usminkede titel var nok brændevinsbrænder og skogødelægger. I dag har jeg trang til at si sandheden, selv om det gjælder min far. Han forvandlet bøndernes korn og potet til brændevin, og naar de saa var drukne, saa kjøpte han gaarden af dem for at udplyndre skogen. Han har gjort hele distrikter fattige, endog paa brændsel, og hvor mange velstandsfolk han bragte til betlerstaven, er der neppe tal paa. Men rik blev han

da, og ordener og ære fik han ogsaa, og da han var død, kan De tro, at presten roste ham i sin gravtale. Men jeg — jeg fik desværre alt dette i vrangstrupen, og saadan blev jeg socialist. . . ."

„Men han er jo den gamle!" tænkte presten og knep munden sammen, idet han gjorde mine til at reise sig. „Nuvel, hr. Evje!" sa han høit — „hvad kan jeg . ."

Erik Evje sad og strøk eftertænksomt med fingrene gjennem sit lyse helskjæg. „Jo, det var det, hr. pastor," kom det eftertænksomt. . . „Det var. . . ."

Presten ventet utaalmodig paa fortsættelsen. Nu hørte han sin frue trippe frem og tilbake inde i stuen, — jovist, det var paa tide at komme afsted til middagen. Og før presten merket det, var hans tanker inde i den tale, han netop kom fra, og atter følte han champagneglasset i haanden og saa bordet og gjæsterne.

„Det var det," fortsatte endelig røsten fra den anden side af bordet. „Gives der virkelig en Gud?"

Presten vaagnet ved dette ord Gud, reiste sig bratt og maatte gaa en tur over gulvet for at samle sig. Thi i samme øie-

blik havde han jo i tankerne smilt og sagt: „Og vi prester, vi kunde da ogsaa være kavalerer, ikke sandt mine damer?“ Nu begyndte han at gaa langsomt frem og tilbake, med lukkede øine, som vilde han fra denne letsindige tale søke at faa øie paa Gud.

„Hør,“ sa han endelig og stanset op foran den anden. „Vil mit svar egentlig bety noget for Dem?“

Den anden smilte og rystet paa hodet. „Aanei, ærlig talt. Men allikevel — om De blot kunde faa mig til at tro paa et eller andet igjen. Salig er den, som tror, thi han kan synde.“

„Hvad?“ Presten stirret paa ham gjennem brillerne.

„Og salig er den rike — thi han kan stifte gjæld. Salig er den, som har mange venner, thi hvad gjør det, om han faar fiender. Men den, som ikke tror — og som dog har syndet! Ser De, troen, den er et bjerg at staa paa, hvorfra vore synder blir noget smaatteri der nede i dalen. Men ve den, som glider ned. Han blir selv saa liden, at synderne straks vokser ham over hodet. Det er derfor vi mennesker behøver en eller anden Gud.“

Han kastet et blik paa presten, som stod stille foran ham med hænderne under frakkeskjøderne.

„Men,“ fortsatte han smilende — „nu kommer jeg til mit egentlige ærind, hr. pastor. Hvad er dette med samvittigheden? Kan man virkelig stole paa, at den er en tilforladelig maaler af godt og ondt? Er den ikke heller en sykdom? Jo, for ser De, hvis samvittigheden er en guddom i mennesket, saa er det ialfald en feig guddom. Den anfalder os kun, naar den ser vi er vaabenløs. Hvis du en dag mister alt og blir liggende paa veikanten som et andet dyr, da kan du forlade dig paa, at samvittigheden slaar kloen i dig. Den kredser over os, som gribbene over en hær, ventende paa, at et øg ikke skal orke mer, men bli liggende igjen. Da er den der. Saaledes er samvittigheden. Det er ingen ridderlig Gud, hr. pastor.“

I det samme aabnedes døren paa klem ind til stuen, og en stemme hvisket: „Jeg er færdig.“

„Nu kommer jeg!“ sa presten og gik virkelig ogsaa et par skridt mod stuen. Men saa vendte han igjen. „Ja ja, hr. Evje,“ sa han nu til farvel — „naar vi er

saa uenige om udgangspunktet, nemlig Gud, saa har jo vi to neppe stort at si hinanden. . . .“

Erik Evje smilte. Han var altfor optat af, hvad han selv havde paa hjerte, til at merke prestens trang til at faa ham paa dør.

„Man synder kun mod sig selv og sine medmennesker, hr. pastor. Men saalænge man tror paa et eller andet stort — i det blaa — saa længe kan man knuse saa mange menneskeskjæbner, det skal være. Samvittigheden sender kun regningen til — dette i det blaa. Men anderledes gaar det, naar kassen er tom paa idealer. Og derfor er jeg kommen hid til Dem, hr. pastor. De er en mand, hvis samvittighed er slig som en sund og lykkelig mand skal ha de ting. Og nu faar De si mig, om jeg virkelig er skyldig. . .“

„Skyldig?“ gjentog presten mekanisk, han stod og smaatrippet paa gulvet, mens han i tankerne var ved festbordet: „Og vi prester . . . kunde da ogsaa være kavalerer . . .“

Erik Evje saa spændt paa ham: „Ja, De ved naturligvis, hvad man beskylder mig for?“

Presten strøk sig over panden og prøvde at vaagne til den andens verden.

„Beskylder Dem? nei, det ved jeg virkelig ikke.“ Presten kom i det samme til at se paa sit ur.

„Da er De vist den eneste, hr. pastor. For aviserne har da ogsaa levet høit paa det, skulde jeg tro. . . Og sæt om han nu har ret! Baade han og . . . naa —“ Han strøk sig over panden igjen og sukket tungt.

„Hvem taler De om?“

„Om Mogstad vel — tugthuskandidaten, min ven, he, he! Han, som tog arbeiderne fra mig og fik mig sparket ud. Har De ikke læst om den skandale i aviserne? Han stod op i et møde i samfundet og pekte paa mig og sa, det var jeg, som havde sendt ham i straf. Det var jeg — jeg som havde gjort ham til en skadeskudt fugl. Og man trodde ham og tog parti imod mig. Dengang var jeg viss paa, at han løi, men, det er siden. . .“ Evje strøk sig atter over panden og lukket øinene. — „Det er farligt at bli gaaende omkring ganske alene.“

Presten hørte atter sin frues utaalmodige skridt i stuen og blev mer og mer

fortvilet. Aldrig havde han følt en andens fortrolighed saa fordringsfuld. Og idet han anstrengte sig for at tænke lidt nærmere paa denne mand, dukket der en erindring frem. . . .

„Hele historien," fortsatte Evje paany, „er den, at vi var studiekamerater, han og jeg. Han var fattig, men begavet. . ."

„Evje . . .?" afbrød presten, idet han stanset midt paa gulvet og tog sig over øinene. „Jeg var for et par aar siden prest ved kvindefængslet her. Var der ikke der en ung pige, som . . . hvad hed hun nu?"

Men nu hendte der noget ganske uventet. Erik Evje reiste sig pludselig, stirret et øieblik paa den anden og satte saa afsted mod døren og ud. Presten stod som himmelfalden. Endelig skyndte han sig ud i entréen og kom tidsnok til at se den anden forsvinde gjennem yderdøren med hat og overtøi i haanden. „Men Evje dog!" ropte presten. „Hvad er det? Hvad er det? Nei nu har jeg aldrig . . .!" Kommen ud paa trappen ropte han endnu en gang: „Evje!" Men saa hørte han gadedøren bli slaat igjen.

„Er du endelig færdig nu!" sa en stemme

fra stuen. „Du har vist ingen tanke for, at vi kommer forsent."

Da presten lidt senere sad i vognen underveis til festen, tog han atter sit papir frem og prøvde at komme ind i sin muntre tale. „Og vi prester kunde da ogsaa være kavalerer. . ." Men pludselig gjorde han en grimace og kastet papiret hen i gaden. Det var virkelig lyktes den anden at spolere hans humør.

„Var han gal!" tænkte han. „Og hvor gjør han af sig nu ikvæld?"

II

De fleste mennesker faar sine idealer som det saarede dyr, der uvilkaarlig søker til vand. Saaledes var ogsaa Erik Evje blet teolog, mediciner og tilslut arbeiderfører, alt efter som en indre ulykke hos ham selv krævet en bestemt lindring.

Den sommer han kom hjem som nybakt student, blev han heftig forelsket i en husmandsdatter, som tjente paa gaarden, og da faren forstod, det var guttens alvor at ville gifte sig med hende, kan

det hænde der blev hus. Det endte med, at Erik tilslut gav efter og lod pigen i stikken, enda hun var med barn. Men da han samme høst kom til hovedstaden for at studere jus, blev han liggende dagen lang paa sin sofa, syk af erindringerne hjemmefra. Her i den store, vildfremmede by, hvor han hverken havde en mor eller en god ven at udøse sig for, her øinet han ingen anden lindring end Gud. Omsider satte han endog igjennem at faa bli prest. Og naar han nu blev saa nidkjær i sine studier, saa sterk i sin tro, og saa hed i sine bønner, da var det fordi der gaves — langt dernord — et blekt lidet ansigt, som stadig maatte holdes paa afstand.

Dette lyktes ogsaa efterhvert. Saa da han et par aar senere hørte, at pigen havde faaet et barn med en gift mand og i fortvilelse dræpt det, da var han i sin kristelige iver sterk nok til at tænke: „Nei — var hun saadan . . . hun ogsaa."

En lys vaardag møder han under løvet i studenterlunden den unge Inga Rud, datter af distriktslægen i hans hjembygd. Eriks aftenbøn blev den kvæld lysere end ellers. Det var som det høieste væ-

sen havde iført sig rød kjole og lys straahat. Snart sa kameraterne efter ham paa gaden: „Se der, nu har s'gu Erik Evje ogsaa klippet sig.“ „Og været hos skrædderen!“ tilføiet en anden. Men da han et par dage senere viste sig ved militærmusiken i floshat, ny vaarfrak og lysegule hansker, da begyndte man at stikke hoderne sammen og mumle: „Hvem er hun?“

De skulde ha vidst, hvad Erik i denne tid gik igjennem. Thi jo mindre opmuntring den unge kvinde skjænket ham, jo sterkere klamret han sig til Guds hjælp. Men endelig kommer den kvæld, da han kaster sig paa sengen efter at ha faat en tydelig kurv. „Ske din vilje!“ stønnet han i puderne, men denne gang blev det dog en bøn med sammenbidte tænder. Da læser han et par dage efter en annonce om hendes forlovelse med en ung officer, og nu faldt avisen ham ud af hænderne. Han havde haabet til nu. „Ske din vilje . . . nei, nei!“ Og da han om kvælden af gammel vane foldet hænderne, brast der en iskold latter frem. — Officeren bandte vel og svor. Han fik hende. Han selv spæget sig og bad og bad, men fik blot skam-

men Nye, farlige tanker begyndte at vælde frem, og himlen blev snart saa uendelig tom.

Straks efter staar han hin regngraa sommerdag i farens begravelse og hører prestens lovtale over den døde. Men Erik saa i dette øieblik sin far — da han jaget den unge husmandsdatter af gaarden. „Vil du bli en hykler og nar som denne prest?“ spurte det i ham. „Er det underligt, at teologer som regel faar kurven?“

Videnskaben kaldtes dengang de unges religion, og da Erik atter kom til hovedstaden, sparket han sine teologiske lærebøker ud paa et mørkeloft og gik over til medicinen. Det blev det første brud med moren. Men Erik tog ihærdig fat — som den, der har mistet sin gaard og vil rydde sig en ny. Og det var befriende at turde være ung igjen, og at slaa sig løs i det lystige studenterliv, han ogsaa. Han havde rikelige lommepenger, han stiftet venskab med begavede unge mænd og sluttet sig til en liden begeistret klik af fritænkere, som svor ved solen og den klare hjerne.

Det blev et par lyse, lykkelige aar, da han selv, idéerne og arbeidet syntes ett

og det samme. Og naar hans humør saa ofte syntes larmende, og han saa flittig strødde eder omkring sig, da var det af trang til at sparke den gamle udgave af sig selv, teologen og bedemanden, som nu forekom ham saa ynkelig.

Da var det, at historien med Mogstad kom. Denne unge mand var Eriks bedste ven, begavet, men sykelig ærekjær, kanske fordi hans mor var vaskekone. En dag, en stund før de skal op til sin første eksamen, kommer han op til Evje og slænger sig modløs paa en stol. „Naada?“ spør Erik. „Disse forbandede pengene!“ stønner den anden. „Nu orker mor ikke mer, og jeg har desværre heller ikke tid til at skylle hendes klær netop nu. Det spøker for, at min eksamen gaar i vasken iaar ogsaa, jeg faar vel ud paa landet og ta en huslærerpost igjen!“ „Hvor meget dreier det sig om?“ spør Evje. „Aa, en tre hundrede lumpne kroner du!“ „Kjære, det maa da jeg kunne skaffe dig!“ siger Erik. „Du!“ Mogstad sprat op, grep sin ven i kragen og rystet ham. „Siger du, at du . . . hvad!“ „Ja, men jeg har dem ikke hos mig, du kan vel vente nogle dage.“ Om han kunde vente nogle dage

— jo gudbevares! Og syngende og henrykt føk Mogstad paa dør.

Hvorfor skaffet nu Evje ikke pengene straks tilveie? Han havde dem ikke hos sig — nei. Men hvorfor skrev han ikke til moren? Han kviet sig lidt, fordi hun i det sidste havde klaget over hans forbrug. Men hvorfor pantsatte han da ikke sit guldur eller sit piano? Nei, Erik var for optat af sin forestaaende eksamen til rigtig at tænke sig ind i den andens forlegenhed. Mogstad kom igjen og igjen, og altid sa Erik, at han skulde faa pengene, men samtidig opsatte han ogsaa med at foreta noget for at skaffe dem. Tilslut kommer Mogstad og er ophidset: „Mener du at hjælpe mig, mand, eller mener du det ikke!“ Erik var skamfuld, men vilde ikke tilstaa sammenhængen. „Saasnart jeg selv faar!“ sa han — „saa skal ogsaa du faa!“ „Saasnart du faar ja!“ haanlo den anden. „Men det skulde helst være paa denne side af dommedag!“ Erik blev nu ogsaa hidsig, netop fordi han var skamfuld. „For fanden, menneske, — hvis du kan faa dem fortere hos en anden!“ Mogstad blev rød i toppen. „Aa — saadan! Du er pinedød en

skit fyr!" Og han sprang op og vilde gaa. „Hvad! vent lidt!" skrek Evje. Og nu tog det ene ord det andet, indtil Mogstad kaldte den anden en kujon. Da kastet Evje ham paa dør.

Men ingen kunde mindre end Erik ane, hvad følger dette skulde faa. Morgenen efter kommer et brev, som i en fart fik ham op af sengen. Han vendte og dreiet papiret og læste det en gang til. Han begyndte en formelig dans paa gulvet, stanset saa op og læste brevet paany med stirrende øine. Mogstad skrev fra varetægtsarresten. Mogstad var i fængsel. Da det trak saa længe ud med, at Erik indfridde sit løfte, havde den arme mand grepet til at skrive en falsk veksel. Og i raseri var han gaat bent fra Evje og angit sig til politiet.

Da Erik fattet omfanget af denne ulykke, blev han tilmode som havde han begaat et vaadeskud. Han fik snart merke, at kameraterne vidste det hele, — og at de helst havde lyst til at prygle ham. En dag mødte han ogsaa Mogstads mor. Den gamle vaskekone saa ud til at ville smyge ind i husvæggen, men sendte ham dog et blik, som gik ham til marg og ben.

Endelig tar han mod til sig og gaar hen til fængslet, men Mogstad nægtet at ta imod ham. Da han med bøiet hode vandret hjemover, havde han mest lyst til at hoppe i sjøen. Og da han vilde kaste sig over bøkerne for at glemme alt andet, da fandt han atter en laast dør. Thi det var som disse studier, han og Mogstad havde dyrket i fællesskab, nu spurte: „Hvor har du — ham? Kan du virkelig gaa op til denne eksamen, samtidig som din ven dømmes til tugthus?"

Erik Evje stængte sig inde og blev søvnløs. De onde erindringer om husmandsdatteren brød nu op som en sygdom, han trodde var lægt. Det blev en grublen frem og tilbake over skyld og ansvar, men det gik som med den hest, der har gaat sig ud i sumpen: Jo mer han sprællet, jo dypere sank han i, og mer og mer fortvilet stirret han efter en hjælp til at komme op igjen. Gud var ikke mer, moren forstod ham ikke længer, vennerne havde vendt ham ryggen. Og som hesten tilslut udstøder et gjennemtrængende skrik, saaledes kunde der ogsaa fra Erik Evjes pude stige et suk i nattestilheden, saa saart, saa sønderknust, som spurte det:

„Er der ingen magt i himlen eller paa jorden, som kan trøste en ulykkelig!“

Da driver han en kvæld paa maafaa indom et arbeidermøde, hvor en bekjendt socialistfører holdt foredrag. Og da han udpaa kvælden kom hjem, blev han gaaende i timer op og ned paa gulvet. Han var forunderlig tilmode. Det var som denne taler havde sagt: „Du er uskyldig. Det er fattigdommen . . .!“ Evje følte det som en uendelig befrielse, men vaaget ikke rigtig at tro paa det endnu. „Men ret betænkt!“ sa han til sig selv og strøk sig over panden — „hvorfor jaget min far Olina . . . hvorfor var hun uværdig til at elske mig? Fattigdommen — ja her er det klart! Men Mogstad . . .? Hvorfor dreves han til at skrive falskt? — Om han nu havde været rik? . . . Neivist — ogsaa fattigdommen!“ Og jo mer han tænkte og tænkte over dette, jo klarere blev det, at samfundet igrunden havde skylden baade for Olina og Mogstad. Og endelig kunde han puste befriet ud. Han følte endelig en knugende byrde bli løftet af. Og siden det ikke længer var hans skyld, kunde hans medfølelse netop faa frit løp.

„Arme mennesker!“ tænkte han — „hvor de maa ha lidt!“

Han maatte paa flere arbeidermøder, han maatte frem i diskussionen, og opreven som han endnu var af erindringen om Mogstad, fik hans ord en varme, som vakte opsigt. Snart maatte han lægge sine medicinske lærebøker tilside for først at læse Karl Marx og Lasalle. Istedetfor til forelæsninger vandret han snart til en arbeiderforening, hvor han skulde holde foredrag. Da hans kamerater gik op til eksamen, sad han hjemme og skrev en artikel for „Socialdemokraten.“ Hver anklage han kunde rette mod kapitalen, føltes som et plaster paa et svidende saar hos ham selv. Hvert kjærligt ord, han kunde slynge ud om de fattige, blev en hilsen til dem, han frygtet for at ha knust. Han merket ikke selv engang, at han paa talerstolen mer end en gang hentet indignation mod kapitalen ved at forestille sig Olina, idet hun blev jaget fra gaarden. Og ingen kunde paa de bevingede sætninger i „Socialdemokraten“ merke, at pennen var dyppet i Mogstads falskneri, og at det var et selvforsvar.

Til sin gamle klik af fritænkere skrev

han i et afskedsbrev: „Hvad bruk har menneskene for sandhed, saa længe de ikke har brød?“ Og til sin mor, som snart begyndte at true: „Skal jeg vælge mellem dine maanedspenge og min samvittighed, saa vælger jeg den sidste.“ Pengene vedblev dog at komme, men Erik syntes de sved mellem fingrene. Han opsa sit smukke logi, flyttet hen til et kvistværelse, laget selv sin frokost og kvældsmad, og gav nu overskuddet til bøker for arbeiderne.

Patienten blir glad i den læge, som endelig gjør ham frisk, og Erik Evje fik denne nye virksomhed kjær, fordi den havde helbredet hans syke samvittighed. Han vandret frivillig to gange i fængsel, først for ærekrænkelser mod en fabrikeier, dernæst fordi han nægtet at tjene det sidste aars værnepligt. Hver gang han kom paa fri fod, havde hans øine faat en ny og egen glans.

Men Erik Evje fik ogsaa smake sødmen ved at tjene en stor idé — da den lille mand paa hybelen føler sin sjæl udvides til at omfatte lande, byer og tider. Da dit jeg og de ti tusen blir ett. Da tanken paa at dø ikke blir saa ængstende, fordi ens andet

jeg, idéen, vil leve. Som foredragsholder kjendte han en lykke, der er større og rikere end den, som bifald og smiger skjænker. Det var dette at omgjøre sin indre smerte til en sag, som andre igjen optar som sin sag. At merke sin sorg eller glæde, sin anger eller sit haab, ta de hundreder i besiddelse og gjøre dem til ett med en selv. Det var da han var lykkelig. Det var fra nu af han begyndte at si vi istedetfor jeg, fordi han altid følte sig i stort følge. „Saaledes er vi!" pleiet han at si, naar han et øieblik var misfornøiet med sig selv. Og naar han om kvælden skulde sove, var det — istedetfor aftenbøn — en trøst at overgi sig til natten i den tanke: „Du kan aldrig mer bli rigtig alene."

Om Mogstad hørte han, at han efter straffen skulde være udvandret til Amerika. Og atter følte han en lettelse, thi han kunde nok synes synd paa ham, men han havde ikke lyst til at se ham igjen. Aar og dag var ogsaa gaat, da Evje en kvæld sad paa formandspladsen i et arbeidersamfund, og da en skjægget mand reiser sig nede i salen og tar ordet imod ham. Evje studset ved stemmen, og pludselig mødtes deres øine. Det var Mogstad.

Det var for Evje et forunderlig øieblik. Han havde mest lyst til at løpe sin vei. Eller til at faa den anden kastet ud. Efter mødet saa han sin gamle ven staa i bakgrunden og smile usikkert imod ham, og Erik følte sin hals snøres sammen, men gik dog uden at hilse paa ham. Men ved næste møde var Mogstad atter tilstede, og denne gang saa Erik slet ikke hen til ham. Thi han havde en fornemmelse som om den anden sad der med en revolver. Men Mogstad blev snart et ivrig medlem af samfundet, og i alle diskussioner hævdet han en anden mening end formanden. Hver gang deres øine mødtes, syntes Evje, at Mogstad trak op et smil, der spaadde ondt. Det blev snart saa Erik følte sig trykket haardere og haardere mod væggen, saa alle saa paa. Og endedelig kom det øieblik, da han ikke kunde styre sig længer, men buset ud: „Jeg undres paa, om den herre dér er den rette til bestandig at rakke ned paa, hvad andre gjør!“ Mogstad følte manges øine bli rettet paa sig og sprang pludselig op paa en stol: „Ja, kjære venner!“ sa han udover salen — „det er sant, at jeg har været paa tugthus. Men der ser Dere min

ven, som var skyld i det. Tro ham ikke, naar han taler vakkert om de fattige. — Jeg kjender ham. Det er en skit fyr!"

Der blev stille i salen. Ingen saa længer paa Mogstad, men paa Evje, som sad der paa katedret og var likblek. Man var vant til, at han forstod at bide fra sig, men han tiet endnu. Salen danset nemlig rundt for ham. Den revolver han havde frygtet — den var endelig løftet imod ham og afskudt.

Inden han rigtig vidste, hvad han gjorde, havde han reist sig op og følte sig underveis imod Mogstad. Man steg op paa bænke og borde for bedre at se. Mogstad stod endnu paa sin stol og ventet paa den anden. Han smilte, men knyttet hænderne. Snart saa man de to true næverne mod hinanden, og det lød som hugg i hugg! „Du lyver!" „Nei gu gjør jeg ei!" „Gjenta en gang til, at det var jeg som . . som fik dig i fængsel!" „Jeg gjentar det!" „Saa bevis det!" Mogstad haanlo. „Nei du, bevise det kan jeg pinedød ikke — for saa vidt kan du faa mig i hullet en gang til."

Da Evje endelig sanset sig og kom tilbake til formandspladsen, følte han, at

hele hans stilling afhang af, hvad han nu gjorde. Med dirrende stemme foreslog han, at Mogstad skulde udstødes af samfundet, og da dette forslag langtfra fik flertal, slog han formandsklubben i katedret og satte paa dør. —

Det ringte flittig hos ham den næste dag, men ingen aabnet, og folk saa morgenaviserne ligge urørt udenfor hans dør. Hvor var han?

Man saa ikke, at der inde ved skrivebordet sad en mand med hænderne under haken og stirret frem. Hver gang det ringte, rykket det i ham, men han blev siddende.

Han var udslidt af at drive paa gulvet og rase mod dette arbeidersamfund, som havde forraadt ham, og mod Mogstad, som altsaa endnu ikke havde pint ham nok. Nu sad han endelig og stirret ind i, at der igaar var hændt ham noget meget værre: At dette angrep ikke blot var kommen i ryggen, fra hans egne — men inde fra ham selv. Og det var netop den ting han havde følt lure paa sig — fra det første øieblik han gjensaa Mogstad.

Hvorfor sad han nu her og begyndte at føle sig saa intimt skamfuld? Det var som

han igaar vàr grepet i falskneri. Som havde Mogstad afsløret et hemmelig saar hos ham, for alles øine. Og alle saa det, og alle vilde gjerne spytte i det saar. . . .

Han reiste sig pludselig som for at ryste det hele af, kastet sig udvaaget paa sengen, men for snart op igjen og tog sin yderfrak paa. Men ved døren stanset han. Thi hvor skulde han egentlig hen? I det sidste aar havde han kun havt partivenner, og de — nu? Nei, han tog overtøiet af igjen. Ude i brevkassen fandt han en anmodning fra sit blad om at komme med en redegjørelse — naa saadan! Morgenaviserne havde altsaa kogt suppe paa skandalen igaar, og nu skulde nok hans fiender jubilere. Ja, han var vant til at forsvare sig, men — dette her? Han strøk sig over panden. — At rippe op i dette gamle saar. At forsvare sig mod en skadeskudt fugl! Han aabnet døren, og istedetfor at ta aviserne op og læse dem, sparket han dem udover trappen. Saa laaste han sig inde igjen og blev atter siddende med albuerne mod skrivebordet og sture.

Og der gaar en time, og én til. „Slud-

der," siger han pludselig og reiser sig braatt. „Lad det pak vælge tugthuskandidaten til fører. Det passer bedre."

Men da brevet var sendt, hvori han frasa sig formandshvervet, følte han sig som den, der flytter ud paa gaden, uden at vide hvor han skal flytte ind igjen. Hvad nu?

„Kjære, sagen og idéerne er vel det samme som før!" tænkte han for at stive sig op. Men han fik snart merke noget andet. Thi da han endelig tog sig sammen for at skrive en artikel igjen, da kom han ikke forbi, at arbeidersagen for ham nu — det blev kun at se Mogstad paany, at bli forraadt paany, at faa et hemmelig saar revet op paany.

Han sukket og reiste sig om lidt og saa uvilkaarlig hen til sine medicinske lærebøker, som stod og støvedes hen. Men snart rystet han paa hodet. Det var for sent det ogsaa nu. Aarene var gaat. Det var for sent.

Saa blev han siddende og stirre frem igjen. Om lidt strøk han sig over panden og mumlet. „Nei nei — det her kan da ikke være sant!"

Da det om kvælden endelig blev mørkt,

sneg han sig ned og kjøpte sig brød og smør for flere dage. Der var noget, han ligesom maatte faa klarhed over, inden han gik ud igjen.

Og der kommer en ny dag.

Han sidder ved bordet og læser, men tænker paa helt andre ting. I munden har han en pipe, men han merker ikke, at den forlængst er sluknet.

At reise bort — hjem? Og føie moren i at overta gaarden og bruket? Javist. Bli kapitalist og arbeidsherre — han. Og fortsætte farens værk — han! Sluge sine „vildfarelser", komme som den forlorne søn! — Joho! —

Men hvad saa? — Naa, han skulde jo læse denne bok. Og saa tænder han pipen igjen.

Denne bratte overgang fra at ha det travelt til at sidde her ledig — udenfor alt. Der blir snart et tomrum mellem ham og verden der udenfor. Han begynder at se en mand paa en strandbred, som lar alle sine værdier ro bort. Han har ikke bruk for dem mer. Længer og længer bort glider de, og han stirrer efter dem som efter et tabt paradis.

Der kom lange dage, da Erik Evje sad

her og lod alt drive. At ta en beslutning føltes nemlig som at se ind i en katastrofe, som han længst mulig vilde lukke øinene for.

Men saa hænder det, at nu da han ikke længer har andres velfærd, andres feil at blande sig op i, nu begynder tankerne at kredse og kredse om ham selv. Gardinet for det skjønne landskap af idéer og mennesker der udenfor, som nylig var ett med en selv — det er pludselig rullet ned. Og man opdager, hvor man er skrumpet sammen, man er blet saa uendelig liden, at man uvilkaarlig stirrer efter noget andet og større igjen at glemme sig hen i. — Men hvad?

Det var galt nok for Erik at vaagne til en ny dag, som han ikke havde bruk for, men værre endnu var det at skulle slukke lyset om kvælden og gaa en ny nat i møde. Tanker, som han før i dagens larm havde holdt nede, de begyndte nemlig i nattestilheden at stikke hoderne op igjen, og nu havde han intet forsvar imod dem.

Han begyndte at vandre haand i haand med en ung pige en sommernat langs en lyseblaa fjord. Hvad lovte han da? Hvor var hun nu. . .?

Han vender sig i sengen og prøver at faa sove. Men om lidt gjenoplever han de aar, da han og Mogstad var gode venner. . . Og der staar en vaskekone, bøiet og arbeidsslidt, og gnider og gnider fingrene til blods paa folks linklær, og om lørdagen tar hun en tung kurv af rent tøi og gaar og samler kobbermynter sammen. Hun har nemlig en søn, som skal frem. Udover natten staar hun bøiet over det rykende jern og hoster lidt og blir mer og mer hulkindet. Sønnen maa nemlig ha nye bøker, og anstændig klædt skal han vel ogsaa gaa. Saa en dag orker hun ikke mer. Hun blir liggende som et styrtet arbeidsdyr og har feber og stirrer paa sønnen og ber om forladelse, fordi hun ikke orker mer. „Kjære," siger sønnen — „lig du bare og hvil dig mor. Jeg har en god ven, som har rike forældre . . ."

Erik Evje reiser sig pludselig i sengen og stryker sig over øinene. „Det er da fan, at jeg ikke skal faa sove heller nu."

Men da han har ligget en stund igjen — med hodet boret ned i puden, mens dynen løftes og synker under hans aandedrag — se da har tanken ad nogle snedige omveie faat listet sig hen i fængslet.

Thi ret betænkt, saa maa en hel dag være uudholdelig lang, naar man ved sig laast inde og en anden har nøklerne. Og at vide, at man ikke slipper ud imorgen. Og ikke i overmorgen. End ikke om en uke. En maaned maa være en evighed. Men et helt aar . . ! Tænk saa paa syv aar, — som hun dengang dømtes til.

Det lille spæde væsen sidder vel der endnu. Har hun set blaa himmel i alle de aar? Og et grønt græsstraa. Har hun kanske i syv aar ikke vidst, om det er vinter eller vaar.

Hører hun til de fanger, som maa rense fjær. At sidde dag efter dag og indaande det griseri. Brystet! Kanske hun ikke holdt det ud, men . . . Han vrider sig pludselig i sengen.

Det er en lise at la tanken flygte hen til et protestmøde mod barbariet i fængslerne. Men midt i hans indignerte tale staar pludselig Mogstad op paa en stol og afbryder ham: „Saa hold dog for en gangs skyld kjæft om samfundets feil. Du ved da godt, at det er dig selv, som fik hende i fængsel!"

„Hvad! Nu paastaar han Gud hjælpe os, at ogsaa det er mig. Bad jeg hende

dræpe det barn!“ Men Mogstad svarer: „Tænk dog lidt ærlig over sagen. Hvem narret hende først ud paa skraaplanet? Hvem forførte hende? Hvem svor og lovte ægteskap. Hvem lod hende i stikken, da hun den første gang blev med barn! Spør hende — der hun sidder indemuret, hvem hun tænker paa som sin egentlige bøddel!“

Erik Evje reiser sig overende i sengen og vil tænde lys, men finder ingen fyrstikker. Han maa tilslut la sig synke ned i dynerne igjen. Og han kan vende sig til hvilken side han vil — han begynder at se hende der i fængselsrummet mer og mer tydelig. Det deilige blonde haar er klippet af. Ansigtet er blet hult og forgræmmet. Men nu løfter hun øinene mod ham, smiler lidt tungsindig og siger: „Alle andre fanger har faat besøk her. Men jeg kjender jo ingen her i byen — uden dig. Jeg vidste du var her — og flere gange i disse aar har jeg trodd at kjende din stemme ude i korridoren. . .“

„Han var lovlig undskyldt!“ siger Mogstad. „Han har været saa optat med at forbedre andre.“

Erik Evje vender sig paany, saa sengen knager. Han kan trække teppet over ho-

det, men han ligger dog like hjælpeløs, og alle nattens ravne kan frit stimle sammen for at hakke i hans lever. Og der oppe i det høie — der hvælver sig kun det ligegyldige tomme rum.

Men den næste kvæld havde Erik en flaske med hjem. En toddy skulde være god at faa sove af. Og et par dage senere fandt han det bedst at sætte flasken paa natbordet foran sengen.

Naar gamle kamerater nu en sjelden gang saa et glimt af Erik Evje, var han næsten ikke til at kjende igjen i den lurvede skikkelse, som sneg sig afsted. Ingen kunde rigtig faa rede paa, hvad han bestilte, men det var ikke at ta feil af, at han begyndte at forfalde til drik. Tilslut vidste alle, at den fordums kamphane nu var gaat i hundene, og folk havde det for travelt til at befatte sig videre med den ting.

Men en sjelden gang kunde han snige sig — saa ubemerket som mulig — gjennem gaderne og hen til landsfængslet for kvinder. Og naar han havde staat der en stund og stirret paa den skumle bygning, kunde han gaa hen til porten som for at ringe paa. Men i sidste øieblik

manglet han mod — og atter tumlet han afsted langs husrækkerne som paa flugt.

Saadan stod han hin syttendemai, og herfra tumlet han hen til presten for endelig en gang at faa tale ud. Og han skriftet og følte en lindring ved det, — indtil presten kom til at nævne dette med pigen i fængslet. Da rørte han ved et saar, som var altfor intimt til at vises frem. Og fortumlet som Erik paa forhaand var, tog han uvilkaarlig flugten, ud, ned trapperne, og hurtig bort gjennem gaderne. . . .

Sent paa kvælden stod han afsides i Studenterlunden og saa paa den larmende mængde, som strømmet frem og tilbake i Karl Johan. Dette virvar af ansigter, som flirte og skrek, denne brutale glæde, som trampet afsted. „Nu indbilder disse mennesker sig, at de feirer en fælles høitid." tænkte han. „Men i virkeligheden tænker hver evige sjæl kun paa sig selv. Saaledes er vi." Men en ny lattersalve fra mængden syntes at svare: „Ja kanske du er slik. Men ikke vi."

Henimod midnat trasket han paa maafaa, med hænderne dybt i frakkelommerne, opover Ekebergveien. Da han befandt sig inde paa den dunkle skogaas,

stanset han, saa sig om som forundret over, at han nu var her, og satte sig saa paa en stabbesten ved veikanten. Natten var allerede lys. Dernede i dalbunden laa den larmende by, halvt tilsløret af en let taage. Ude mellem øerne saas endnu spredte, hvide lystseilere paa den blaa fjord.

Om lidt bøiet Erik Evje sig fremover og skjulte hodet i hænderne. „Hvorfor sidder egentlig jeg her — mens alle andre dernede. . . Hvorfor er jeg kommen udenfor alt!"

Og som saa ofte i det sidste saa han uvilkaarlig efter sin mor. Der sad hun som gammel enke alene med det hele. Og hendes eneste søn — han tullet og tøvet omkring her med idéer, som kun gjorde ham ulykkelig.

Lidt efter kommer han hjem til Evje gaard deroppe mellem granaasene og fjorden. Moren har — trods alt — siddet der og ventet, og hun byder ham nu velkommen og steller det godt for ham. Og tjenerskap og husmænd er de samme som før. Ja, hvor de folk ser sundt og fornuftig paa alt i denne verden. Tænk, den gamle raadsdreng, som hele bygden agter,

han staar udenfor stalddøren med snadden i munden og udtaler sig om dette med Mogstad: „He, he!“ siger han. „Skulde alle, som ikke faar laane penge, gi sig til at skrive falskt. Jo da san!“ Gamlingen maa virkelig le over slik tale. Og om pigen i fængslet har denne simple, hæderlige mand en likesaa grei mening. „Jeg mener du er paa styr,“ siger han. „Havde du enda været far til den ungen, hun tog livet af. Men den, hun skrev dig for, den har du betalt og betalt punktlig for som en redelig kar. Var bare alle barnefædre som du, saa. . . .“

Og Erik sidder her paa stabbestenen og kommer hjem, om og om igjen, og det er en lise at gjøre alle derhjemme rigtig levende, for at høre tydelig, hvad raadsdrengen siger.

Hvis du reiste hjem, Erik — saa traf du ikke blot mennesker, som agtet dig som før. Men du kunde ogsaa gjøre noget for arbeiderne derhjemme. Har ikke raadsdrengen været forlovet en endeløs række af aar, men ikke set sig udkomme til at gifte sig? Der er megen udyrket jord under Evje. . . Om du nu. . .?“

Erik begynder at stirre langt derude bak

de mørke aaser i vest, hvor den gyldne nathimmel løfter sig. Men det, han i dette øieblik saa, det var den første lysning af en ny idé. Det føltes som naar en skibbruden endelig tror at øine en baad.

Han vaagnet tilslut, fordi han frøs. Dernede var byen blet mørkere. Og med hakkende tænder og klamme fødder skynder han sig hjemover.

Men da han endelig lister sig ind i sin hule igjen, hvor saa mange mugne tanker slaar ham imøde, da finder han, at det, han øinet, slet ikke var nogen baad. Hjem? krype til korset — nei det var for sent.

Da konen, som gjorde hans værelse i stand, traadte ind den næste dag, fandt hun Evje i sengen med hoste og høi feber. Og da hun foreslog at hente læge, vendte han sig braatt mod væggen og mumlet nei. Han tænkte: „Hvorfor i al verden skal vel jeg bli frisk!“

III

Evje gaard er en af de største paa disse kanter — som den ligger der i de grønne bakker, med røde udhus op til gran-

skogen, hvid stuebygning, halvt skjult af svære trækroner, og have helt ned til fjorden Rundt om staar der som op af bakkerne, skogen og husene en tung, ustanselig dur. Det er fra Evjefossen, som driver gaardens sagbruk, høvleri og mølle straks inde i viken.

Derinde bak et af vinduerne stod fru Asta Evje og skygget med haanden over øinene, idet hun stirret henover veien. Baade haanden og det skarpe, rødlige ansigt var slidt, hele skikkelsen tung og myndig. Men det gulhvide haar var samlet saa sirlig under den sorte silkehue i nakken, og linkraven om halsen var saa nystrøken og hvid. Man kunde se, at hun forstod at kommandere, men ogsaa at slaa en latter op.

Hvor blir det af Lars Brovold med melkekjærren og posten? Hun havde i begyndelsen af denne maaned ikke faat de vanlige par ord fra Erik som kvittering for pengene. Og vel havde hun i det sidste aar faat vænne sig til, at ogsaa denne søn var tabt for hende. Men nu, da endog disse par forretningsmæssige ord udeblev, da blev det for meget. Hvad kunde der være hændt ham? For hver dag blev hun

gaaende og vente med stigende uro paa den næste post.

Hvad kan ha forsinket Lars Brovold idag!

Asta Evje havde trofast strævet sammen med sin mand for at arbeide sig op, og Vorherre havde — som hun pleiet at si — lagt sin velsignelse til. Det var slemt nok at bli enke; men ifjor hændte der hende en ulykke, som truet med ganske at knække hende. Hendes ældste søn, som allerede stod ifærd med i eget navn at overta driften, han gik pludselig hen og døde, og han efterlod sig intet barn. Det saa ud til, at slægten skulde dø ud paa Evje.

Thi Erik, som nu var hendes eneste barn, han — naaja, han kunde vel ogsaa betragtes som død. Og vel havde hun efter ulykken atter spændt sig selv for i arbeidet og været oppe med den første og i seng med den sidste. Men nu var hun sytti aar. Nu orket hun snart ikke mer. Og naar hun i det sidste kunde ligge saa søvnløs, da var det fordi hun snart maatte se den ting ind i øinene: At sælge. At slippe fremmede ind paa den gamle slægtsgaard.

Det var imidlertid nu, da Eriks brev udeblev, at hun opdaget, hvad hun — trods alt — havde gaat og haabet og klamret sig til som en sidste mulighed: At Erik likevel en vakker dag skulde komme til fornuft og vende hjem.

Endelig! Der er Lars Brovold med melkekjærren. Hun gik ud i den store entré, der nærmest lignet en rummelig stue, tog lædervæsken fra den lyshaarede gut, som netop kom op trappen, og begyndte øieblikkelig at gjennemrode brevene i væsken. Nei, hun savnet Eriks kjendte haand. Men et telegram — hvad? Hun turde ikke aabne det straks, thi hun følte det var fra ham, og først inde paa kontoret fik hendes tørre fingre det revet op. Hun hørte sit hjerte hamre, hamre. Var han død! Nei der stod — der stod: „Kommer hjem imorgen. Erik."

Asta Evje sank ned i en skindsofa og blev siddende med hænderne i fanget. Endelig saa hun op mod loftet, som vilde hun si: „Har du likevel hørt min bøn?" — Lidt efter reiste hun sig og fik en mine som naar hun gav ordrer. Ja, for gaardspladsen var jo ikke feiet og sandstrødd iaar endnu, den smukkeste kaleschevogn

ikke vasket og pudset, og hans gamle værelse maatte gjøres istand. Men henne ved døren vendte hun sig og pustet tungt: „Sæt om han blot kom hjem — for at reise igjen. . . .“

Imorgen! Asta Evje maatte hen i sofaen igjen, hvor hun rent sank sammen. Imorgen vilde altsaa det hele bli afgjort. Den gamle kvinde foldet en stund hænderne, men begyndte pludselig at hulke.

— Man var mod midten af juni, og sommren var endelig kommen ogsaa her nord. Den næste dag stod den lille damper fra byen indover en fuldstændig speilblank fjord. Fjeldene, der strækker sig paa begge sider som en rad af hvælvede skibe, staar nu i blaa solrøk. Udover mod havet løfter de sig som kjæmpestore hvaler, paa vagt mod stormene, saa bygderne herinde kan ligge lunt. Men selv herude paa sjøen merker man duften fra den unge løvskog langs stranden, og varmen er saa frisk, at det er som at indaande en blanding af solskin og sne.

En liden gruppe paa en herre og to damer stod for sig selv paa agterdækket og diskuterte ivrig med dæmpede stemmer. Det var amtsingenior Rein inde fra byg-

derne og hans unge, blonde frue, samt deres veninde, frøken Inga Rud. De kom fra byen og skulde hjem.

„Ja, men det er nu ham likevel!“ ivret fru Rein. „Se der dreier han hodet. Der kan Dere bare se!“

Alle tre kastet stjaalne blikke mod skibets agterende, hvor der i en dyp rørstol sad en mand og vendte ryggen hid. Tiltrods for varmen sad han og krøb sammen i en tyk ulster, og nu og da kastet han brødsmuler overbord til to maaser, som svævet over kjølvandet.

„Ja, ja herregud — saa lad det være ham da!“ gav amtsingeniøren efter. „Men hvorfor vil han ikke se os? Er det Dem, frøken Rud. . . .?“

Den unge dame blev rød, men prøvde at le. Det var ikke hendes skyld, at folk vidste om Erik Evjes mislykkede frieri. Men amtsingeniøren fortsatte, idet han flyttet paa sin lorgnet: „Han skal forresten være svært reduceret i det sidste. Kanske den forlorne søn nu er paa hjemvei. . .“

„Det er synd i moren!“ kom det fra fru Rein. „Hun har ikke faat megen glæde af sønnerne sine hun heller.“

„Og som han ser ud. Han ligner en brystsyk englænder, som absolut skal til Norge for at dø.“

Men Inga Rud trak sig pludselig bort fra de to, som vilde hun ikke høre mer, og med bøiet hode begyndte hun at vandre frem og tilbake tvers over dækket. Nu og da saa hun stjaalent hen paa amtsingeniøren, som frygtet hun de kunde gjætte hendes tanker.

Men at støde paa Erik Evje igjen havde virkelig sat hende i sindsbevægelse. Det vakte erindringer om en tid, da ogsaa hun var feiret, — da hun omsværmedes af unge mænd, og da al verden syntes hende en balsal med musik og forelskede øine.

Det var blit anderledes siden. Den løitnant, som hun dengang valgte og i flere aar var forlovet med, han slog pludselig op ifjor sommer og giftet sig straks efter med en anden, som var rik. I de følgende uker frygtet nok forældrene for hendes forstand, men skjønt hun lidt efter lidt var kommen til ro igjen, saa var hun dog fuldt paa det rene med, at livet igrunden var slut for hende.

„Ja dengang!“ tænkte hun og stanset

for at se hen til Erik Evje. Han var kommen som et bud fra hendes lyseste aar, og derfor havde hun følt det ubehagelig, at nogen talte ondt om ham.

„Men hvorfor ser han ikke hid? Er han vred paa mig, eller . . .?“ Resten vilde hun ikke gjøre sig rede for.

Erik Evje havde ganske rigtig opdaget sine bekjendte ombord, men følte den største ulyst til at snakke med dem. Han var udslidt af sykdom og sindsbevægelser, og han havde en fornemmelse af, at jernbane og dampskib førte ham hjemover, uden at han egentlig vilde det, men samtidig var han for træt til at ville noget andet. Han havde siddet og stirret paa disse to maaser, til de rent uhyggelig begyndte at ligne Mogstad og pigen i fængslet. Han kunde flygte, men de fulgte med. Og naar han saa ivrig kastet sin reisemad overbord, var det for at opholde dem et øieblik og vinde frist.

Men se der kommer de igjen paa stive, udspændte vinger. Han havde ikke mere brød, og han lukket øinene og flygtet hen i denne idé, som i det sidste havde lokket sterkere og sterkere paa ham der hjemme. Herregud, om han nu gav sig moren i

vold og føiet hende i at overta bruket, saa blev dette en lidt anden sag, naar han skjænket bort jord f. eks. til den gamle raadsdreng. Det frelste noget af det, han hidtil havde levet for. Og som han sad her — med lukkede øine — og nu og da hørte de to fugles skrik komme nærmere — var det som han flygtet længer og længer ind i dette gode forsæt, gjorde det større og større for rigtig at finde ly og forsvar i det. Han gav jord til flere end raadsdrengen. Det blev lidt efter lidt en arbeiderkoloni opover langs elven, en liden verden af lykkelige hjem, som han havde skapt. Var dette at forraade sin fortid? Ja, Mogstad kunde staa der paa sin stol og spotte, men forstandige folk. . . .

„Goddag, hr. Evje!“ sa det pludselig bak ham, og han for sammen og vendte sig. Det var Inga Rud.

Erik trængte et øieblik for at vaagne. Han reiste sig, men merket, at skibet danset rundt. „Goddag!“ stammet han endelig og grep efter stolryggen for at holde sig fast.

„De vil nok ikke kjendes ved Deres sambygdinger,“ sa hun kjækt. Men derpaa opstod der en liden pause, da begge saa,

at den anden var blit rød, og da de følte et lidet stød ved atter at høre hinandens stemme.

Det var hende, som endelig fortsatte: „De skal vel hjem paa sommerbesøk nu?“

„Ja, det vil si . . .“ han strøk sig over panden. At tilstaa for denne kvinde, hvor elendig det nu var fat med ham! Han saa uvilkaarlig paa sine fingre, som naturligvis var sorte af tobak, tænkte paa sit lurvede haar og skjæg og ønsket sig milelangt bort.

Lidt efter lidt kom der dog en samtale igang. De blev staaende ved rælingen, og kanske vidste ingen af dem, hvad de egentlig snakket om. Damperen lægger til ved en brygge, som kommer paa stolper ud i sjøen, folk gaar iland, andre kommer ombord. Saa sætter den travle fyr skraas over fjorden igjen, med en mørk fure efter sig i vandspeilet, for at lægge til en lignende brygge derover.

Samtalen mellem de to gik bedre og bedre, skjønt Erik begyndte at føle en opdukkende trods. „Selvfølgelig er hun kommen hen til mig af pur medlidenhed!“ tænkte han. „Og hun kjender min bankerot i hovedstaden, hun ved, at jeg drik-

ker, og at jeg nu driver hjem som et andet vrag. Kanske morer hun sig over, at det er gaat mig saa rent galt. Hun synes vel ikke hun har plaget mig tilstrækkelig endnu."

„Deres mor vil nok bli henrykt over at faa Dem hjem nu!" sa hun og smilte.

„Ja," stammet han. „Mor begynder jo at bli gammel. . ." Men nu tilstod han jo næsten, at han skulde forraade sin fortid. . . Og et øieblik saa han ganske hjælpeløst udover sjøen efter et forsvar, en opreisning i hendes øine, en hevn over hendes medlidenhed.

Og denne idé med arbeiderbrukene, som nylig viftet gjennem hans tanker, den var fremdeles i nærheden, og denne kvinde hidset ham nu til at gripe den og benytte den.

„Forresten," tilføiet han og fik pludselig mod til at se hende i øinene — „jeg skulde ha reist hjem for længe siden. Hidtil har jeg jo bare skrevet og præket om, hvad andre bør gjøre i denne verden. Men jeg har egentlig aldrig vist, om jeg kan gjøre noget selv."

„Naada — dette lyder jo interessant." Hun saa helt spændt paa ham.

Erik Evje glemte aldrig de øieblikke, som nu fulgte. Hvor det føltes som en brutalitet mod ham selv at blotte denne idé, som hidtil for ham kun havde været en fjern, sød drøm, og som slet ikke var gjennemtænkt og færdig endnu. Det var næsten som holdt han frem for hende en liden fjærløs fuglunge, som hun kunde dræpe ved blot et ironisk smil. Stemmen begyndte næsten bønlig, som bad han hende være skaansom. — Og hvorledes hun kom ham tilhjælp ved smaa bemerkninger, som gav ham mer og mer selvtillid, saa disse paatænkte arbeiderbruk virkelig vokste for ham til en naturlig og betydelig sag. Ja, det blev ham snart en triumf at kunne vise hende, hvor hun tog feil, og at hun kunde spare sin medlidenhed. Han havde ikke forraadt sine idéer endnu, og kom ikke hjem ganske som vrag heller.

„Men dette er jo storartet, Evje!“ udbrød hun helt begeistret. „Dette ønsker jeg Dem tillykke med.“

Og hvorledes denne bitre triumf lidt efter lidt forvandledes til en lykkelig glæde over at være steget i hendes øine. — Han saa uvilkaarlig efter de to staalblaa fugle, som var blet langt bakud. — Du gode Gud,

hvor vakkert det var af hende at komme og snakke til ham, det føltes som trak hun hans tankegang op af en muggen kjælder. Jasaa, hun syntes dette her var storartet, nuvel, da var det jo bare at gaa igang med den sag. Han blev mer og mer livlig, han overraskedes ved at høre sig selv le, og pludselig aabnet han øinene, saa først paa hende, derpaa udover sjøen og udbrød: „Nei, men her er jo sommer!"

Hun lo: „Javist er her sommer. Maa jeg spørre, om De ikke har set det før nu!"

Inga Rud var virkelig fornøiet over, at hun tilsidst havde dristet sig hen til denne mand. Og som hun stod her og saa paa ham og hørte paa ham, var han for hende en blanding af et menneske og en erindring om helt andre ting. Hun fandt ham ganske som — dengang, like keitet, like optat af sine egne planer, like skjødesløs med sit ydre. Netop alt dette rykket hende mer og mer hen til disse lyse, uforglemmelige aar.

Og nye bygder glider ustanselig forbi, med graa eller malte gaarde, som hentoner indover paa begge sider under fjeldene, til de svinder i blaa soldis. Granaaserne synes saa stille som var der aldrig løsnet

et skud i dem. Damperen blir saa ensom og merkelig her ude paa den brede, livløse fjord. Og her har menneskene ryddet og bygget i tusener af aar, men her ses ingen ruin, intet monument. Uden at efterlade sig andet end nogle spredte striper af dyrket jord er alle de hundreder af slægter vandret sporløst ud i tidernes afgrund.

„Hun er jo som — dengang!“ tænkte Erik og havde en fornemmelse af, at han var blet ganske ung igjen og mødte hende for første gang. Hendes ansigt havde bevaret sin friske rødme, det var de samme deilige mørke øienbryn, det samme sorte, silkebløde haar. Men rundt øinene laa der nu lette merker efter megen graad. Jovist, han kjendte hendes skjæbne og hvad det vilde si. . . .

Men nu fandt amtsingeniørens det snart kunde være paa tide at forstyrre disse to, som stod der og syntes at befinde sig saa vel sammen. De var forresten saavidt kommen derhen og havde sagt goddag, da Rein begyndte at fortælle en glædelig nyhed om sig selv. Han havde faat statsstipendium og skulde snart til udlandet for et aars tid.

„Og tænk jeg skal faa være med!“ tilføiet fruen henrykt!

Det var jo meget morsomt for de to. Men Erik og Inga Rud saa hurtig paa hinanden, som var de blet revet ud af en fælles glæde.

Imidlertid kjørte en stasvogn nedover alléen fra Evje gaard. Paa bukken sad den unge Lars Brovold og i vognen fru Asta med et spændt og forvaaget ansigt. Nu og da saa hun udover bugten, hvor dampperen stod indover med en skumbølge om baugen. Og da vognen endelig svinget op ude ved handelsstedet, la baaden netop til bryggen. Men Asta Evje orket ikke at stige ud, hun stirret paa de passagerer, som nu begyndte at vandre over broen og iland. Var han ikke med? Hendes hjerte begyndte at skjælve. Den bleke, skjæggede mand der i ulsteren . . . aanei da. . .

„Goddag, mor!“ sa han imod hende.

* *
*

Inga Rud havde faat plads i amtsingeniørens trille, da hendes egen skyds ikke var kommen tidsnok. Men senere

kom hun mangen en gang til at angre, at hun ikke heller havde gaat tilfods.

Vognen gik langsomt opover en bakke, da fru Rein spurte: „Naa, Inga — hvad godt sa Erik Evje idag?“

Ogsaa hr. Rein saa nysgjerrig paa hende. Den unge kvinde vidste, at hun var den eneste, som Erik hidtil havde betrodd sine planer, og hun følte lyst til at bevare det som en hemmelighed. Men overfor amtsingeniørens ironiske smil blev hun irriteret. Herregud, Erik Evje var saamen like saa god som Rein, og for at vise ham det, fortalte hun nu dette om arbeiderbrukene. Da det var gjort, var hun lidt spændt paa virkningen. Hvad vilde han si?

„Hvad siger du til det, Ingvald?“ spurte ogsaa fru Rein og vendte sig imod ham.

Amtsingeniøren saa en stund frem for sig og smeldte et par gange med svøpen. „Den udyrkede jorden under Evje,“ kom det endelig. „Det maa vel være strækningerne opover langs elven det da?“

„Ja!“ sa Inga. „Han sa netop det var der.“

„Hm.“ Og lidt efter: „Det var lidt leit.“

„Var det leit?“ kom det fra begge kvinder.

„Ja, desværre. For jorden paa de kanter er ganske ubeboelig.“

„Hvad? Hvorfor?“

Amtsingeniøren havde hidtil syntes at spøke, men om en stund fortsatte han alvorlig:

„Det kan vel ikke være synderlig galt af mig at paastaa det. Vi skulde ifjor prøve at lægge den nye jernbanelinje forbi der, men vi maatte opgi det. Der er nemlig kvikler i jorden. Hele trakten staar som paa en vulkan. Rydder du skogen bort, som hidtil har holdt bakkerne sammen, og tar du hul paa den tynde jordskorpen ved grøfter, saa skal der kun en høst eller vaarflom til, forat hele Evjes koloni skal rase ud i fjorden. Det er derfor ganske uforsvarlig at nedsætte beboerne der, selv om det kun er nogen stakkars arbeidere.“

Begge kvinder tiet en stund. De vidste, hvad kvikleret betød. Denne flydende, lumske lermasse kan ligge paa lur under den smukkeste jord. Den havde faat mangen en gaard, ofte en hel grænd paa disse kanter, til at rase ud i fjorden, eller til at forsvinde som slugt af en afgrund.

„Men du gode Gud!“ sukket endelig Inga.

„Aa, jeg synes du bestandig finder det uforsvarlig at gjøre noget godt, du Ingvald,“ kom det lidt bittert fra fru Rein.

„Naanaa, det rager jo igrunden ikke mig,“ smaalo amtsingeniøren. „Og nu reiser jo vi bort, saa jeg skal saavist ikke forstyrre hr. Evjes filantropi.“

Men Inga Rud blev siddende taus og stirre til siden. Det var som om dette formørket hendes lyseste erindringer, som idag var blet saa levende. Og det var som Erik Evje nu gik en eller anden stor fare imøde.

Men at varsko ham? Aanei, det vilde ogsaa være for hjerteløst.

IV

At komme hjem blev isandhed ganske anderledes for Erik end som han havde frygtet. Dette møde ombord, disse nye planer, som var blet saa levende, det havde git ham en ny sikkerhed og selvtillid igjen. Det blev saavist ingen krypen til korset at omfavne sin mor, og han kunde trygt

glæde sig ved synet af de første Evjebakker. Den fjerne opsang fra fossen vakte en mængde barndomserindringer, og de syntes idag saa lyse som aldrig før.

Se der ligger ogsaa gaarden og flagger imod ham.

Og endelig gik han omkring i de store stuer paa Evje. Dette var noget andet end en kvist med udsigt over sodede take og piper. Al denne plads, alt dette lys. Disse stuer var som aabne for himmel og fjord. „Hvor længe du har været borte," sa det gjenkjendende til ham fra alle kanter. „Men alt dette kan nu bli dit. Jorden, skogene, heste og huse, møbler, sølvtøi og alt, alt." Var det sant? Og en ny og velbehagelig følelse væIdet op i ham: Glæden over at eie. At kunne sætte sig tilrette her som i en befæstet borg, uden at nogen Mogstad kunde agitere eller stemme ham bort.

Han gik fra det ene rum til det andet, da han inde i hjørnestuen braastanset og tog sig over øinene. Hvad var det? Derborte i sofaen ved det runde bord syntes han at se faren lys levende, midt i et drikkelag for bønderne, fordi en gaardhandel skulde ordnes. „Sludder!" tænkte han og

skyndte sig ud. Dette var jo ikke noget at tænke paa nu. Desuden havde jo moren solgt brænderiet til et aktieselskab. Der var andre tider og skikke paa Evje nu.

Han kom ud paa verandaen og hældet sig frem over rækværket. Græs og blomster stod høit om stammen paa æbletrærne, hvis lyserøde blomster løftet sig mod den sommerblaa fjord. Her lugtet af sjø, her slog et væld af duft op fra haven. Men dernede mellem frugttrærne gik en liden graaskjægget mand med en trillebør. Erik følte paany et lidet stik. Var det — ham?

„Du er nok baade tørst og sulten du!" sa fru Asta og kom ud til ham med et stort glas melk paa et bret. — Hun havde endnu ikke orket at spørre ham om, hvor længe han blev hjemme.

„Mor, hvem er den mand der?"

„Det er Per Trøen. Kjender du ikke igjen vore husmænd?"

Men fru Asta la ikke merke til, at Erik bed munden sammen som for en pludselig tandpine. Thi Per Trøen var far til Olina, som sad i fængsel, og han havde Eriks søn til opfostring. Men her gik han og gjorde sin pligt for pladsen som før.

„Hvorledes vil du behandle ham nu?“ spurte det i Erik, og uvilkaarlig hørte han Mogstads haanlatter.

„Blir du længe hjemme nu?“ kom det varsomt fra moren. Hun turde ikke se paa ham.

Det svarte ikke straks, hun maatte sætte sig i en rørstol i nærheden, og hun rystet af spænding. Hun ventet paa svaret som paa et slag i hodet, eller . . . aa, nu kom det vist.

„Ja, mor, jeg ved ikke! Jeg havde tænkt . . .“ Han begyndte at gaa hurtig frem og tilbake . . . „tænkt at bli her, saa længe du vil.“

„Erik!“ stønnet hun, men orket ikke at fare op og slaa armene om ham. „Erik,“ gjentog hun og rystet af jubel. „Er det sant?“

„Mor,“ — han stod og saa ned for sig — „si mig, — er Bertil Svéen ungkar endnu!“

„Hvad?“ Hun aabnet øinene, forundret over, at noget saa ubetydelig som raadsdrengen og hans forlovelse kunde eksistere nu — nu!

Erik maatte gjenta spørsmaalet, og han stirret helt spændt paa moren.

„Aa — han! Bertil — jo da — han har det akkurat som før . . . Men hvorfor spør du om det? Kom hid, Erik!" Hun smilte med taarer i øinene.

Og idet han gik hen og kysset sin mor paa begge kinder, følte han en særlig glæde over, at raadsdrengen fremdeles ikke havde havt udkomme til at gifte sig. Saa blev hans plan om at hjælpe ham ikke forgjæves. Selve begyndelsen til hans foretagende var sikret.

I de følgende dage manglet der ikke paa smaa pinlige indtryk herhjemme, og hvorledes skulde han vel ha bevaret sit humør som han gjorde, om han ikke havde havt disse planer med arbeiderbrukene som modvægt. De fulgte ham som en god magt, der ligesom holdt ham i haanden og sa: „Vær kun rolig. Naar du blot faar gaa igang med dette her, saa skal det nok bli godt alt sammen."

Han fik vide, at moren drev en proces om en lakserettighed med nogle fiskere ude ved stranden, og uvilkaarlig saa han for sig de arbeidsslidte mænd i de smaa stuer langs bergene. For dem var laksefisket halve livet. Men det vilde moren virkelig ta fra dem, og loven og samfundet

hjalp hende nok. Skulde han ogsaa overta denne proces og fortsætte den? Eller lade moren i stikken? Værre endnu føltes det, da hun en dag fortalte, at hun agtet at jage en af tjenestepigerne af gaarden, fordi jenten skulde ha sit andet barn. „Første gang syntes jeg synd i hende!“ sa hun, „og lod hende bli. Men nu kommer hun Gudhjælpe mig og vil bli med nr. 2 ogsaa. Nei, tjenerskap nu for tiden!“

„Men dette er jo Olinas historie om igjen!“ tænkte Erik. Barnefaren var forresten den unge Lars Brovold, som tjente her. „Kanske han har lovet at gifte sig med hende — som du dengang. Vil du tillade, at hun jages?“

Men skulde han da straks begynde at reise sig mod denne mor, som han i forveien havde bragt saa mange sorger, og som nu tyve gange om dagen rørte ham ved sin omsorg for ham. Det var som hun blot gik omkring og grublet over, hvorledes hun kunde gjøre ham en liden glæde. Det gjorde saa usigelig godt nu, efterat han havde havt det saa ondt. Og der var kommet en saadan myk varsomhed over hendes maade at tale til ham, saa han uvilkaarlig fik lyst til at skaane

hende, at gi hende et kys paa begge kinder og si, at hun havde ret i alt.

Foreløbig kunde han vel faa hvile — og glemme alt det mørke, han kom fra — bare sove og spise og gaa rolig omkring her og samle sig lidt.

„Naar du en vakker dag gaar i gang med — det der — saa blir det nok godt alt sammen.“

At lægge sig om kvælden paa sit værelse, hvor han og broren i gamle dage havde sovet sammen! At aabne vinduet for den lyse sommernat og la brisen fra fjorden vifte med gardinet, mens han sov. At vaagne ud paa formiddagen, med værelset fuldt af sol og se mor staa der, saa nystrøken og smilende, med kaffe til ham. At gaa omkring dagen lang uden at møde fiender. At ligge i den varme solbakke og stirre paa himmel og fjord og la tiden gaa. Rigtignok ligger der bak disse fjelde en by, og i denne by er der to mennesker, som . . . sludder. „Dette lykønsker jeg Dem til, Evje!“ Det var bedre at tænke paa, om han skulde til hendes forældre paa visit! „Sæt om ogsaa du engang kunde bli lykkelig i en kjærlighed!“

Og græshopperne spiller i den varme bakke, solen varmer hans lukkede øienlaak, og fossen og elven synger sin sang op i dagen.

Var han sammen med moren omkring paa aker og eng, mens hun prøvde at sætte ham ind i forholdene her hjemme, da føltes det som gik hun og lokket og lokket paa hans tanker, saa de alle skulde flytte hjem igjen.

Den som bare ikke havde nogen erindring.

Men eftersom dagene gik, følte han en større og større tryghed ved at være sin mor rigtig nær. Hvor hun saa velgjørende sundt paa alt, hvor var hun sterk og uopslidelig, altid paa færde, med tusen ting i hodet, det ene øieblik hos husmænd og arbeidsfolk, det andet paa kontoret, hvor agronom og skogbestyrer fik sine ordrer, men straks efter i kjøkken og madbod, altid livlig, enten hun skjændte eller lo. Hvad havde hun ikke overvundet af modgang, og hvor havde hun ikke arbeidet, men endnu var hun som ung. En dag kom hun med en saks og tvang Erik ned i en stol: „Nu vil jeg sandelig ikke gaa længer og se paa dit haar og skjæg,“

sa hun. „Imorgen klipper vi sauer, men idag skal du tilpers. En ung mand, som snart skal ud at fri: . . . foi!“

Og da Erik sad under saksen, kom han til at si: „Tænk, det er vel mindst tyve aar, siden du klippet mig, mor.“

„Man skulde tro, det var tredve,“ sa hun.

Han smittedes af hendes humør og arbeidsiver og begyndte at hjælpe hende. Han sad i farens stol paa kontoret og skrev hendes breve, og han var omkring blandt arbeidere og husmænd og gav hendes ordrer. Og efterhvert som han fik sine oplysninger om driften af hendes mund, gled det umerkelig ind i ham, at saadan var det nok bedst likevel, og saadan maatte man nok fortsætte ogsaa herefter.

Han havde fornemmelsen af at drive behagelig afsted, med øinene lukket for alt, som var pinlig. Og samtidig aner han en underverden af tanker, som han helst vil lægge et laak over. Men en sjelden gang kan dog en stemme trænge op og faa ham til at vaagne: „Hvor bærer dette hen? hvorfor nævner du intet til mor om dine planer?“

Herre Gud — kunde han ikke nu faa fred en stund.

Han fulgte en dag moren paa visiter til herskabsfamilierne i bygden, og da de nærmet sig distriktslægens lange gulmalte bygninger, banket hans hjerte af spænding over at skulle se Inga Rud igjen.

Hun var ikke hjemme. Men da de kjørte ud af gaarden igjen, var Erik viss paa at ha seet et glimt af hende oppe i et loftsvindu. „Hun vil altsaa ikke møde mig," tænkte han. „Vel, det burde jeg forresten ha vidst."

Det blev lidt tungt at vende tilbake til Evje gaard. Det var som denne gyldne idé, der var hans daglige trøst, nu havde mistet de deilige mørke øienbryn.

„Der er ingen anden, som bryr sig om dig end mor," tænkte han. „Og hende skulde du gjøre imod. . ."

Og den, som var lykkelig om dagen, det var fru Asta. At Erik kunde gaa her saa føielig og fornuftig i alt, det havde hun aldrig vaaget at drømme om. Men hver gang hun merket, han blev taus og tungsindig, følte hun en hemmelig skræk for, at han pludselig kunde finde paa at reise igjen.

„Om jeg lod ham overta det hele!" tænkte hun. „Saa giftet han sig — og saa kom han nok til ro."

Noget lignende tænkte ogsaa Erik. Og en vakker dag kjørte de hen til sorenskriveren for at faa papirerne ordnet. Da de saa drog hjemover, var Erik Eier af Evje gaard med underliggende skoge og bruk. Fru Asta pustet befriet ud. Nu var hendes eneste barn endelig knyttet til hende og gaarden. Og vel var det lidt underlig at slippe det hele fra sig, men foreløbig kom alt til at fortsætte som før, og det var jo hovedsagen.

Da Erik den næste dag gik ud over jorderne for at se paa avlingen, var han forunderlig tilmode. Nu var han husbond her. Alt dette var hans. Han hørte atter stemmer fra en underverden, som han helst vilde lukke et laak over, det var erindringer om hans egne taler og artikler mod den private jordbesiddelse. „Nei jasaa," tænkte han og gned sig formelig i øinene — „er den jord, jeg træder paa, virkelig blet min idag? Men den var det ikke igaar. Er det da dig, Erik, som har ryddet og dyrket den, siden den pludselig hører dig til? Og de tolv heste, som staar der i tjor

— dem kan du nu slaa ihjæl,eller sælge, eller mishandle, eller bruke, alt efter som du er i humør til. Saadan er det altsaa at eie noget."

Det gik likedan, da han kom til sagbruket, hvor hjulene sang og folk for frem og tilbake mellem tømmer og planker og havde det travelt. Han maatte spørre sig selv, hvorfor denne foss nu drev hjulene for ham, og hvorfor disse arbeidere sled og svedte for at tjene penge netop for hans lomme. „Du har selv ikke arbeidet en time her, du har ikke lagt to pinder ikors for at sætte det igang, og dog, og dog — hvad skrev du selv — engang. . .?"

Saaledes begyndte Eriks liv som stor eiendomsbesidder. Der blev mer end engang, da han følte sig skamfuld, men ofte havde han ogsaa lyst til at gi slike fornemmelser et spark — som var det atter Mogstad, der dukket op og vilde drive ham bort ogsaa fra denne stilling. Herregud, han agtet jo at rette paa meget skjævt herhjemme, og desuden . . . arbeiderbrukene. . . .

Men nu, da han endelig havde frie hænder til straks at realisere denne skjønne idé, nu var det, at han stadig blev gaa-

ende og udsætte med det. Det havde været saa let at gi bort jord, dengang han ingen havde. Men nu? Paa faa uker var det gaat op for ham, at ens jord, skoge og bedrift, det er mer end død eiendom, det er tilsammen ens hjem, og med tiden blir det mer og mer af en selv. Her havde han selv faat opreisning igjen efter de bitre nederlag ude i verden, her var han herre og kunde jage Mogstad bort med en ridepisk, uden først at sætte det under afstemning. Her skulde han bli resten af sit liv som sine fædre. At gi bort af gaardens jord, — moren vilde føle det som at skjære stykker af hendes eget kjød. Og han selv . . .?

Saa var det reformerne. Og atter gik det op for ham, at det er lettere at skrive om reformer i en avis end selv at gjennemføre dem. Det var hans oprigtige mening at øke arbeidernes dagløn, men da han havde siddet og drøftet den sag med den tykke, rødhaarede skogbestyrer, da endte det med, at han maatte gi den erfarne mand ret: Tiderne var ikke saadan netop nu. Ja! han maatte endog gaa med paa det, som i hans øine havde været det aller styggeste ved farens forretning — de

stadige kjøp af bondegaarde — for at plyndre skogen. Skogbestyreren fik gjort ham begribelig, at det var den eneste maade at sikre tømmer til sagen og høvleriet paa. Og saa fik det vel gaa da — indtil videre.

Denne store bedrift var som en uhyre maskine, der gik sin urokkelige gang. Ikke havde han mod til at gribe ind og forandre det mindste lille hjul, af frygt for at forstyrre det hele.

Og at begaa letsindigheder — og bli husvild en gang til — aldrig i verden.

„Men — hvor bærer dette hen, Erik?"

Da hænder det en søndag morgen, mens kirkeklokkerne ringte inde i bygden, at han ude paa jorderne vadet sig op i tomteresterne efter en gaard.

Erik braastanset og vendte sig bort som for et spøkelse. Det stod levende for ham, da faren lyste tvangsauktion over denne gaard. Han saa manden, konen og barnene, som maatte gaa tomhændet bort, bragt til betlerstaven af hans far. Men gaarden blev lagt under Evje, og saa rolig var faren i sin samvittighed, at han ikke engang havde fjernet tomten for at udslette minderne om sin handling. „Nu har du arvet dette her, Erik!" sa en vel-

kjendt stemme, — „det er en fin arv, du har at løfte. Se der godtfolk — var det ikke det jeg sa. . .!“

Da Erik kom hjem, stod moren i sort silkekjole foran speilet i stuen, ifærd med at ordne sin hat. „Skal du bort, mor?“ Han slængte sig ned i en stol. „Jeg skal vel til kirke, kan du vide,“ svarte hun. Og han saa, hun var paa nippet til at be ham følge med, men at hun tiet for at skaane ham.

„Hvor du er blek, gutten min!“ sa hun og saa helt ængstelig paa ham. „Sover du ikke godt her paa landet?“

Erik prøvde at smile. „Jovist, med mig er der intet iveien. Men jeg kom til at gaa forbi tomten efter den naboen vor, som . . . som solgte gaarden til far. Jeg husker de havde en liden datter — Kirsten hed hun vist — som jeg ofte lekte med som smaagut. Hun var saa net og pen, altid havde hun et rødt baand i haaret. Ved du noget om, hvor de folk blev af?“

Moren rystet paa hodet.

„Det var synd, det skulde gaa saa rent i grøften med dem!“ slap det ud af Erik, og han stirret paa moren efter et beroligende svar.

Moren sukket ind i speilet, idet hun knyttet hattebaandene under haken. „Aaja, Vorherre straffer undertiden haardt," sa hun. „Det var et syndig hus der, kan du tro!" Og i hendes stemme var der en slig oprigtig forvissning om, at det var Vorherre, som havde drevet naboen fra gaard og grund, at Erik følte lyst baade til at græde og le.

„Farvel da!" sa hun med et let suk og gik mod døren."

Erik blev staaende ude paa verandaen og se efter moren, som i den lakerte trille rullet ned gjennem alléen.

Saaledes er det at tro paa en Gud!" tænkte han. „Da kan man begaa alt . . . og sove og være like munter. Men jeg, men jeg — som er alene om det!"

En forunderlig svimmelhed greb ham, saa han maatte sætte sig. Og atter lyder røster op fra en underverden, som han i dagens travelhed ikke vil høre paa: „Hvor bærer dette hen, Erik?"

„Hvorfor undgaar du stadig at møde gamle Per Trøen? Hvorfor er du skamfuld, naar du ser tjenestepigen Petra, som skal jages! Hvorfor sætter du ikke i gang

dine arbeiderbruk? Var alle dine ungdomsidealer kun tomme ord!

Hvad har du nu igjen? Jo, arbeiderne, som ikke faar paalæg, jorden efter en nabo, som din far drev til betlerstaven, de plyndrede skoge, processen med fiskerne, aktier i et brænderi — det er, hvad du herefter skal leve for!"

Han sænket hodet i hænderne:

„Er du drevet iland her! Og naglet fast til alt dette her — snart er du vel far op af dage — og skal leve hans liv. Og din sjæl — den skal raadne tomme for tomme. ."

Da fru Asta kom hjem fra kirke, fandt hun Erik siddende i en straastol paa verandaen med en flaske foran sig. Den myndige frue blev staaende og stirre. Han sad der med en sluknet cigarstump i mundviken og smilte idiotisk mod hende. Han var døddrukken.

V

En grønmalt jægt, ladet med trælast, døser trægt afsted paa den kvældsrøde fjord, hvor lette blaa vindkast slynger sig hid og did. Paa de store Hustad-

gaarde tvers over fjorden begynder det at ringe tilkvælds, og øieblikkelig svarer klokken paa Evje. Men naar de langsomme slag saa længe lyder udover bygderne, da er det fordi jenten paa Hustad og kokkepigen paa Evje kjender hinandens maade at ringe paa, og nu finder de det morsomt at prate lidt sammen paa denne vis, tvers over fjorden. Ude paa jorderne, hvor slaataannen allerede er begyndt, stanser arbeidet, heste spændes fra og sættes i tjor, og jenterne slænger riven paa skuldren og begir sig først opover mod gaarden.

Den unge Lars Brovold gav sig god tid til at bli sidst af alle. Han gruet sig for at sidde tilbords med de andre, thi i det sidste vanket der stiklerier for dette med Petra. Men nu blev det heldigvis ikke mange dagene hun fik lov at gaa der paa gaarden, og vel var det.

Det var en svær knekt i tyveaarsalderen med lys lug og brede skuldre. Alle var glad i denne krabat, som var likesaa munter i tungt arbeide, som naar han spilte fele til dans, eller sang viser med en jente paa fanget. Blandt tjenerne paa Evje gik han for en ren helt, fordi han kunde til-

lade sig at spøke med selveste husfruen, saa de andre fandt det sikrest at ta flugten.

Nu stanset han i bakken, tørket sveden af panden og sukket ud mod fjorden. For det var og blev ufattelig dette, at han i julen skulde drikke sig saa fuld, at han tullet sig ind til den gamle pigen. Og var det nu saa sikkert, at han var barnefar? Og oppe i dalbygden var der en anden jente, som hed Kristine, og hun havde den vakreste stemme i kirken og et liv saa mykt som en vidje. Men nu, naar han var udskjæmt for hele bygden — nu fik nok Knut Rabben tak i hende likevel.

Lars Brovold lod sig falde ned i bakken og rykket et straa op, som han begyndte at tygge paa. Hvis han nu gav sig ind paa underofficersskolen i høst — og kom hjem i julen og viste sig ved kirken i uniform — saa kunde muligens det reparere meget. Det var nok bedst han tog sig sammen for at bli til noget han ogsaa.

Da han endelig traadte ind i baarstuen, var man midt i maaltidet, og skeerne langet flittigt til grødfadene, mens den røde kvældssol faldt indover to lange rader af svede, veirbidte ansigter. Skomakeren borte ved vinduet havde endnu ikke reist

sig, men hamret og hamret paa en saale. Ingen syntes at lægge merke til Lars — og glad var han — men man smaafniste og snakket dæmpet om en sag, som det ikke var værd at nævne for høit. Da Lars havde sat sig med sin ske nederst ved bordenden, forstod han, det gjaldt husbondsfolket. Der maatte være hændt noget. Den unge hr. Evje var ikke set de sidste par dage, fru Astas ansigt havde været forgrædt, men pigerne i hovedbygningen var der intet at faa ud af. Hvad kunde der være hændt?

Tøger skomaker reiste sig endelig, vrænget fangskindet af, tog skraaen af munden og kom haltende for at sætte sig tilbords. Men i det samme kom en blond jente med mere melk fra kjøkkenet, og i dørsprækken smat en liden rødhaaret gut ind i stuen. Skomakeren dreiet sig paa den korte fod og fik fat i den lille, som endnu gik i kjole. „Hei, kar, kom hid skal du faa graut!“ sa han og løftet ham op paa armen. Man begyndte at flire rundt Bordet. Gutten, som arbeidet for at komme løs, satte i at skrike, og i næste øieblik kom en stor, rødhaaret jente farende ind fra kjøkkenet, rev gutten til sig

og feiet hurtig ud igjen, saa kjøkkendøren for igjen med et skrald. Skomakeren stod igjen med et friskfyrfjæs. „Men du store verden da, Petra," skrek han — „om vi nu tog den ene gutten din, saa maa du da vide, at du snart faar en til. . ."

Lars Brovold var blit sprutrød, og grøden sad fast i halsen. For nu gik det vel snart ud over ham.

Og ganske rigtig — da skomakeren vel var kommen igang med grøden, slængte han hen som ud i luften: „Aaja, hun Petra synes saa godt om ungdommen, hun."

Man fniste og saa hen til Lars. Men denne vilde da stoppe munden paa den gamle Per Trøen ialfald: „Du maa da bætterdø holde kjæften din du lel, Per!" skrek han og slog i bordet. „Eller kanske dotter din skal gifte sig med han Evje, naar hun kommer fra tugthuset."

Det var lidt for grovt til at alle lo. Men den gamle graaskjæg begyndte at skjælve paa haanden, saa melken skvat af skeen. Han fjernet det spildte med et rask strøk med haanden og sa: „Aa, dotter min skal du ikke sørge for, Lars — hun faar Amerikabillet hun, saasnart hun behøver den."

Men nu gik døren op, og der blev stilt.

Det var raadsdrengen Bertil Svéen, som traadte ind. Den svære mand med den brune skjægdot under haken gik paa tunge skridt tvers over gulvet, lukket op et gammelt schatol ved den anden væg og la noget fra sig i en skuffe. Men i det skraalaaket faldt ned, saa alle et fotografi komme tilsyne. Det var fældt ind i træet paa indsiden af laaket, og alle vidste det var den kvinde paa den anden side af fjorden, som han havde været forlovet med i femten aar. Det var en forlovelse, som alle lo af. Men Bertil havde mistet alle sine sparepenge ved at kautionere for broren, og endnu maatte han gaa og betale paa den gjæld. Saaledes blev giftermaalet opsat — og opsat, fordi den gamle kar og den gamle pige ikke saa sig raad til at flytte sammen.

„Hvorledes staar det til med kjæresten?" spurte Lars Brovold for at faa samtalen bort fra sig selv. Men alle rundt bordet saa stort paa ham, som vilde de si: „Nu er det bedst du passer dig."

Bertil lod som om han intet havde hørt, laaste schatollet igjen og kom langsomt og satte sig i høgsædet ved bordet. Saa tog han over skulderen efter sin ske, der

havde sin plads i en spræk i tømmervæggen, gav den et strøk over bladet med haanden og begyndte at æde.

I den lave stue, hvor vinduerne formørkedes af potteplanter, blev der efterhaanden utaalelig hedt. Endnu sendte solen en rødspraglet strøm indover gulvet, og over bordet med melken og grøden summet sværmer af fluer, som ustanselig vilde sætte sig paa de svede ansigter. En efter en af kvinderne la nu skeen bort, reiste sig med et lidet suk, og gik fra bordet for at finde sit tørklæde og knytte paa hodet.

Atter gaar døren op, og stuepigen fra hovedbygningen stikker sit blonde hode ind. „Han Evje vil snakke med raadsdrengen!“ sa hun paa maafaa ind i stuen og trak saa hodet tilbake og forsvandt igjen. Men alle rundt bordet saa paa hinanden, som betød dette noget ualmindelig. Nu vilde man vel snart faa vide nyt fra sjølfolket.

Bertil tog et par skeer til, inden han vendte hodet. „Saa — aa,“ brummet han endelig. Og da han havde ædt en stund til, strøk han endelig skeen af med haandfladen og satte den tilbake paa sin plads i væggen.

Men siden han nu skulde ind i selveste hovedbygningen, var det bedst at fli sig lidt. Og da han en halv time senere gik over gaardsrummet med tommelfingren hektet i en vestelomme, havde han vasket baade hænder og ansigt og tat en anden bukse paa.

Men Lars Brovold stod i al stilhed ude i kammerset og barberte sig, skjønt der just ikke var meget at skrape efter. Og da han var færdig, skiftet han helgeklærne paa, stak den nye blanklaakede snadde i vestelommen, satte den blaa skjærmhue over sin blonde lug, og begav sig ud og henover den hvide sandvei mod Viken.

Han var jo likevel fri for ikvæld, og han havde en mistanke om, at en vis jente kunde komme til handelsmanden nu det var postdag. . . . Dette med underofficersskolen kunde hun gjerne faa vide.

Og han var virkelig heldig. Han havde ikke siddet længe paa bergene ovenfor handelsstedet, før han oppe i veien fik øie paa hende blandt andre gaaende. Hun bar en kurv paa armen og var i mørk kjole med sort tørklæde. Skridtene og den ledige arm havde det saa travelt. Hun skulde bare vidst, hvem som nu sad her.

Men det traf sig da slik, at han stod inde ved disken han ogsaa, da hun kom ind. Hun blev lidt rød, da hun saa ham. Han fik det travelt med at kjøpe en pakke bonbons, samt røketobak og fyrstikker, for han vilde ikke være den, som stod her og ventet paa hende. „Du faar vel ikke ondt af det der nu!“ sa hun pludselig og saa hen til tobaksposen. Han blev henrykt, fordi hun snakket til ham, men satte op en vigtig mine og mente, at det var en god stund, siden han var barn nu. Og saa traf det sig videre slik, at han var færdig og skulde gaa, han ogsaa, da hun gik.

Han fik lov at bære kurven for hende, og de to unge mennesker begav sig sammen opover veien. Han fandt ud, at hun var det eneste væsen i bygden, som ikke var blit solbrændt. Hun havde et lidet ar i mundviken fra et fald paa ski i den tid, de gik paa skolen sammen. Hver gang han sa noget, skelte hun hen paa ham og smaalo. „Du da!“ sa hun og prøvde at være alvorlig. „Det der er naturligvis noget tøv.“ — „Det er saa sant som jeg gaar her!“ ivret han, skjønt han igrunden ikke vidste hvad han snakket om, men

bare gik og glædet sig over, at han fik lov at følge.

Men hvorledes gik det med raadsdrengen, da han kom over i hovedbygningen?

Som han pleiet, banket han paa kontordøren og traadte langsomt ind. Der sad fru Asta med hænderne i fanget og stirret frem, men for nu op med et ryk. „Hvad er det, Bertil?“ Raadsdrengen fik endelig frem, at hr. Evje havde sendt bud paa ham. Da syntes fruen at bli meget forbauset: „Nei, jasaa — han har sendt bud efter — dig! Ja ja — du faar gaa op til ham da, og prøve at banke paa.“

Hun blev staaende og lytte spændt efter Bertils tunge trin i trappen. Men nøklen dreiedes virkelig om deroppe, raadsdrengen slap ind. Hvorfor netop han? Hvad betød vel dette? Hun ventet og ventet, at Bertil skulde komme ned igjen, men væguret slog — og slog en gang til. Hvad var det dog, som foregik deroppe.

Da Bertil traadte ind til Erik, slog der ham en kvalm lugt af tobak og drikkevarer imøde. Sengen var uredt, skiddent vaskevand stod i servanten, og Erik selv stod midt paa gulvet med bare skjorte og bukse paa. Men som han stirret paa Ber-

til, og han svarte ikke, da raadsdrengen sa godkvæld. Han stirret paa ham som for at undersøke, om han der nu virkelig skulde være hans redningsmand. Ja, for nu maatte det ske. Gaarden fik ramle ned, moren gaa fra vid og samling, faren vende sig i graven, men skulde han selv orke at leve, saa maatte han gjenvinde lidt agtelse for sig selv.

Og i dette øieblik var han til mode som den druknende, der griper efter noget at holde sig oppe med. Vilde nu dette her være mer end et halmstraa?

„Sid ned, Bertil!“ sa han endelig, og gik hen og la sig paa sofaen. Bertil satte sig paa en stol, som syntes alt for liden til den svære mand.

„Staar det ikke bra til med helsen?“ prøvde raadsdrengen for at si noget. Erik svarte ikke, men lukket et øieblik sine øine for at samle sig. Hans lommeur paa natbordet pikket og pikket i stilheden.

Endelig løftet han øienlaakene:

„Hvor længe har du tjent her paa gaarden nu, Bertil?“

„Det blir fem og tyve aar til høsten!“ svarte raadsdrengen, men saa samtidig lidt

forundret ud. Blev han afskediget nu kanske?

„Skulde du ikke snart tænke paa at gifte dig?“

Den gamle ungkar fik et forlegent smil, men svarte om lidt som til fingrene sine: „Aa, en blir vel snart for gammel til det nu.“

Erik maatte ogsaa smile over den andens forlegenhed. Han vidste, at er der noget som denslags mennesker ikke liker at drøfte, saa er det sit kjærlighedsforhold.

„Er det sandt det, Bertil, at du for fem aar siden havde lagt op penge til at sætte hus for, men saa tabte du det hele paa bror din?“

Bertil spændte et ben fra sig hen over gulvet. „Joho, det var desværre saa det.“

„Og før den tid igjen havde du og din kjæreste gaat i hele ti aar og ventet paa, at hendes mor skulde dø. For den gamle satte sig haardnakket imod, at Dere skulde faa hinanden, og jenten din vilde ikke reise fra hende, fordi den gamle laa tilsengs.“

Bertil blev rød i det grove ansigt. Men om lidt indrømmet han, at det var nok saa det og.

Erik begyndte at føle et forunderlig velvære ved at sysle med den andens anliggender. Og da han nu endelig skulde rykke ud med sin store trumf, følte han i sit indre en glød som af personlig lykke.

„Hør, Bertil“ — hans stemme skjalv, og han kom uvilkaarlig til at lukke øinene — „vi skylder dig saa meget her paa Evje. Hvis du bare havde havt 50 kr. i aarlig tillæg i de femogtyve aar, saa vilde det med renter blit en smuk sum. Men nu vil jeg spørre dig, om du istedet vil ta imod et stykke udyrket jord. Her er jo saa meget af det indover Elvedalen, og det blir aldrig ryddet af mig. Tømmer og ved til husbehov skal du selvfølgelig ha ret til at hugge i Evjeskogen, og vil du indtil videre bli boende her og gaa tilbords som før, men arbeide hos dig selv, saa kan du jo det. D. s. v. i slaataannen kan vi vel vanskelig undvære dig. Og vil jenten din flytte hid nu straks, saa kan I jo holde bryllup her, og naar slaatten er forbi, saa hjælper vi dig vel ogsaa med at faa husene op til vinteren. Hvad siger du nu til det, Bertil?“

Han havde talt hurtig, som brændte ordene i munden, men nu aabnet han øi-

nene. Det var sagt. Han pustet ud som den, der har gjort et dumdristig sprang — og klaret det. Nu var det gjort. Det kunde ikke tages igjen. Det var ikke længer sant, at han var feig — nei det var ikke sant.

Der blev en længre pause, da Bertil sad med et smil som den, der slet intet forstaar. Var Erik syk, eller drukken, eller spøkte han? Han reiste sig, strøk den gule haarlug over til den ene side og saa ud til at ville gaa — eller bli — eller sætte sig igjen — eller si noget. Hans smil i den ene mundvik trak sig længre og længre ud i tvilraadighed. Men det endte med, at han langsomt gik over gulvet hen til vinduet for — som vanlig naar han skulde spekulere — at se tvers over fjorden og hen til den stue, hvor Ingeborg bodde.

Erik begyndte at bli urolig. Hvorfor svarte den anden ikke? Det skulde bare mangle, at han sa nei tak. Det vilde føles som et knivstik. Hans krampagtige tagen sig sammen til denne modige handling vilde i saa fald været forgjæves.

Endelig kremtet Bertil og vendte sig imod ham. „Men" — stammet han . . .

„hvad er meningen — hvormeget skulde jeg betale. . . ?"

„Ingen ting, Bertil. Du har vel betalt i de 25 aar, skulde jeg tro. Kanske du ogsaa faar naboer."

Men Bertil følte sig endnu utryg paa, at der ikke stak noget under.

„Skulde jeg være husmand da?" foreslog han usikkert.

„Nei, nei, nei for fanden." Erik blev utaalmodig og maatte om og om igjen forklare, at Bertil skulde faa firti maal jord for lang og tro tjeneste. „Men kanske du ikke vil, Bertil?"

Ny pause.

„Om jeg vil?" Bertil maatte endelig le. — Om han vilde!

Og endelig havde da fru Asta ventet saa længe, til hun hørte Bertils trin true med at knække trappen igjen. Hun aabnet døren og gjorde tegn til ham, og langsomt kom han ind paa kontoret, men du store verden som han saa straalende ud.

„Naa da, Bertil?" sa hun. Og mer behøvde hun ikke at si. Thi raadsdrengen kom imod hende med sin svære næve rakt frem og et smil i den ene mundvik. „Jeg

faar vel si tak her og!“ sa han. „Men det er næsten for galt. Gud velsigne dok!“

„Naa, hvad er det, Bertil?“

Og raadsdrengen stammet frem, lidt undselig, hvad gave han havde faat.

„Han har skjænket ham brændevin!“ tænkte fru Asta. „Jasaa, Bertil“ — sa hun høit og stirret paa ham, „har du faat baade jord og hus, siger du?“

„Førti maal jord indi Elvedalen!“ fortsatte Bertil — „og ikke en øre i betaling. Skulde en ha hørt slikt. Ja, frua ved det vel.“

„Javist ved jeg det!“ sa fru Asta og fik en underlig latter. Hun havde mest lyst til at gi raadsdrengen en ørefik. „Men sid ned, Bertil, fortæl mig lidt nærmere om dette her.“

Da raadsdrengen endelig var gaat, maatte hun aabne et vindu for at faa luft. Og saa blev hun siddende igjen som før, med hænderne i fanget, og stirre hjælpeløst frem i gulvet.

Det lakket mod midnat, og Erik drev fremdeles omkring deroppe i den samme lette paaklædning, fortumlet over det som var hændt. Ak i de sidste dage havde han været i en svimlende taageverden, men nu

havde han maaske faat lidt fodfæste igjen. „Er det sant?“ gjentog han om og om igjen. „Klarte jeg det virkelig. Har jeg endelig faat redde en smule af mig selv igjen.“

Det føltes som naar en forfrossen endelig faar tændt op en liden ild, som han strækker de stive hænder ud over. Og jo mer han kunde tænke sig ind i Bertil Svéens lykke, jo høiere steg denne ild, og jo varmere føltes det. „Nu sidder han vel og maler op et slags brev til hende,“ tænkte han. „Og naar den gamle pige har læst det, saa bretter hun kanske op ærmerne og prøver skrive noget som svar, ha, ha!“

Han aabnet vinduet og hældet sig ud i den friske natteluft. De uslaaede enge havde lagt sig ned under duggen, og dernede paa den rødlige fjord laa landskapet fra den anden side og speilet sig, med mørke granaaser, grønne bakker og hvidmalte gaarde, som sov. Men længre hid var selve himlen sunket ned i en underverden, med røde, solvarme skyer stigende op fra en fjern, blaanende afgrund. Og over alt dette søgte en enslig sjøfugl indover mod land.

Men hvad — er det ikke Bertil, som rusler nedover bakkerne mod sjøen nu saa sent. Han vil da vel aldrig — jo saa sandelig sætter han skuldren mod en baad og skyver den paa vandet. Midt i tunge slaataannen vil han spendere natten og hvilen for selv at bringe Ingeborg nyheden. Nu ror han bortover det røde speil, aarene dyppes i gyldne skyer.

„Han skal faa sove like til middag imorgen," tænkte Erik.

Og nu hændte det, at da han skulde iseng, vaagnet han ligesom, just idet han havde fyldt et vandglas med whisky. Men pludselig var det som nogen tog ham over armen, og uvilkaarlig satte han glasset bort igjen og saa sig omkring. Hvad nu? Nei kanske han vilde faa sove likevel denne gang. Han tænkte paa de to, som inat vilde velsigne ham, og følte lyst til at kyle glasset ud af vinduet. Det endte med, at han satte det paa natbordet og krøp i seng, og nu blev han liggende og vende sig urolig hid og did, pint af lysten til den forbandede drik. Saalænge han kunde tænke paa Bertil og Ingeborg, gik det enda an, men — hvad vilde ske

imorgen? At møde moren — efter dette? Vilde han orke at gaa videre efter sit eget hode. . . Eller. . . Og inden han rigtig ved af det, farer han op og tømmer glasset i et par graadige slurk.

Saa ligger han snart i den samme svimlende taage, og nede ved fodenden staar vistnok Bertil og Ingeborg og velsigner ham, men de siger ogsaa, at han er altfor god til at drikke slig.

Er det da ikke for sent at slutte! Kan han endnu reddes! „Hjælp mig I da!" stønner han og folder hænderne imod disse to, mod denne gode handling, han netop øvet. „Hjælp mig I, siden der ikke er nogen Gud."

Og midnat er vel allerede forbi, og alt er stille paa land og sjø, men oppe i aasen ligger Lars Brovold under et træ og plystrer mod himlen. Han havde tat benveien hjem over skogen, thi han var altfor glad til at ville møde nogen.

Han skulde i grunden ha sovet hjemme hos forældrene inat, i den graa fiskerstue dernede paa næsset. Men saa kom han til at kaste sig ned her under en gran for at synge en vise og spekulere

lidt, og saa var det saa altfor morsomt at bli liggende.

Barnaalene under ham er saa varme, og alle fugle tier i skogen. Og det var dengang da han var gut og gjætet i fjeldene og spilte paa bukkehorn — da kunde han ofte gaa og samle alt det, som i sindet lekte og laat, til en slags gammel vise uden ord, som han i hornet slynget langt ud imod fjerne vidder.

Aa dudeli du!
aa dudeli du!
aa dudeli, dudeli du!

Og vistnok laa han nu her og plystret, men i tankerne havde han et bukkehorn for munden. Og han samlet det hele, baade den lyse nat, den solskyede himmel, den røde fjord, og det, at hun Kristine havde været saa blid mod ham idag — og det at han snart skulde paa underofficersskolen og komme hjem i julen i uniform, ho ho! — det blev alt tilsammen den gamle vise uden ord, som han nu stødte ud i hornet og fjernt hen imod den store himmel og de fjerne vidder.

Aa dudeli du!
aa dudeli du!
aa dudeli, dudeli du!

Da han endelig reiste sig, stod en blodig flamme over aaserne i øst. Det var morgenen. Det var for sent at gaa og lægge sig nu, men han kunde ialfald gaa ned til forældrenes stue og ta en ljaa og slaa en times tid, før han gik op til Evje. Saa vilde nok faren undre sig over, hvem som havde hjulpet ham med slaatten paa nattens tider.

VI

At vaagne den næste morgen blev for Erik ganske anderledes end før. Han blev ikke liggende og grue for at staa op og begynde en pinlig virksomhed, nei idag var det som noget særligt godt og lyst ventet paa ham, derfor skyndte han sig ud af sengen og blev gaaende og smaanynne, mens han klædte sig paa. Alting forekom ham meget lettere og lysere end paa længe, og han følte sig viss paa, at der nu begyndte en ny tid for ham. Dette, som han endelig igaar tog sig sam-

men til, det føltes virkelig som noget trygt at holde sig fast i, og havde han tat det første skridt, saa kunde han vel ogsaa gaa videre.

Da han traadte ind i spisestuen, sad moren allerede ved frokostbordet. Hun saa op med et forskræmt blik og svarte neppe hørlig paa hans hilsen. Men saa optat var han nu af at forsvare det, som hændte igaar, og endelig at hævde sin vilje ved siden af hendes, at han rent glemte at skamme sig over sin drukkenskap.

„Bryder det snart løs!“ tænkte han, da han sad paa sin plads ved bordet, og hun havde skjænket ham kaffe. Begge prøvde at si et eller andet, men det vilde ikke lykkes. Det gjorde ham ondt at se, hvor udvaaget hun var, og at maden ikke vilde ned. Og endelig tog han hendes haand, kysset den og sa med et lidt brødefuldt smil: „Tilgi da, mor!“

Der skulde ikke mer til nu, før fru Asta brast i graad. Men da hun var kommen lidt til ro igjen, fortsatte han modig: „Tænk nu kan Bertil og Ingeborg endelig gifte sig.“

Hun saa atter skræmt paa ham. Hun havde haabet, at han igaar havde handlet

i drukkenskap, og at det kunde gjøres om igjen. Men nu trodde hun neppe sine egne øren, da han fortsatte: „Det kan da ikke være rigtig, mor, at jeg skal sidde med al den udyrkede jorden, mens folk som Bertil ikke har saa meget som tomt til at at sætte en stue paa.“

Fru Asta rystet kun paa hodet og stirret frem. Dette blev jo værre og værre. Hun turde ikke begynde at tale om det, thi hun følte, at da vilde et helt uveir bryde løs.

Erik tog idag fat paa sine vanlige sysler igjen, og han syntes, han ikke havde havt en saa god dag, siden han kom hjem. Arbeidsfolkene var flittige og saa saa venlig paa ham, og han grep sig selv i at staa og spøke med de unge piger, som raket. Der blev meget høi paa Evje iaar, og tørken var upaaklagelig, trælastpriserne steg, og idag havde han ret til at glæde sig over alt dette, ja han begyndte at spekulere paa at udvide møllen, saa ogsaa det kunde bli en større bedrift. Du store Gud, han følte sig mand for at bli baade den muntreste og dygtigste af alle, bare han kunde faa helbredet disse hemmelige saar, som aldrig vilde la

ham faa ro. Dette, som skede igaar, føltes virkelig som et kjølig plaster paa, men det var ikke nok.

Erik gjorde sig ikke længer rede for, hvorfor dette med arbeiderbrukene var blit ham saa magtpaaliggende — eller hvorfor tjenestepigen Petras skjæbne gjorde ham saa personlig skamfuld. Han havde kun en utydelig fornemmelse af, at han stoppet munden paa den forbandede Mogstad, naar han idag tog sig sammen til at gjøre noget ved denne sag.

Det var efter kvældsmaden, at han stod i baarstuen og spurte efter Lars Brovold, og da han fik vide, at gutten sad oppe paa kammersloftet og lappet sko, gik han uden videre op til ham.

Lars sad og smaanynnet, idet han plugget paa en skosaale, og blev helt betuttet, da selveste hr. Evje traadte ind. Erik satte sig paa en kiste ved væggen, tændte en pipe og begyndte at snakke om løst og fast. Han var selv lidt generet over sit ærind — det var som han nu skulde sidde til doms over sig selv.

„Naa, Lars!“ begyndte han endelig. „Jeg hører, du har held med dig hos jenterne.“

Den unge krabat brast i latter. Han tænkte paa Kristine, som han igaar . . .

„Hvad har du tænkt paa for fremtiden, Lars?"

Den anden hamret en stund paa skosaalen, inden han dristet sig frem med det. „Hvad mener De om underofficersskolen?" spurte han — og turde ikke se paa andet end skoen.

Erik tænkte: „Han vil flygte fra hende og til byen, han der ogsaa, som jeg — dengang." Og byen! Det var for Erik nu det sted, hvor han selv havde kastet bort sine ungdomsaar, indtil han en vakker dag drev omkring uden anden trøst end en flaske.

„Du tænker da ikke paa at reise til byen, Lars!" Og saa begyndte Erik at forklare ham, hvad en frisk landsgut gaar imøde i de forbandede byer. Han havde prøvet det selv. Han vilde helst aldrig sætte sin fod i en by mer.

Lars saa helt forskrækket op. Det der havde han ikke tænkt paa. Men det var ialfald vakkert af en mand som Evje at sidde her og snakke saa kameratsligt med ham.

Men snart begyndte Erik at tale om,

hvor synd det var i en jente som Petra, og han havde ikke sagt mange ord, før hans stemme blev helt bevæget. Snart var han saa inde i de pinlige erindringer om sig selv og Olina, saa opfyldt at trang til at gjøre det godt igjen — at Lars, som han nu sad der, formelig blev ham selv lys levende, da han var tyve aar.

Lars var blet blodrød i hodet. Havde nogen anden kommet her og foreslaat ham at gifte sig med Petra, saa skulde nok den synder kommet paa hodet ud af vinduet. Men — dette her! Det var ingen formaning, ingen bebreidelse, ingen præken. Det var bare godhed, og det var selveste hr. Evje, som nedværdiget sig til at sidde her og snakke i al stilhed med ham — som skulde han været hans egen bror.

„Petra er saamæn en baade dygtig og snil pige,“ sa Erik endelig. Det føltes for ham som sad han her og sa et par fattige lovord om — en anden.

Lars slog en plug ind i saalen. Han kunde ikke nægte det — Petra var baade snil og dygtig, særlig nu, naar selveste hr. Evje sad her og roste hende saa.

„Jeg har oplevet en saadan historie en

gang før," fortsatte Erik næsten som en pinlig bekjendelse. „Og det ved jeg, at han som var barnefar, han fik neppe en glad dag mer."

Lars saa atter helt skræmt hen paa den anden. Han havde heller ikke tænkt paa det — at han kanske aldrig skulde faa en glad dag mer.

Saa begyndte Erik at snakke om, hvad han vilde gjøre for at hjælpe ham til at gifte sig med Petra. Lars blev siddende med skoen i den ene haand og sylen i den anden og se frem mod vinduet. — Jord, hus — som Bertil. Han, husmandssønnen, skulde bli gaardmand.

Men jenten med det myke liv og den vakreste stemme i kirken. Han selv i uniform — i julen. Aanei, det var vel bare noget tull det.

Erik talte saa indtrængende, med slig inderlighed i stemmen, at Lars maatte huske, da man engang bønfaldt ham om at reise ud paa sjøen en stormnat og redde folk, som sad paa hvælvet. Skulde han vise sig kjæk — nu ogsaa.

Da Erik endelig kom ned, gik han gjennem kjøkkenet, hvor Petra stod og vasket kopper. Den store rødhaarede pige holdt

paa at synke i gulvet over at bli set af hr. Evje — som hun nu var. Men Erik klappet hende paa skuldren og sa: „Gratulerer, Petra!“

„Hvadfornoget!“ udbrød hun og vendte sig. Thi hun forstod, at dette hverken var haan eller spøk.

„Ja, vent nu bare til Lars siger dig det!“ smaalo han og gik videre.

Derudenfor var det stille, overskyet kvæld, da fjorden laa ligesaa graablank som himlen. Erik følte ingen lyst til at gaa og lægge sig endnu, men slentret med hænderne i lommen mod havegrinden.

Imorgen vilde det bli endnu lettere at gaa omkring her end idag. Noget af en pinlig gjæld var ligesom betalt, det vilde ikke bli saa knugende ondt længer at tænke paa Olina.

Nede i haven blev han staaende og se paa den hvide stue, som trængte at males. Nu vilde han gjøre det vakkert her paa Evje.

Men oppe paa loftet stod Lars Brovold og hældet sig mod væggen og stirret ned i gulvet. Hvad var der hændt? Han var bestemt paa at fare hen og møde Kristine igjen paa næste lørdagskvæld, men først

nu gik det op for ham, at det kunde han ikke — efter dette . Det var forbi det nu — for alle tider forbi: Og istedet — Petra. . . .

Ganske fortumlet tog han trøien paa og gik ud og nedover bakkerne. Han maatte hjem til forældrene og raadføre sig om dette her. . .

Da han imod midnat kom opover igjen, var han mere rolig. Forældrenes glæde over det, som var hændt, havde ogsaa smittet ham. Og han, som folk hidtil ikke havde anseet for rigtig voksen, han var pludselig eier af jord, han var sat paa like fod med raadsdrengen Bertil, som fik slik løn for lang og tro tjeneste. Lars maatte tænke paa Knut Rabben — om nu den fyr virkelig fik fat paa Kristine likevel — hvad fanden skulde de to ha at gifte sig paa?

Da han kom op i baarstuen, listet han sig stille ind paa kjøkkenloftet, hvor Petra laa alene og sov.

Hun vaagnet og for overende i sengen, og da hun saa det var Lars, som i det sidste havde været saa grov imod hende, vilde hun jage ham bort. Hvad vilde han her! Skulde hun rope folk til hjælp kanske!

Endelig fik han hende til at tie saapas, at han kunde fortælle. Det faldt lidt vanskelig at faa frem et frieri. Men dette, at de havde faat jord og hus sammen, det maatte da være tydelig nok.

Petra blev liggende taus og se op i loftet, hvor fluerne sad med ryggen ned. Omsider vendte hun sig mod den lille rødhaarede gut, som laa ved siden af hende, brettede bedre bak ham — som var det et lidet kjærtegn — og blev atter liggende og stirre op i loftet. Endelig kom det tørt: „Det der tror jeg ikke, om det saa var presten sjøl, som sa det."

„Vent til imorgen da, din tosk, saa faar du vel høre."

Ingen af dem havde før drømt om, at de skulde bli mand og kone. Men nu? Begge stirret paa denne uventede velstand, som pludselig havde hensat dem paa den samme plet. Det løftet dem begge op fra den samme fattigdom og sikret fremtiden for dem begge.

Han var lidt forlegen og kunde ikke bekvemme sig til saa meget som at klappe hende paa kinden. Men idet han reiste sig, udbrød hun ængstelig som skulde hun pludselig miste baade ham og jorden:

„Gaar du fra mig, Lars?“ Det kom som var hun allerede hans omsorgsfulde kone, som — der oppe paa deres jord — raabte ham hjem til mad.

Nei, saa fik han vel være lidt endnu. Han satte sig paa sengestaven igjen og famlet med haanden hen over fælden, til han fandt guttens hode. „Stakkars liten!“ sa han. „Jeg farer gjerne, saa jeg vækker ham, jeg.“

Dette var mere end Petra kunde klare. At Lars begyndte at være snil mod den stakkars gutten hendes, det rørte hende slik, at hun begyndte at tude.

Og da syntes Lars, at der var nok ingen anden raad likevel, han fik vel begynde at vise lidt godhed mod hende ogsaa. Han merket, at hun som rent tilfældig flyttet sig nærmere mod væggen, og — da der var meget at snakke sammen om nu, saa kunde han jo likesaa gjerne smyge under fælden til hende.

— Men denne kvæld udkjæmpet Erik en ny kamp mod det ulykkelige glas. Atter havde han rent vanemæssig fyldt det, da han skulde i seng, og atter var det som nogen tog ham over armen, saa han vaagnet, just som han skulde føre det til munden.

Han overvandt sig til at sætte det paa natbordet og begyndte saa paa bare fødder at trippe om paa det kjølige gulv. „Hvorfor fanden skal jeg dog tylle i mig det søl!“ tænkte han fortvilet. Det var kanske nødvendig dengang han var ræd for natten, og da han pintes over at staa alene overfor de ødelæggelser, han var skyld i. Men nu? Var det da ikke anderledes nu!

Og uvilkaarlig søker tankerne hen til de mennesker, som han har gjort lykkelige, og som nu velsigner ham. De vilde herefter følge ham som en god magt, der tog ham i forsvar. Jovist. Det var anderledes nu — end før.

Men da han endelig har rullet sig sammen under teppet, kommer atter Mogstad, denne forbandede fikse idé, som han ikke endnu har kunnet faa bugt med, og nu stiger han op paa en stol og peker og sier: „Dette med Petra er jo kun at vige udenom selve sagen. Hvorfor gaar du fremdeles af veien for Per Trøen? Har du kanske mod til — aabent for al verden, saa frøken Rud ser det — at vedstaa dig din søn og gi ham og moren hus og jord?

Kanske du møder op paa bryggen, naar hun kommer! Ha, ha! Ak nei, jeg kjender dig, min ven, du er og blir en skit fyr."

Og det lykkes denne mand paa stolen at tale saa længe, til Erik pludselig farer op, griper glasset, som endnu staar der — og tømmer det graadig. . . .

Det hjælper ikke — det hjælper ikke, hvad han hidtil har gjort.

Men inde i et andet soveværelse laa samtidig fru Asta, med hodet boret ned i puderne, og bad. — Thi hvordan skulde dette gaa? Da hun for faa dage siden takket og priste Vorherre, fordi gaarden endelig var reddet for slægten, ak da ante hun ikke, at Erik neppe skulde faa haand over eiendommen, før han begyndte at sætte den overstyr. Dette med Lars og Petra var kommet hende for øre ikvæld, og hun havde følt det som et øksehug i hodet. Hvad kunde hun vente — næste gang! Inden et aar . . . aanei, hun orket ikke tænke tanken ud. Noget maatte gjøres i tide, men hvad? At tale fornuft til Erik, — ak det vidste hun lidt om af erfaring. Men hvad saa? Hun veiet og prøvde alle udveie, indtil hun stirret ind i en ganske frygtelig: At sætte ham under formynderskap!

„Hjælp mig, min Gud for Kristi skyld!“ stønnet hun og knuget de foldede hænder.

— Et par dage efter, da hun sad paa kontoret og strævet med at holde tankerne sammen over en regnskapsbog, rykket hun til, idet Erik traadte ind. Hvad nu?

Han kom med en uvant sikkerhed, paa lette, bestemte skridt, hen og satte sig paa den anden side af skrivebordet. „Mor,“ begyndte han og saa først paa hende, derpaa frem mod vinduet, — „forat vi to rigtig skal forstaa hinanden, saa er der et lidet regnskap mellem os, som jeg tror, det er bedst vi likesaa godt straks gjør op. Du ser saa forskrækket ud — aanei, det er ikke saa farlig. Men ærlig talt, hvorfor har du ikke fortalt mig, at min søn er død?“

Der blev en pause. Endelig tog fru Asta brillerne af og la dem ovenpaa regnskapsbogen. „Jeg var lidt ræd for at komme ind paa de ting,“ begyndte hun med skjælvende stemme. „Jeg har ikke ment noget ondt med det, Erik!“ Begge saa paa hinanden med bedrøvede øine.

„Ja, vi har jo saa forskjellig opfatning af den sag, mor, og du og far handlet nok

efter bedste skjøn, dengang I forhindret mig i at gifte mig med Olina. Men nu synes jeg, at tiden er kommen, da ogsaa mit syn paa sagen og min samvittighed faar et ord med. Det onde, vi gjør, kan jo ikke helt gjøres om igjen, men idag har jeg prøvet at rette lidt paa en feil, som op gjennem aarene har pint mig mere end nogen aner."

Han sukket og saa paa sine hænder, som var foldet over knæet. Lidt efter spurte fru Asta med dirrende stemme: „Hvad har du gjort, Erik?" Hun forberedte sig paa et nyt slag i hodet.

Og Erik fortalte, at han havde skjænket Per Trøen jord og hus oppe i Elvedalen ved siden af Bertil og Lars. Naar Olina snart kom ud af fængslet, skulde hun flytte sammen med faren og bli eneste arving. Han vilde gjøre sit til, at hun blev en agtet kvinde igjen, og naar hun sad paa en gaard, saa blev hun nok ogsaa gift.

„Jeg vil forresten tilføie, mor, at dette for mig har været at bide i et surt æble. For det første opdaget jeg, at jeg — trods alt — er storkar nok til ikke at ville ydmyge mig for en simpel husmand som Per

Trøen. Det var tungt at gaa hen til ham. Det var frygtelig at spørre ham efter — min søn. Det var værre endnu at spørre efter — Olina. Det føltes som stod jeg der og dukket mig og bad denne mand om naade. Da han fortalte, at Olina tænkte paa Amerika, holdt jeg paa at skrike af lettelse, men grep mig i at det var en ny feighed. Nei hun skal hid. Jeg skal se hende i øinene, jeg skal staa for hende en dag og be hende om forladelse, det siger jeg dig mor. — Og tror du, det er morsomt at gi bort af gaardens jord? Nei du, det føles hvergang som at amputere en finger, men det maa til, forat jeg kan faa lov at være rigtig glad i dig og glad over at sidde her som eier af alt dette. Disse dage har været en tung karakterprøve for mig, og du skulde vide, hvor jeg føler mig glad over at ha bestaat den. Og nu er der kun en eneste ting til: Vil du følge mig op paa mit værelse?"

Han reiste sig, strøk sig over panden og saa næsten straalende paa hende. Hun sad med hænderne for ansigtet, og da hun mekanisk løftet hodet og langsomt reiste sig, saa det ud som om alting danset rundt for hende.

„Hvad skulde jeg?“ stammet hun og grep efter en stolryg for at støtte sig.

Han gjentog: „Det var, om du vilde følge mig et øieblik op paa mit værelse.“

Han gik allerede foran, og hun kom efter. Ved døren maatte hun holde sig fast et øieblik, inden hun orket at gaa videre.

Han var allerede i trappen, og da hun endelig traadte ind paa hans værelse, stod han og aabnet en kuffert.

„Kom hid, mor!“

Fru Asta maatte atter støtte sig mod væggen, da hun paa bunden af kufferten fik se en hel rad af flasker.

„Naar man intet har at leve for, mor — ingen Gud, eller intet ideal har, saa griper man til det der. Men nu behøver jeg det ikke længer. Vil du ta flaskerne i forvaring, mor, laas dem inde, behold nøklen. For jeg behøver dem ikke mer!“

Fru Asta stod urørlig og stirret paa flaskerne. Hun var saa fortumlet over, at Erik paany havde sat en part af gaardens jord overstyr, at dette her ikke rigtig vilde gaa op for hende. Hun stod her og pustet tungt, idet hun holdt den flade haand over panden. „Jeg forstaar intet af det

hele, Erik," hvisket hun endelig: „Du godeste Gud, du godeste Gud! Jeg . . . Jeg . . ." og pludselig lod hun sig synke ned paa en stol og brast ud i en voldsom hulken.

Det tog tid, inden hun kom saapas til ro, at hun kunde reise sig igjen. Og ganske mekanisk hentet hun ud fra et loft en kurv, samlet flaskerne op i den og begav sig ned trappen.

Erik havde været forberedt paa, at alt dette vilde gaa hende nær. Det var der intet at gjøre ved, og nu var denne sag endelig bragt i havn. Han blev staaende ved det aabne vindu og puste befriet ud. Nu kunde han løfte hodet og se enhver i øinene. Det føltes som havde han i de sidste dage møisommelig reddet stykke for stykke af sin sjæl.

ANDEN BOG

I

Inga Rud levde ganske stille hjemme hos forældrene denne sommer. Skjønt hun nu var kommen til ro efter den store krise fra aaret i forveien, saa var hun dog anderledes end i sine bedste aar. Som vanlig var der kommet unge mænd til bygden nu i ferien, og der vanket selskabelighed og dans. Inga sa ogsaa ja tak til indbydelserne, men naar hun havde hjulpet sine yngre søstre at klæde sig paa, saa endte det altid med, at hun selv fik forfald, og naar de drog bort, sad hun og saa efter dem med et tungsindig smil. Der blev baadfarter ud til øerne i de lyse nætter, da baal tændtes, og latter og sang lød viden om. Og der blev ture til fjeldvandene og sætrene, med kurve fulde af mad og vin, som Inga havde sørget for. Men nogen skulde jo ogsaa være hjemme, og altid satte hun igjennem, at det blev hende.

For den, som intet venter af fremtiden

længer, blir de lyse erindringer endnu lysere end før. Og det forunderlige var, at naar Inga søkte hen til de uforglemmelige aar i hovedstaden, da al verden syntes en balsal med musik og forelskede øine — da kom hun samtidig til at tænke paa Erik Evje, som hun dengang havde raad til at drive løier med.

„Gud ved,“ tænkte hun, „om jeg ikke har skylden for, at det siden gik ham — som det gik.“

Hun merket ikke selv engang, at mens hun sad her og lod naalen gaa — og saa ind i sin svundne lykke, — samtidig sad hun og fyldtes af en stigende sympati for denne mand, som hun dengang var saa ubarmhjertig imod.

Da amtsingeniøren var reist, blev hun gaaende og huske hans mørke spaadom over Eriks arbeiderbruk. Hun merket snart, at hun var den eneste, som vidste noget om dette. Amtsingeniøren havde vel før afreisen havt andet at tænke paa. Dette var Inga paa en maade glad over, men samtidig følte hun et forfærdelig ansvar. Skulde hun varsko Erik — eller ei?

Det hjalp ikke, at hun sa sig om og om igjen, at amtsingeniøren kunde ta feil.

Hun blev gaaende og kredse om denne mulighed, at Eriks arbeiderbruk kunde ende i en uhyggelig katastrofe.

Og det var sant — dengang han sammen med sin mor kom der paa visit, da var hun hjemme, men hun orket ikke at træffe ham, af frygt for at høre ham tale om denne skjæbnesvangre idé.

Rykterne om, at han stængte sig inde i dagevis for at drikke, fandt ogsaa vei til distriktslægens hus, og det var just ikke lovord, som hun rundt om sig maatte høre om ham. Men hun bøide hodet og tænkte: „Det er muligens atter min skyld. Jeg har kanske opmuntret ham — for saa at gjemme mig igjen. . . .“

Det vakte røre i bygden, da det ryktedes, at Erik for alvor var gaat i gang med sine arbeiderbruk. De større eiendomsbesiddere paastod, at arbeiderne her i egnen var forvænt nok i forveien, andre gottet sig over, at nu maatte vel den gjerrige fru Asta være søvnløs. Men alle spaadde, at rigdommen paa Evje nu endelig vilde faa fødder at løpe paa.

Inga følte ofte den sterkeste lyst til at ta Erik i forsvar. Var det sant, at han var drikfældig, saa var dette her ialfald

ikke noget galt. Men hun tiet, fordi amtsingeniørens spaadom stadig sang hende i ørene.

Men dette, at Erik, tiltrods for sin gode mening, kanske begik noget uhyggelig — det gjorde, at han i Ingas øine kom til at staa i et tragisk skjær, som vakte hendes trang til at hjælpe.

En kvæld folder hun sine hænder under teppet og ber oprigtig til Gud, at det allikevel maa gaa godt med Erik Evje i denne sag, fordi det jo var saa vakkert tænkt fra hans side.

Men — naar amtsingeniøren næste aar kom fra udlandet, hvad da? Saa vilde Erik kanske ha gjort dette forgjæves, og de stakkars arbeidere ha ryddet og bygget til ingen nytte.

Der var ingen anden, som kunde forhindre dette — end hun.

Og en dag sidder hun og skriver et brev til Erik, men da hun skulde sætte sit navn under, føltes det ganske umulig. Thi dette mindet saa altfor meget om et andet brev, som hun engang sendte ham, og som antagelig gjorde ham ulykkelig for mange aar.

Skulde hun — paany. . .?

Da var det bedre at gaa hen og tale personlig med ham. Og for at overbevise ham om, at hun saavist mente det til hans bedste, vilde hun — ja, hvad vilde hun egentlig?

Naa, det behøvde hun jo ikke at gjøre sig rede for nu. Men da hun en søndags kvæld vandret henover veien mod Evje, var det næsten som hun nu skulde hen og by sig selv frem.

Hun stanset ofte og nølte, som vilde hun helst vende om. Hun mødte vist folk, som hilste, men ænset det neppe. Da hun kom saa langt gjennem skogen, at hun hvert øieblik kunde se de første Evjebakker, maatte hun sætte sig paa en stabbesten for at samle mod. Aldrig havde hun gaat saa tung en gang. Men da hun endelig var kommen saa langt, at hun saa den store gaard deroppe paa bakken, hvor solen fik de lange rader af vinduer til at flamme mod fjorden, da stanset hun paany og begyndte at bore med sin parasolspids i sandet. Deroppe skulde hun nu gaa — og dræpe det, som kanske var det allerdyreste for Erik Evje.

Og pludselig vendte hun om og skyndte

sig hjemover. Hun orket det ikke. Aldrig i verden orket hun det.

II

Saa kommer endelig den dag, da Bertil Svéen har faat fri fra tjenesten, og da han som sin egen herre vandret med hakke, spet og øks paa skuldren opover fra Evje gaard.

Det er en stille, varm høstdag, med gulblank himmel og mørkeblaa fjord. Engene har endnu ikke faat tid til at grønnes efter høiet, som er bjerget ind, akrene staar høie og gule og bølger let for brisen. Løvskogen i aaserne har faat de første gule pletter. Bertil er forunderlig tilmode idag. Oppe paa kleverne stanser han og ser nedover til gaarden. Der har han tjent i over tyve aar. Fra han var tolv aar og begyndte som gjæter, har han arbeidet for andre. Men idag — idag begynder noget ganske nyt.

Han kommer forbi sagbruket, og gjennem larmen fra foss og hjul skriker en stemme til ham: „Kom hid og hjælp os kar!“ Men Bertil smaaflirer og forstaar,

det er bare spøk, og at det i virkeligheden betyder: „Tillykke da, Bertil!“

Ovenfor fossen blir elven ganske stille. Bjørk og gran speiler sig i den. Her reiser en brat bjergknaus sig og gjør den rolige strøm mørk af skygge. Dér strør solen guld gjennem løvet henover strømhvirvlerne, og længer fremme er det den blaa himmel, som stirrer op af vandet. Nu gaar han gjennem grinden til udmarken, og oppe paa den næste bakke ser han indover en dal, bevokset af older og bjørk og med spredte grantrær imellem. Buskapen har traakket stier paa kryds og tvers, det gyldne løv hænger urørlig i vindstillen, tyttebær rødmer fra tuerne, og foran ham reiser granaasen sin krumme ryg i varmen. Dens grantrær langs kammen staar som en rad af kirkespir mod den gyldenblanke himmel.

Bertil stanser i midten af det jordstykke, som er blit ham tilmaalt, lægger værktøiet ned, hænger hat og trøie og vest paa en stubbe, spytter saa i næverne og griper øksen. Den blinker, idet den svinges op i sollyset, og hugg, hugg! synger det pludselig indover den stille skog. Hugg, hugg, hugg! svarer aasen, ærgerlig over at

forstyrres i søvnen. Hugg, hugg! skralder det langt inde fra den mørke dal.

Spaanerne flyver om ham. Den store gran sukker, svaier lidt, som om den er ifærd med at besvime, og pludselig beskriver toppen en lang bue mod jorden. Bertil kvister stammen og slæber den lidt afsides. En liden aaben plet staar igjen med en rodstubbe i midten. Det er Bertil og Ingeborgs første plet jord, som er ryddet.

Men snart efter skjælder aaserne paany. Hugg, hugg! Saa smaaskjælder de lidt, for nu er det older og krat, som slaas ned i et hugg. Det blir en haug af kvist og smaaskog, som ustanselig taarner sig op. Den ryddede plet vokser, snart er den stor nok til en stue, og en stund efter til et fjøs med, men her skal ogsaa bli aker og eng. Hugg, hugg! skjælder aaserne. Kjap, kjap! skjælder aaserne. Rishaugen blir et lidet bjerg.

Kling, klang! ringer det nede fra Evje til middag. Bertil retter ryggen ud og ser sig omkring. Han skal hjem og faa mad i baarstuen idag som ellers, takket være Erik Evjes tilbud. Men først kunde det være morsomt at prøve, om ikke den sten

der kan røres, den ligger jo akkurat der, hvor kjælderen under stuen skal graves.

Bertil lægger øksen bort og tar spettet og kiler ind under stenen. Den rører sig lidt, men lægger sig straks tilrette igjen, som vil den si: Her har jeg ligget i adskillige mandsaldre, og her ligger jeg godt nok. „Det var som fanden det da!“ svarer Bertil høit og stikker spettet like under ryggen paa den. Uf, da maa den lette paa sig likevel, men om lidt har den atter overtaget og glider ned i sin seng igjen. Men nu blir Bertil sint, og spettet flyver like ind under bugen paa stenen. Og hei! Bertils knær blir krokete, ryggen slaar en bue, ansigtet vrider sig, hænder og arme synger af taget, hei, op — endnu mer — og saa lidt til og — der! vælter stenen sig over og op paa kanten. I det muldbrune hull kryper mark og biller frem, og en mængde fine rødder ses at ha forvredet sig mod stenen.

Bertil faar mod paa flere stene, som ligger et sted, hvor de maa væk. Og sveden perler. En duft af huggen ener og saftig bjørk slaar op i den varme dag. En bjælde nærmer sig, en hoppe med føl ser frem gjennem løvet, føllet drister sig hen

at snuse paa rishaugen, men galoperer bort, idet Bertil retter ryggen ud. En hønsehøk staar stille som en strek høit oppe under himlen, hoppen og føllet er snart forsvundet, og den eneste lyd er fossens fjerne dur, og Bertils spet imod stenen.

Kling, klang! Det er Evjeklokken, som ringer til non. Bertil stryker sveden af panden og undres over, at han har glemt middagsmaden netop idag. Ja, nu skal han ogsaa hjem. Han tar sig en frisk skraa, og ser paa stubberne op af den fede jord, og paa rishaugen, som er blet et lidet bjerg. Ja kaffeved skal hu Ingeborg faa en god stund, det er vist.

Og hid skal han ogsaa imorgen og rydde som idag, og ingen vil komme og si: „Det og det skal du gjøre da og da. Og der skal havre saaes — og der potet sættes!“ Nei det var ham, som var herre her, og om det faldt ham ind at saa noget splinternyt, saa kunde han ogsaa det.

„Hugg, hugg!“ siger det pludselig igjen. Og skumringen begynder at gjøre dalen dyp af skygge, mens de høieste aasrygger endnu gløder i solfaldet. „Hugg, hugg!“ brøler det stadig ud af mørke aaserne.

Sent paa kvælden kom to karer med hver sin lygte i haanden opover kleverne langs elven. De var udsendt af Erik Evje og skulde lede efter Bertil.

„Han kan let ha gaat sig ud i elven i mørket,“ mente den ene. „Aanei, det er mere trolig, at han har fældt et træ over sig eller hugget sig fordærvet,“ mente den anden. Men oppe ved grinden stanset de og lyet. „Hugg, hugg!“ sang det ud af mørket derinde i tykke skogen.

*
* *

Nogle dage senere kom Bertil roende tvers over fjorden med sin kjæreste i bakskotten. Hun fik ikke lov at hjælpe til med det ledige aarepar, idag skulde hun sidde paa stas, som naar lensmanden skydses. Rundt om sig havde den gamle pige sin medgift, som hun selv havde sparet op: en kommode, en gammel kiste, fuld af kjoler og lintøi og en stor hank af skotøi. For en ordentlig pige bør lægge sig op mindst et par støvler og to par strømper om aaret, og Ingeborg havde tjent i mange, mange aar. Men desuden havde hun ogsaa opredt seng, som der ikke var plads til

idag, og inde paa barmen en sparebankbog med et par hundrede paa. Selv var hun en bred, fregnet kvinde omkring de firti. Kinderne var lidt indfaldne og hænderne grove efter de lange aars tjeneste i andres kjøkken og fjøs.

„Koles staar det til?“ spurte Bertil og smilte imod hende — hun havde ikke sagt noget paa en lang stund.

„Aa, det hele er saa underlig,“ sa hun og saa sig tilbake.

„Det er det!“ svarte han og knep munden sammen.

For hende var det underlig at nærme sig den anden strand. Thi i de femten aar havde hun aldrig besøkt ham. Hver sommer pleiet de at mødes ved kirken i hendes bygd, og om vintren havde de vekslet et slags brev for at si hinanden, at alt skulde være mellem dem, som før. Men mangen en gang havde hun staat i kjøkkenvinduet og stirret derover og været sikker paa, at det var Bertil, som gik ude paa Evjebakkerne og pløiet. Og i aarenes løp var stranden derover blet et slags drømmeland, som hun vendte øinene imod, naar hun var særlig træt eller tung tilsinds.

„Jeg trodde ikke, Evje gaard var saa stor!" sa hun, da de nærmet sig stranden. Thi paa den lange afstand havde alt derover været saa smaat.

„Du trodde vel ikke, at jeg var saa stor heller," smilte han.

I fjæren stod en hest fra Evje, og da læsset nærmet sig gaarden, kom Erik selv og bød hende velkommen.

Nogle dage efter stod der et dobbeltbryllup paa Evje. De to brudepar kjørte i hver sin trille til kirke, og efterpaa var der stor fest paa gaarden, da alle arbeidere, husmænd og naboerne var indbudt. Ved det festlige bord, som var dækket ude paa gaardspladsen under den varme septembersol, holdt Erik selv en tale, og alle, som hørte paa, var enige om, at saa vakkert kunde presten selv aldrig ha talt. Fru Asta havde maattet gjøre en tur til byen netop da, men ingen sørget over det, og om kvælden fik ungdommen lov til at styrte sig løs i dansen. Det eneste sørgelige, som hændte, var, at den ene brudgom, nemlig Lars Brovold, drak sig saa fuld, at hans kamerater formelig maatte slæbe ham ind i sengen til bruden.

Efter bryllupet flyttet Petra og Lars

hjem til hans forældre, og Bertils kone overtog kokketjenesten paa Evje, indtil de kunde flytte ind i sin egen stue.

Og udover høsten kan det hænde, at aaserne fik meget at skjælde over inde i dalen. Det hugg hos Bertil, det hugg, hugg hos Lars, som havde sin far med til hjælp, og det hugg hos gamle Per Trøen, som havde en søn med sig. Og senere, da pløiningen begyndte, maatte de tre naboer deroppe hjælpe hinanden hver sin dag.

Men et par uker efter bryllupper fik Lars høre noget, som gjorde ham ganske fortumlet. Det var, at Kristine deroppe i Dalsbygden likevel havde forlovet sig med Knut Rabben.

Dog — hvad angik dette Lars, nu, da han var gift mand og havde andet end jenter at tænke paa! Neivist, men skjønt han ofte bed tænderne sammen, og svor og bandte for at faa det skidt ud af hodet, saa kom det igjen og igjen, saa øks eller spet kunde falde ham ud af hænderne, og han maatte sætte sig en stund for at sture.

„Ke som feile dig, gut!" sa faren, som hugg og sled rødder op ved siden af ham.

„Aa, det er vel ingen ting at snakke om," mente Lars og tog fat igjen.

Da hørte han en dag, at Knut og Kristine tænkte sig til Amerika, og denne nat blev Lars liggende vaagen. Thi hvis Kristine nu ogsaa skulde reise saa langt bort, at han aldrig fik se hende igjen mer — saa vidste han ikke sin arme raad.

Han kunde ha lyst til at slaa Knut Rabben helseløs, men det var neppe den fornuftigste udvei. Og da Lars havde funderet frem og tilbake i flere dage, endte det med, at han overvandt sig til at gaa til Erik Evje og be om et stykke jord til Knut ogsaa.

Knut var søn af en af sagbruksarbeiderne paa Evje, og da der var god plads for flere smaabruk deroppe, saa kunde Erik ikke andet end gi efter, saa tyndt og vakkert som den anden bad.

Lars var sjæleglad. For nu vilde Kristine ialfald bli hans nabo.

Og en vakker dag, da Lars gik og puslet om paa sin jord deroppe, hørte han det pludselig hugge straks inde i skogen. Det var Knut, som nu begyndte at rydde for sig og Kristine.

Lars blev med ett forunderlig tilmode, og han blev staaende og lye efter disse hugg. Dette, at en anden skulde rydde

tomt for den stue, som Kristine skulde bli kone i! Og at det aldrig, aldrig skulde bli ham! Disse hugg, hugg — det føltes som økseslag mod noget inde i ham selv.

„Hugg, hugg!" sang det i aaserne.

*
* *

En maaneds tid havde Bertil og Ingeborg været gift, og i den tid var hun blet blek og sykelig og han endnu ordknappere end før.

I førstningen fulgte hun ofte med ham op til Nylandet for at samraades med ham om hvordan alt skulde tages. Men da hun merket, at de havde saa forskjellige meninger, begyndte hun at si, at han kunde gjøre alt efter sit bedste skjøn.

Ingen kunde merke, at de skjændtes og var uforligte, men de var heller ikke saadan som nygifte pleier. De havde kanske ventet for længe paa dette giftermaal, og var kommen til at vente for meget af hinanden.

Det tyngste for Ingeborg var, at hver gang hun syntes Bertil ikke var som han skulde, kom hun til at huske sin mors onde varsler. „Tar du ham, saa vender

jeg mig i graven!“ havde hun sagt. For den gamle vilde, hun skulde ta en gaardkar, som var velstaaende. Men Ingeborg vilde vente og være tro mod ham, som hendes hu stod til, og endelig havde hun da faat ham.

Men nu begyndte hun at drømme om natten, at hendes mor laa og snudde paa sig i graven, og jo oftere hun skuffedes over Bertil, jo oftere kom denne onde drøm igjen.

En kvæld, det var slikt lyst et maaneskin, ruslet Bertil efter kvældsmaden atter opover til sin jord. Nu var tømmeret kjørt frem her og ventet kun paa at bli lagt op, og kjælderen gravet under stuen. Det havde nylig regnet, saa løvet lyste som en mængde stjerner henover skogen, og op fra den sorte dalskygge lød elvens rolige sus.

Bertil gik rundt tømret med en pekefinger i vestelommen og spekulerte. Stuen laa lunt nok her, og i midten af jorden laa den ogsaa. Men der var likevel noget i veien, som han ikke havde merket før i de sidste dage — man saa ikke fjorden herfra.

Lidt efter vader han gjennem det tætte

olderkrat opover en bakke. Vanddraaber fra løvet hænger igjen i hans klær, saa maanen snart begynder at spille paa ham. Men kommen derop stikker han hænderne i bukselommerne og vender sig mod den brede maanelyse fjord, og nu ser han ogsaa landet derover, hvor Ingeborg bodde i de mange aar. Sørlandet heder det, og mangen en gang har han vendt ansigtet imod det, naar han havde noget at tænke paa.

Men den Ingeborg, som var kommen hid, det var ligesom en anden end hende derborte.

„Hvis husene havde staat her!“ tænkte han, „saa kunde jeg sidde ved vinduet i stuen og se derover. Det er synd, at en ikke havde tænkt paa det før.“

Han sukket og satte sig paa en sten. — Havde enda ikke kjælderen været gravet dernede. Det var mange dages tungt arbeide.

Men da han endelig gik nedover igjen, saa han udsigten bli mindre og mindre. Og da Sørlandet var helt borte og fjorden med, blev han helt tungsindig over, at han hernede skulde faa det saa mørkt.

Det blev tyngre at faa avlingen derop paa haugen, det var saa nok, og han havde

tænkt paa Ingeborg, som skulde hjælpe ham at bære høiet ind, dengang han valgte pladsen hernede.

Men langt indi ham var der som et stille krav paa, at den Ingeborg, som fremdeles var paa den anden side af fjorden, hun skulde ikke gaa rent tabt, hun heller.

„Havde jeg været ung!“ tænkte han og tog i den ene tømmerstok, — „saa havde det været raad for det likevel.“

At grave en ny kjælder — javel. Men at plage hr. Evje om heste til at flytte husene — nei, det var der ingen mening i.

„Havde jeg været ung. . .“

Og bare som for moro tog han stokken og prøvde at veie den op paa skuldren. Det gik, skjønt han sank stygt sammen under den. Og før han rigtig vidste, hvad han gjorde, begyndte han at bevæge sig opover bakken med denne stok, gjennem det vaade løv, der lyste i den klare maane. Bakken tog næsten pusten fra ham, men endelig stod han deroppe og slap stokken ned. Saa tørket han panden og rettet ryggen, og mens han samlet pusten igjen, stod han hele tiden og saa over mod Sørlandet. Dette tunge tak føltes næsten som havde han berget noget af det, som havde

været hans trøst og haab i saa mange aar.

I de følgende dage merket alle i baarstuen paa Evje, at Bertil var usedvanlig træt, naar han kom hjem. Men tømmerhaugen deroppe blev mindre og mindre, og opover bakken blev der en sort vei med dype merker efter fødder, som havde spændt ordentlig i. Endelig laa kun det gapende kjælderhull igjen dernede — husene var flyttet.

„Det løp for meget vand i kjælderen paa den gamle tomten," sa Bertil til dem, som undret sig. Men han selv syntes baade skjæv og kroket efter den dag, og han gik som oftest med en haand over ryggen.

III

En søndag eftermiddag var det folksomt ude ved dampskibsbryggen, for idag ventedes Olina Trøen hjem fra fængslet. Men da damperen pløiet ind bugten og pep, begyndte man dog at trække sig opover volden, og da nysgjerrigheden drev nogle unger helt frem til landgangsbroen, kom en forstandig mand og jaget dem bort.

I mands minde var der paa disse kanter ikke hændt noget saa uhyggelig som Olinas barnemord, saa hun var ikke noget for barn at komme nær.

Snart laa damperen ved bryggen, og folk begyndte at gaa iland. „Hvor er hun?“ hviskedes der i klyngerne paa volden. „Det er hende der med kurven!“ — „Aa, du store verden!“

„Hun reiste i tørklæde, men nu har hun faat hat paa!“ lød en fordægtig stemme inde i mængden. „Slik er det at ha været i byen.“

Den lille graaskjæggede Per Trøen kom med en trillebør. Idag svarte ingen goddag, da han hilste, men desto flere fulgte ham med øinene. En kvinde var blet staaende igjen nede ved broen, og skjønt hun saa gjenkjendende paa flere, skyndte alle sig forbi hende. Endelig fik hun øie paa faren, og nu saa man hende smile, men straks efter at holde lommetørklædet for øinene. „Stakkars han, som far er!“ sa en kone oppe paa volden. „Det er godt, at mor hendes ligger under jorden.“ Men selv efterat faren havde tat hendes kurv og løp, blev Olina staaende igjen og føre lommetørklædet op til øinene — som saa

hun sig ingen raad for at gaa nærmere mod disse mennesker, som glante saa.

Pludselig svinger en skyds fra Evje ind foran nøsterne, og det er Erik selv som stiger ud og begir sig nedover fjæren. „Goddag, goddag, Olina!“ roper han paa lang afstand, saa alle maa høre det tydelig. Det var heller ikke frit for, at man stirret og maapet, da hr. Evje tog hende i haanden og var høflig som til en fin dame. Værre endnu blev det, da hendes tøi blev bragt op i Evjevognen, og da hun satte sig op ved siden af Erik. Selv saa hun ogsaa ganske fortumlet ud. Men da de kjørte gjennem flokken, løftet Erik paa hatten med et underlig smil, og nu kunde man jo ikke andet end hilse igjen. Per Trøen ruslet efter med den tomme trillebør, og nu kom flere hen og sa et par ord til ham ogsaa.

Veien snor sig som en traad udover langs den høstgraa fjord. Hist og her laa hele dynger af falmet løv, tildels nedtrampet i høstsølen. Da vognen var kommen ud af syne, fik hesten lov at gaa i skridt.

Erik var forunderlig tilmode. Han havde gruet for dette gjensyn, men saa hændte det, at han i Olina mødte en næsten frem-

med kvinde. Aarene, fængselsluften, sorgerne — det skjære, jomfruelige væsen, som han i sin samvittighed havde gjort hende til, — det var hun saa vist ikke, her hun nu sad.

Men netop dette føltes som en lettelse. „Du elsker hende ikke mer!" tænkte han befriet. „Og hun har kanske aldrig bebreidet dig noget. Du har gaat og fantaseret op en skyld i denne sag, som er overdreven." Kanske havde hun heller ikke havt det saa slemt i fængslet. —

„Det er længe siden vi mødtes nu, Olina?"

Den grove, gamle pige vendte sig mod ham og prøvde at le: „Jaha — det er længe siden."

Hun havde lagt sig til et sørgelig bysprog, og saa var det denne ynkelige hat og det klodsede forsøg paa at være fin. Og saa knep hun munden sammen, naar hun smilte, saa næsen kom helt ned til munden. Hun begyndte forresten at snakke løs om, hvor morsomt det var at komme hjem til far igjen. Og uden at takke Erik begyndte hun ganske praktisk at fundere over, hvor længe det kunde

vare, før de kunde føde hest paa den lille gaard, som han havde skjænket hende.

Men da de kom ind i skogen, og ingen saas i nærheden, vendte Erik sig imod hende og spurte med et tungsindig smil: „Er du sint paa mig, Olina?“

Først saa hun forbauset paa ham, derpaa gav hun ham dette sideblik, som altid havde virket saa fortryllende paa ham. Det kom idag som en sidste hilsen fra noget, som han aldrig skulde gjense mer.

„Aanei da!“ svarte hun endelig frem for sig. Saa rødmet hun pludselig over noget, som hun tænkte paa. Men Erik svælget en opdukkende sindsbevægelse. Det var dette spørgsmaal og dette svar, som saa ofte havde gjort ham søvnløs.

Men om lidt fortsatte hun, ganske stille som til sig selv: „Det er jo saa længe siden nu.“

Længe siden! Han kunde ha lyst til at fortælle . . . men nei, nei. Hun kunde jo svare, at hun var ugift endnu, og han med. Og det? Aldrig. Han saa for sig en kvinde med bløde hænder og et par deilige mørke øienbryn. Det, han nu havde gjort for Olina, fik være nok.

Da Erik havde sat hende af ved farens

lille stue, følte han, at nu var hans forhold til denne husmandsdatter op- og afgjort. Men paa hjemveien sad han med bøiet hode. Det var vel og bra nok, at disse pinlige ungdomserindringer herefter neppe vilde plage ham mer. Men idet denne kvinde nu gled ud af hans regnskap, var det samtidig som han begravet et stort afsnit af sin egen ungdom.

„Hvad har saa det hele tjent til?“ tænkte han tungsindig, idet han rullet opover alléen mod Evje. Det føltes næsten som hans egen samvittighed havde holdt ham for nar.

IV

Det var efter den dag, at fru Asta begyndte at faa igjen sit gamle gode humør. Der skede nemlig noget, som hun havde tabt ethvert haab om. Erik begyndte at ta sine husbondspligter for alvor, og det hele gik lettere paa Evje end paa mange aar, fordi det atter var en mand, som holdt tømmerne.

Det vanskelige var at vænne sig til, at ikke alt hvilte paa hende længer, og mangen en gang, naar hun kom farende med

en ordre, fik hun til svar: „Det har hr. Evje sagt os allerede igaar.“

Saa maatte hun le med sig selv og gaa ind igjen.

Der begyndte at komme over fru Asta noget af den mildhed, som følger af et høiere syn paa sin egen modgang. Hun forstod, at de onde dage i sommer kun havde været en Guds prøvelse, derfor søkte hun at vinde igjen i kristelig ydmyghed, hvad hun havde tabt i jord.

Erik var virkelig blet driftig. Det var som han først nu, da dette med Olina og arbeiderbrukene var bragt i havn, følte ret til at ta sin egen eiendom helt i besiddelse. Han var ung, han var blet sterk igjen, og hans energi maatte ha luft. Han indsaa snart, at tiltrods for morens dygtighed var meget paa Evje gaat tilbake i de senere aar. Det store jordbruk var ikke som før, høvleri og sagbruk var blet aflægs, møllen var kun en bygdekværn. Der kunde gjøres noget ganske andet ud af alt dette, og han begyndte allerede at sætte udvidelser i gang.

Det varte ikke længe, før han var saa inde i alle enkeltheder, at han kunde knipe den gamle skogbestyrer i smaa falskne-

rier. Fru Asta hørte fra stuen, der var spektakler paa kontoret, og snart kom Erik farende ind, blodrød i hodet. „Nu skal han paa dør den forbandede kjæltring!" svor han. „Erik, Erik, gjør nu ikke noget, du vil angre." „Angre! han har hidtil været almægtig, den der ræven, men nu skal det bli slut." „Ja, Erik, der er nu heller ingen, som forstaar sine ting som han, og du er ikke mand for at afløse ham endnu." Erik lod sig tilslut snakke til ro, men hans mistænksomhed var nu vakt. Han opdaget siden, at de arbeidere, som havde været sysselsat udenfor morens opsyn, pleide at drive tiden hen med bare snak, og nu fik han det med at komme uforvarende over dem. Den store bedrift tog ikke blot alle hans tanker, den begyndte at forvandle ham til sit bruk.

Men naar den travle uke var tilende, og fru Asta søndag morgen tog ydertøi paa til kirkefærden, da gik samtidig Erik en tur opover kleverne til arbeiderbrukene, som alle nu kaldte Nylandet.

Det blev en begivenhed første gang han saa røk stige op fra en af stuerne der. Næste søndag var der én til — og senere

endnu én. Den sidste var et bud fra Olinas grue, og den blev han staaende længe og se paa.

Dette, som engang havde været en fjern drøm — det laa endelig der lys levende.

„Man kan si, hvad man vil om mig,“ tænkte Erik, — „men det der har ingen anden gjort endnu.“ Der kunde være saa meget at tænke om den sag, saa han maatte sætte sig paa en sten og tænde snadden. Og som han sad her og saa ud over denne lille verden, som han havde skabt, da var det igrunden slet ikke stuerne, jorden eller beboerne selv, som han tænkte paa.

Enhver større sag, det har kostet os at arbeide frem, faar efterhaanden sit aandelige ansigt, der ser anderledes ud for os end for nogen anden. For Erik blev Nylandet en samling dyre erindringer om ham selv. Det mindet ham om det onde, han havde gjennemgaat, baade i hovedstaden og her, men ogsaa om det, han møisommelig havde arbeidet op igjen. Idéen var kommet til ham som en baad til en skibbruden. Og som Nylandet nu laa der, mindet det om sorger, som var overvundet, om saare erindringer, som var lægt, om samvittighedsgjæld, som endelig var be-

talt. Menneskene, som bodde der, var en levendegjørelse af noget vakkert i ham selv. Hans ungdomsidéer, som en tid syntes at skulle gaa tilgrunde, var ogsaa frelst lykkelig i land der, og bevidstheden herom fulgte ham til daglig som en stor og god samvittighed.

Naar man saa i de seks dage har været den praktiske mand, der regner nøie ud, hvad som lønner sig, kom søndagens tur op til Nylandet som en slags kirkegang for ham, da han deroppe var viss paa at finde en renere og skjønnere udgave af sig selv.

Men Erik Evje var blet en dygtig mand, som der begyndte at staa respekt af.

Naar han nu først skulde være her, saa kunde han ha lyst til at vise folk, at Evjebruket ikke netop skulde gaa tilbake under ham.

En dag ind under jul kom han hjem til middagsbordet, helt ophidset over ledelsen af det brænderi, som han og moren havde en mængde aktier i. Der gik rykter om en skandaløs urenslighed der, og blandt funktionærer og arbeidere hersket det rene anarki. Og nu vilde man Gud hjælpe

os vælge en skolelærer ind i direktionen, det skulde være manden til at rydde op.

„Ja, det er vel din egen skyld det!“ kom det lidt bittert fra moren.

„Men hvad siger du for noget tøv?“

„Ja, for du ser jo helst, at hele brænderiet gaar i hundene du,“ fortsatte hun. „Og det gjør det nu ogsaa snart, saa de tusener, som far din satte ind der, de kan vi nok skyde en hvid pind efter.“

„Men er du rent paa styr da, mor. Vil jeg, det skal gaa i hundene. . . .?“

„Ja — det vil du vel.“

„Naar har jeg sagt det. . . .“

„Har man ikke bedt dig træde ind i direktionen — ikke én, men ti gange?“

Erik bøide hodet og svarte ikke paa en stund. Men senere paa dagen, da hun havde hørt ham drive hidsig frem og tilbake paa kontoret, kom han ind og sa, at han havde bestemt sig paa at modta valg likevel. Han saa anderledes paa dette nu end før. Saa begyndte han at gaa omkring paa gulvet og udvikle for hende, hvordan han havde tænkt, at mislighederne kunde rettes paa. — „Hvorfor smiler du?“ stanset han pludselig.

„Du skulde ha set, hvor du nu lignet din far," svarte moren.

Erik følte et lidet stik. Nei jasaa, begyndte han virkelig at. . . . Og et øieblik hørte han en velkjendt stemme, som haanlo: „Javist, du er jo allerede skogplyndrer — og nu er du snart ogsaa brændevinsbrænder. Det næste blir St. Olavs orden."

„Sludder," tænkte Erik. Og det var virkelig en trøst at kunne tænke: „Far havde aldrig i verden anlagt Nylandet."

En uke senere sad han i spidsslæden en maaneskinskvæld og kjørte hjemover i knitrende kulde. Fjorden gik sort langs de hvide strande, og sølvbjælderne klang lydt gjennem den snetunge skog. Nu var Erik direktør, og han sad her i farens pels. Men han syntes, at bjælderne ustanselig skrek: „Brændevinsbrænder, brændevinsbrænder. . . ." Og han fik ikke fred, før han havde lovet sig selv, at ogsaa mølleren skulde faa hus og jord i Nylandet.

Der kom søndage, da han ikke længer havde tid til at gaa derop, men sad over sine papirer paa kontoret. Han risikerte store summer paa sine udvidelser, og det gjalt at faa det til at gaa. Han

følte sig uerfaren i meget endnu, og tidt syntes det at vokse ham over hodet, men han bed tænderne sammen og tog fat igjen, det skulde nok gaa, ved Gud i himlen skulde det gaa. Den ene forretning fulgte den anden, han fik avindsmænd, som det gjalt at gjøre de rigtige træk imod, og i sin iver var han vel ofte haardhændt nok. Men jo længer han følte sig drive bort fra de rene, uegennyttige idéer, som hørte Nylandet til, jo mere kjært og ophøiet blev denne plet i hans bevidsthed, det blev en trøst at ty hen til, naar han havde øvet en daarlig handling, det fortonte sig snart som en fjern uskyldighedstilstand, som han endnu haabet at naa tilbake til engang, det blev et lidet drømmeland, beliggende paa en høide, hvor solen aldrig gaar ned.

Vinterdagene følger hinanden med snestorme eller knitrende kulde. Han havde glædet sig til lidt selskabelighed i julen, men dagen før juleaften hændte noget, som forandret den sag.

Han stod ude ved dampskibsbryggen og ventet paa sin mor, der skulde komme med skibet inde fra bygderne, da doktorskydsen ogsaa svinget op foran nøsterne,

og en ung dame i lysegraat pelsværk arbeidet sig ud af slæden. Det var Inga Rud.

Erik la tømmerne fra sig og gik i sin tunge pels imod hende og hilste. „Skal De ud i denne sibiriske kulden!" sa han og følte sig helt spændt.

Hun saa bort, idet hun svarte: „Ja, jeg skal til min søster i hovedstaden. . . ."

„Nei virkelig. Og saa vil De la os sidde alene her i julen. Blir De længe borte?"

„Antagelig til vaaren," svarte hun.

Det var der intet at si til. Frostrøken drev ind fra den jærngraa fjord og hvirvlet om hendes indpakkede skikkelse, men ansigtet var rødt og friskt under pelshuen, og øienbrynene var saa vidunderlige som aldrig før.

„Farvel da!" sa hun, da damperen nærmet sig og hun skulde ombord.

„Farvel. Og glædelig jul!"

Der fløi et lidet tungsindig smil over hendes ansigt — hvad kunde vel det betyde?

Da han sad ved morens side i slæden og kjørte langs fjorden, saa han udover efter skibet, som førte hende bort, til den graa frosttaage lukket sig over det. Det havde ialfald været en glæde at vide denne unge

kvinde saa nær, men nu vilde vintren føles mørkere og koldere end før.

Julen kom, og der blev selskabelighed i bygden, men Erik sad hjemme.

Det var længe siden han havde været paa landet om vintren, og han begyndte at savne en meningsfælle at snakke med. Som han gik her fra vindu til vindu, kunde han ha fornemmelsen af at være snedd inde langt, langt ude fra verden. Disse vinduer som i ukevis staar blinde af is. Denne frost, som evig slaar ind som en hvid røk, naar døren aabnes. Der blir noget knugende over dette stivnede landskap, der hver dag breder sig like trøstesløst som under et liksvøp. Efter et par timers dagslys kommer atter den haabløse skumring, og naar Erik saa de gule lys tændes paa gaardene paa den anden side af fjorden, føltes det som livstegn fra mennesker i nød, som han ikke kunde hjælpe.

Det blev en afveksling at følge skogbestyreren paa ski op til tømmerhugsten. Og det blev at fare indover heier og gjennem hvid skog og over frosne sjøer, hvor kun spor efter en enslig hare saas. Det blev at sidde i sneen og æde niste, at se tømmerhlaugene forvandlet til snebjerge,

karernes skjæg til is, hestene til hvide rimbørster. Og mod kvælden fyker man igjen paa de myke ski nedover aaserne, saa sne fra buske og grene staar i røk efter en, og snoen bider i næsen, saa det kjendes som ild.

Endelig ses solen at være kommen tilbake, og ukerne gaar fortere, efter som dagene vokser mod vaaren. Fjorden faar en lysere farve, og i solsteken begynder det at lugte af sjø og tang.

Da mai endelig laa der med grøn skog og gjøkespil og travle aannefolk i Evjebakkerne, var der ogsaa sket stor forandring inde ved fossen. Sagbruket og høvleriet var nu nye, moderne fabrikbygninger, og møllen var revet ned for at gi plads for en større.

Men oppe i Nylandet, hvor sneen holdt sig længer end nede ved sjøen, havde man endelig ogsaa faat gjøre lidt vaaraann — paa sin vis. Knut Rabben og Kristine var flyttet derop, mølleren holdt paa at bygge, og snart vilde her ligge fem smaa gaarde, hvor der aaret i forveien kun havde været udmark.

Saa var det en søndag, at Erik endelig fandt tid til at se derop igjen. Og han

blev forunderlig tilmode, da han saa de smaa akerlapper ligge der i bakkerne og spire. Herregud, hvor det var rørende smaat og uskyldig. Men det, som var saaet, det var ligesom ikke korn, det var idéer. Spirerne mindet lidt om smaa børn, der strækker armene op imod solen.

„Gud gi, det maa bli et godt aar nu da!" tænkte Erik. Og det var næsten saart at skulle reise sig og gaa herfra igjen.

Men da han ude paa kleverne stod og saa nedover sine egne vide marker, hvor akrene bredte sig, og spirerne var kommet saa meget længer, da stanset han atter i en underlig sindsbevægelse. Det føltes næsten som disse akerlapper i Nylandet frivillig havde gjort sig saa smaa, paa det at hans egne kunde være saa meget større. De laa der inde i skyggen, saa hans kunde brede sig i solen. Ja, det var ikke langt fra, at menneskene i Nylandet gik og levde sit liv netop der, saa han selv kunde føle sig glad her paa solsiden.

„Og nu kommer hun vel snart hjem fra hovedstaden. Og saa?"

Men da han kom hjem, stod der en fremmed kariol i gaarden. En pige kom ud

kjøkkendøren, og han spurte hende, om her var besøk.

„Jeg tror, det er amtsingeniøren," svarte hun.

„Jasaa, er han kommet hjem," tænkte Erik og stampet mulden af sine støvler paa granbaret foran trappen.

V

Amtsingeniøren sad og talte med fru Asta i den store hjørnestue, men da Erik traadte ind, reiste han sig bratt og satte lorgnetten bedre tilrette. „Du gode Gud," tænkte han — „er dette Erik Evje!" Denne solbrændte kraftkar, som nu kom der — det var saamæn noget andet end hin bleke stakkar paa skibet ifjor.

„Goddag, kjære ven, og velkommen hjem!" sa Erik og skyndte sig imod ham. „Har du havt det hyggelig paa reisen? Men din haand er jo rent visnet bort, har du ikke faat mad der du for?"

„Du har til gjengjæld faat en ren bondenæve!" sa amtsingeniøren og rystet sine tynde fingre efter den andens haandtryk.

Erik smilte. „Ja saadan er det at være landmand.“

„Men nu blir nok jeg overflødig,“ kom det fra fru Asta, idet hun gjorde mine til at gaa ud.

„Nei, bevares frue,“ ivret amtsingeniøren og vendte sig mod hende. „Jeg haaber, at Evje og jeg kan snakke sammen paa kontoret.“

„Er det saa høitidelig?“ spurte Erik. „Hvorledes staar det forresten til med din frue? Er hun træt efter reisen?“

„Tak!“ kom det lidt forvirret fra den anden, Eriks elskværdighed syntes ham næsten ubeleilig. — „Kan vi altsaa gaa ind paa kontoret?“

„Ja, bevares — lad os endelig det!“ smaalo Erik og gik allerede i forveien.

Herrerne traadte ind i et stort rum med skindbetrukne sofaer og stole, og skrivebord midt paa gulvet. De høie vinduer var her som i stuerne næsten skjult af potteplanter.

Erik anviste den anden plads i en lænestol, satte sig selv foran skrivebordet og vendte sig mod ham. „Nu — da?“ sa han og smilte forventningsfuldt.

Amtsingeniøren slængte det ene af sine

lange ben over det andet, tog sin lorgnet af og begyndte at fingre ved den. „Ja, det er i grunden et ubehagelig ærind for mig dette her, min kjære Evje?“

„Da er det kanske bedst, vi forsyner os med en cigar!“ foreslog Erik og rakte ham en kasse.

Men amtsingeniøren afslog. Han fik nervøse rynker i panden og fingret og fingret paa sin lorgnet. „Det var da pokker til negle, den mand er udstyret med,“ tænkte Erik og husket i det samme, at netop saadanne negle havde ogsaa Mogstad.

„Jeg har kviet mig meget for at reise i dette ærind,“ fortsatte Rein fremdeles til lorgnetten. „Men paa den anden side vil vel netop du forstaa, at jeg føler det som en pligt at tale, mens der er tid.“

„Værsgod, tal væk!“ sa Erik utaalmodig.

„Din idé med arbeiderbrukene er jo baade smuk og god. Og derfor er det saa sørgelig, at du . . . blir nødt til at opgi den. . . .“

Erik grep fat om stolarmene og aabnet forbauset munden. Derpaa myset han lidt med øinene mod vinduet og brast i latter. „Opgi den?“

„Ja.“ Rein saa endelig op paa ham.

„Men herregud — ved du da ikke, at der allerede bor flere familier deroppe?“

„Det er netop det sørgelige. For du blir nødt til at be dem flytte derfra igjen.“

Der blev en liden pause, men Erik maatte fremdeles le. — „Hvad blir jeg nødt til, siger du. . . .?“ I dette øieblik lignet han atter sin far, naar han bredte sig i sin egen stol.

Amtsingeniøren satte lorgnetten for øinene og saa mod vinduet som efter det, han talte om.

„Der er kvikler deroppe, og det kan naarsomhelst rase ud. En høst- eller vaarflom er nok til at rive hele skraaningen ned i Elven. Faren er dobbelt, siden nybyggerne har ryddet bort skogen, som hidtil har holdt skraaningen sammen. Men det er absolut uforsvarlig at la menneskene bli boende der.“

Der blev en ny pause, da Erik saa vedholdende paa den anden. Endelig kom det tonløst: „Men hvad er det dog du siger, mand?“

„Ja du — det sørgelige er, at jeg ikke var hjemme, da du gik i gang med dette her.“

Erik reiste sig og gik hen til vinduet, hvor han syntes at se ud. Begge tiet en stund, og i stilheden hørtes et vægur at pikke, pikke. Men Erik stod og tænkte sig ind i, hvad den anden sa. Jordras var ikke sjeldne her tillands. Og nu forestilte han sig de smaa huse i Nylandet glide ud, rives bort af sand og ler, opsluges af en afgrund, saa det nøgne berg blev liggende igjen, gabende som et aabent saar.

Endelig vendte han sig: „Hvorledes kan du være sikker paa dette her?“

Rein fortalte om sin befatning med udstikningen af den nye jernbanelinje. Det var kvikleret deroppe, som gjorde, at linjen maatte lægges paa den anden side af aasen.

„Er der fler, som ved dette? For jeg har da ikke hørt nævne det med et eneste ord.“

„Den officer, som hjalp mig, vil kunne bevidne det, og likesaa vore haandlangere. Jeg kan gi dig adressen paa dem, om du vil.“

Erik begyndte at gaa langsomt frem og tilbake paa gulvet. Hans blonde haar og spidse helskjæg fik nu og da et streif af

solen, som drysset ind gjennem planterne i vinduet.

„Tja," sa han endelig og bøide hodet. „Det er jo slemt for mig — dette her."

„Og endnu værre for de stakkars mennesker deroppe, som har havt alt strævet til ingen nytte."

„Men kjære dig — fuldt saa galt som du siger, kan det da ikke være, Rein."

„Det er snarere værre du. Der har allerede vist sig mistænkelige tegn i elveleiet længer oppe. Jeg tog en tur didop igaar. Jeg vilde være sikker, inden jeg snakket til dig."

Erik følte en kulde nedover ryggen, og hans skridt begyndte at bli lidt hidsige. Han braastanset nu og da, men gik igjen, tog sig over panden, saa hen mod vinduet, og endelig hen til Rein.

„Men der maa da for fanden gives et eller andet middel til at forebygge en katastrofe?"

Rein rystet paa hodet.

„Et bolværk af pæler f. eks.?" Erik saa spændt paa ham.

Men amtsingeniøren maatte smile: „Af pæler eller af fyrstikker vil i dette tilfælde være like værdiløst."

Hans urokkelige sikkerhed begyndte at irritere herren paa Evje. Rein syntes saa ubønhørlig. Det var formelig som han var kommen hid for at sætte ham kniven paa strupen.

Men nu reiste amtsingeniøren sig, øiensynlig lettet over, at det tunge ærind endelig var besørget.

„Ja, ja," sa Evje og rakte ham haanden til afsked, „jeg faar tænke nærmere over dette her."

„Det vil ikke forandre sagen, om du tænker noksaa meget, Erik Evje. Og jeg haaber oprigtig, at du ikke udsætter med at gjøre, hvad som bør gjøres. Det gjælder mange menneskeliv."

Erik begyndte at drive igjen. „Men jeg maa da for fanden faa somle mig lidt, inden jeg gaar hen og jager de mennesker ned fra den jord, som de netop har faat af mig. For jeg har saamæn ingen anden at la dem faa. Men det er altsaa det du vil? De skal flytte derfra? Rive husene ned, forlade de akerlapper, de har brudt op, og som nu ligger der og gror. Sætte sig og sine paa bar bakke igjen, mand, kone og de smaa. Det er det du vil?"

Amtsingeniøren sukket: „Det er sørgelig, men. . . .“

„Men?“ Erik stanset og saa paa ham.

„Naaja — det er da ialfald ikke min skyld, at der er kvikler i Evjebakkerne.“

Erik fik et lidet stød og drev igjen. „Nei, det er Gud straffe mig heller ikke min skyld. Jeg har sandelig ment det vel. Skjønt der blev jo formelig et ramaskrik blandt kakserne her — de paastod, jeg forpestet hele distriktet med socialisme. Og den dag idag er naturligvis disse stakkars arbeiderbruk en torn i øiet paa dem alle sammen.“

Dette vilde amtsingeniøren ikke indlade sig paa, men saa til at komme afsted. „Ja, ja!“ sa han. „Det var altsaa dette her. Nu har jeg gjort mit, Erik Evje. Godmorgen.“ Erik fulgte ham ikke ud, men vedblev at drive.

Fru Asta havde imidlertid været optat paa sin kant, men en god stund efter, at hun hørte amtsingeniøren kjøre bort, kom hun gjennem stuerne og gik ind paa kontoret. Erik sad da med albuerne mod skrivebordet og hodet i hænderne.

„Naada?“ spurte hun og blev staaende og se paa ham.

Han svarte ikke straks. Men da hun endelig havde faat lirket det hele ud af ham, slog hun op en høi latter. „Nei, det er for morsomt!“ sa hun. „Nei den var virkelig god.“

Erik reiste sig forventningsfuldt: „Ved du noget om dette da, mor?“

„Javist ved jeg . . .“ sa hun og maatte sætte sig.“

„Har du hørt tale om, at der er kvikler deroppe?“

„Ikke før vi strandsidderne skulde faa jernbanen paa vor side, du. Men da blev der pludselig saa fuldt af kvikler, at det var rent umulig, vi kunde faa banen. Aa, den amtsingeniøren, han lar sig bruke til noget af hvert, han!“

Erik tænkte en stund:

„Er du sikker paa det der, mor?“

„Aaja, du, jeg er da ikke født igaar.“

Erik gik en stund langsomt fra det ene vindu til det andet, men kom pludselig hen og la sine hænder paa hendes skuldre: „Er du aldeles sikker, mor? Det er altsaa bare digt og løgn, at Nybyggerne er i livsfare. . . .?“

Fru Asta begyndte at snakke i det vide og brede om alle de intriger, som dølerne

havde anvendt for at faa banen over paa sin side. Aa, Erik vidste ikke endnu, hvordan folk var.

Da hun endelig var gaat, blev han staaende midt paa gulvet og se ned. Naturligvis havde moren ret. Naturligvis.

Han drev endnu en stund omkring, baade ude og inde, og satte sig endelig til at arbeide for at ryste dette uhyggelige af. Men hele tiden pikket en liden stemme i hans indre: „Sæt om . . . allikevel. . . .“

Det gik daarlig for Erik i de følgende dage. Hans mors forsikringer havde beroliget ham, men ikke nok.

Der er mennesker, som ikke kan tænke klart uden med en cigar i munden. Naar den lille tingest ikke ryker længer, gaar ogsaa tanken istaa. Paa samme vis blev det nu med Erik Evje. Dette med arbeiderbrukene havde været en fornødenhed i hans bevidsthed. Han havde i det sidste arbeidet sikkert og godt, uden at skjænke den lille tingest nogen synderlig opmerksomhed, men nu, da den truet med at gaa istaa — nu blev det anderledes. Midt i en skrivelse til formandskapet stanset pennen. „Sæt om — allikevel. . . Hvad da?“ Senere var det nødvendig at skrive noget

om et nyt kjøp af en gaard for skogens skyld. Pennen stanset paany foran den samme katastrofe.

Naar han var blandt arbeiderne paa sagen, kom det paany. „Sæt om . . . allikevel.“ Men om natten blev han liggende og se nybyggerne flytte bort. Nylandet ligger igjen som et mislykket forsøk, og tilbake sidder han selv med sine forretninger, sine beregninger og processer og skogplyndring og brænderi. . . .

Aa, den, som kunde være ganske sikker paa, at moren havde ret. Han havde lyst til at gaa og spørre nogen tilraads, men hvem? Nybyggerne maatte heller ikke skræmmes.

Saa er det en dag, da han atter sad paa kontoret, at det banket paa døren, og den lille Tøger skomaker svinget sig ind, strøk huen af og hilste straalende godmorgen. Erik bad ham sidde ned, og han svinget sig paa den korte fod hen paa kanten af en stol og begyndte at dreie huen mellem hænderne.

„Naada?“ spurte Erik og vendte sig imod ham.“

Det var ikke saa let for den lille skomaker at faa det frem, og han smilte forlegent

til huen. Erik selv kom formelig i humør ved at se paa ham. Som hos saa mange skomakere havde hans ansigt en blaa og fugtig glans. Hodet var rundt og lidet, haaret sort og tæt, de magre skomakerhænder farvet af læder og sværte og smørelse. Det var en lystig fyr, som kun blev rasende, naar pigerne drev løier med hans vanførhed.

„Det var nu det," begyndte han endelig — „at jeg vilde spørge hr. Evje, om det for hans del er noget i veien med, at ... at jeg flytter op til han Per Trøen ... hm!"

„Nei jasaa, Tøger. Det er vel snarere til Olina du skal flytte da?"

„Det kunde hænde det ogsaa ja, he, he!" Og skomakeren blev rød og saa ned paa sin hue.

Erik maatte op og gaa paa gulvet. Han havde jo haabet, at Olina skulde bli gift — men saa skulde det altsaa bli med ham der.

Erik havde jo intet at si i den sag, det var kun for at vise ham en høflighed, at man kom og spurte ham.

„Men sæt nu — om de maa flytte bort?" skar det i ham. „Vil han ogsaa da ha

hende? Nu burde du si ham, hvad han risikerer!“

Men sa han det først til han der, saa kunde han jo likesaa godt gaa op og si det til dem alle. Og saa?

Erik gik og gik paa gulvet. Og det endte med, at han stanset foran skomakeren og tog hans haand. „Tillykke da!“ sa han.

„Aa, tak — tak!“

„Men nu skal du love mig én ting. Du har været lidt for glad i det sterke. Nu skal du bli afholdsmand.“

Det lovte skomakeren og takket til. Og da den lille henrykte mand var gaat, blev Erik staaende og støtte sig med den ene haand mod skrivebordet.

Nu havde han ansvaret for et menneskeliv til deroppe.

VI

Amtsingeniør Rein var ikke populær i bygden. Somme fandt ham for stivsindet, andre for brutal, og mer end én rivning havde han ogsaa havt, baade med autoriteterne og med privatfolk. Vittige hoder sa ofte, at de heller vilde ha med en kjæl-

tring at bestille end med en monoman udi retskaffenhed som den Rein.

Det var ogsaa sant, at han tog sine meninger saa altfor tungt. I politik kunde endog smaating gaa ham saa nær, at han blev liggende og ærgre sig den halve nat. Naar han saa havde git sin harme luft i en avisartikkel, hændte det ofte, at han fik den tilbakesendt igjen, fordi den var saa altfor ensidig, altfor hidsig. Og jo mere hellig indignation han paa den vis maatte svælge, jo mere mørk og ensom begyndte han at føle sig, og selv overfor hans hustru begyndte det at merkes.

Fru Sara Rein levde som saa mange paa en stor, lys erindring om sin far. Det havde været en sjelden mand, prest, folkehøiskolemand og salmedigter, en idealist og en stridsmand. Som prest maatte han pludselig søke sin afsked, og man hvisket om kvindehistorier. Hans skole døde straks efter af mangel paa søkning. Men fru Rein var ikke i tvil om, at faren var martyr for en ond forfølgelse, og hans minde kom til at staa i et desto gyldnere lys. Dette minde blev hendes rettesnor, hver gang hun skulde gjøre sig op en mening, og mer end én gang, naar hun for-

svarte en sag imod sin mand, følte hun halvt ubevidst, at det igrunden var sin far, som hun tog i forsvar.

Saaledes kom det ofte til scener i amtsingeniørens hus. Hun fandt ham altfor skeptisk, og han hende altfor naiv, og skjønt de i længre tid kunde ha det rigtig godt sammen, saa fik dog hvert nyt sammenstød kløften mellem dem til at bli endnu lidt bredere end før. Fru Rein sad ofte og stirret ind i den sag, men det blev kun en ny grund til at leve om igjen de lyse ungdomsaar i prestegaarden, hvor hun saa den hvidhaarede far gaa omkring i haven og stelle med sine blomster.

Fra første dag, at amtsingeniøren havde nævnt dette med kvikleret i Evjebakkerne, havde fru Rein instinktmæssig fraraadt ham at gjøre noget ved den sag. Eriks idé forekom hende saa vakker, at det lys levende mindet om hendes far. Da de kom hjem fra udlandet, og Rein for alvor begyndte at tale om at skride ind, endte det med, at hun haardnakket satte sig imod. Rein foragtet sig selv lidt, fordi han virkelig tog hensyn til dette. Men en dag havde de et lidet sammenstød om religionsundervisningen for deres barn, og da

brast det tilslut ud af hende: „Undres paa, hvad du igrunden tror paa, du Ingvald!"

„Hvad jeg tror paa?"

„Ja, det kan ikke være ret meget. For om det saa er nogen stakkars arbeiderbruk paa Evje, saa vil du absolut forpurre det ogsaa."

Og med den hidsighed, som kun ægteskabelige scener kan bringe en mand op i, svarte han: „For at faa en ende paa den ting, Sara, saa reiser jeg til Evje nu straks."

Og det gjorde han. Overfor Erik kom han derfor til at bli mere kold end nødvendig, fordi han samtidig sad og tænkte paa sin kone.

Amtsingeniørens hvidmalte villa laa i ly af et næss, bevokset med granskog. Bugten smøg sig kjælent ind til hans havestakit, og bortenfor udhusene plasket ænder og gjæs i en stor dam. Fru Rein var glad i alle slags dyr, men især i fugle.

Det føltes lidt lummert i huset de første dage efter hans besøk paa Evje. Det var kun de nødvendigste ord ved bordet som blev vekslet. Amtsingeniøren tænkte mer end én gang i denne tid: „Du gode Gud,

hvorfor blander hun sig dog op i ting, som hun umulig kan ha nogen forstand paa?“

Men saa en kvæld, da han var gaat op efter bordet, og sad paa sit arbeidsværelse med en pipe og en avis, hører han pludselig hendes lette trin i trappen, og hun træder ind til ham. Det var en trediveaarig kvinde, høi og smuk, med et lyst barneansigt under det rike blonde haar. Øinene var blaa og blikket varmt. Ikvæld var hun i lys sommerkjole, som gjorde hende ganske ung. Let og hurtig gled hun over gulvet og satte sig i en stol paa den anden side af hans skrivebord.

„Ak, Ingvald,“ begyndte hun frem for sig — „dette her er virkelig saa sørgelig.“

Han kremtet og trykket med fingeren asken ned i pipehodet. — „Tja . . .“ han vidste ikke rigtig hvad han skulde si.

„Undertiden synes jeg det er saa utrolig langt mellem dig og mig.“

„Aanei da vel. . . .“

„At du kan foreta ting, som . . . som du ved vil gjøre mig saa forfærdelig ondt.“

„Hm. . . .“

„Hvorledes tog han det?“ spurte hun pludselig og vendte sig imod ham.

Rein stod op fra den skindsofa, hvori han havde ligget tilbake, og gik langsomt over gulvet. „Skal vi ha mer af det der endnu,“ tænkte han og gav sig til at se ud af vinduet.

„Vil du ikke svare mig heller nu?“

„Hør nu, Sara — Erik Evje er da en voksen mand. Det blir værst for arbeiderne, men selv de tror jeg vil takke mig.“

„Og hvis du nu tar feil, Ingvald? Ved du, hvor meget du saa river istykker?“

„Tror du jeg blander mig op i slikt uden at føle mig sikker?“

Fru Rein hældet sig mod skrivebordet og sukket og saa mod vinduet.

„Jeg synes det er saa sørgelig, Ingvald, at det bestandig skal være dig, som lægger dig paa tvers, naar noget nyt og godt vil frem. Og du har jo sagt, at denne gang hørte det heller ikke til dine embedspligter.“

Ingvald Rein brast i en underlig latter. „Siger du det — Sara — du som er saa ideelt anlagt. Synes du, man skal lade verden seile sin egen sjø, naar det saasant ligger udenfor ens embedspligter.“

Fruen reiste sig bratt, krænket over, at den anden nu fik et overtag. „Jeg mener!“

kom det med dirrende stemme, at det skulde være morsomt en eneste gang at se dig reise i et godt ærind."

„Er det ikke et godt ærind at fare hen og redde sine medmennesker?"

Hun støttet sig baklængs mod bordet og stirret frem. „Jeg har tænkt og tænkt over den sag, Ingvald, men jeg frygter, at det igrunden er Erik Evjes idé du vil tillivs."

„Nei — jasaa. . . ." Rein dukket uvilkaarlig hodet for bedre at se hende.

„Og du skulde føle, hvor det er saart. Hver eneste dag ser vi egoisme, bedrag, løgn, hykleri og stygt og atter stygt omkring os. Og saa hænder det, at en mand viser lidt idealitet for en eneste gangs skyld. Han præker ikke blot om de fattige, han gir virkelig noget, som forslaar. Han løfter en sag op for alles øine og gaar selv i spidsen. I mands minde er der ikke gjort noget saa stort og vakkert her i egnen. Men saa er det, at du, Ingvald, træder frem og sparker det hele overende. Aa, jeg orker næsten ikke at tænke paa det. . . ." Hun holdt pludselig hænderne op for ansigtet og stønnet.

„Hør, Sara, skal vi ikke holde op med dette hysteri nu?“

„Jo, jo — jeg skal ikke nævne det mer. . . .“

Hun bøide hodet og knep munden sammen. Amtsingeniøren gik hen i sofaen igjen og begyndte at fingre med sit skjæg. Han var ilde tilmode. Nu som altid blev han anset som en anden mørkets aand, fordi han hævdet noget, som han var sikker og viss paa.

„Det er ikke godt for os andre, Ingvald, at skulle leve paa bare matematik og metermaal. Kristendom og menneskekjærlighed — det er jo bare humbug for dig det “

„Naar har jeg sagt det, Sara?“

„Det røbet du saa ofte, dengang du pleide at drive gjøn med far. . . .“

„Men Sara dette er simpelthen ikke sant.“ Amtsingeniøren slap sit skjæg og reiste sig.

Hun vendte sig imod ham og kastet hodet tilbake for at se paa ham. „Nægter du det ogsaa nu, Ingvald!“

„Din far — han var saamæn vel og bra nok, men naar det gjælder at bedømme

kvikleret i Evjebakkerne, saa stoler jeg mere paa mig selv."

„Du stoler paa dig selv i alt, du. Er der noget, som du ikke forstaar dig paa? Du forstaar jo bedre at opdra børn ogsaa — end moren selv."

„Jeg har ikke sagt, at jeg forstaar saa meget. Men mine børn vil jeg ikke skal oplæres i løgn, selv om deres morfar var prest."

„Ja, der har vi det, Ingvald. Men kan du ikke la far i fred, der han nu ligger."

Og dermed var kvikleret i Evjebakkerne flyttet over i deres egen verden, saa de kunde fortsætte at saare hinanden, samtidig som de trodde, at det fremdeles var arbeiderbrukene de talte om.

De hørte ikke, at der ude paa gaarden rullet en kariol frem. De stod paa hver sin side af skrivebordet og snakket saa hidsig som kun ægtefolk, der elsker hinanden, kan det, og fru Sara skulde netop til at briste i graad, da det banket paa døren. Rein trodde det var pigen, og skrek ærgerlig: „Kom ind!" Døren gik op. Det var Erik Evje.

„Godkvæld," sa han og kom og gav

begge haanden. „Undskyld at jeg er ude saa sent.“

Saa holdt han pludselig inde og saa paa dem begge.

Men fru Rein kunde ikke mer. Hun tog sig et øieblik over panden, gjorde et forsøk paa at si noget, men kunde ikke, og skyndte sig derpaa henover gulvet og ud. De to mænd blev staaende et øieblik og se paa døren, som lukket sig efter hende, derpaa saa de paa hinanden.

„Sid ned!“ sa amtsingeniøren og pekte paa en lænestol. Selv satte han sig ved skrivebordet.

VII

Erik Evje havde sat sig med den lyse vaarfrak paa, og han støttet hatten mod knæet og sad et øieblik og saa paa den. Han forstod han kom ubeleilig, men at gaa straks igjen kunde han heller ikke. Rein, som paa forhaand var ophidset, maatte nu gjøre vold paa sig for at synes rolig. Han ante, hvorfor den anden kom, men nu fik det være nok.

Til hans forundring begyndte Erik gan-

ske stilfærdig at tale om andre ting. De to havde været skolekamerater engang, men som tiden kunde gaa. Erik syntes det var saa uendelig længe siden.

Amtsingeniøren saa lidt usikkert paa ham, men nævnte noget om, at det antagelig var en tyve aar siden den tid.

„Og dengang ante nok ingen af os, at vore veie skulde bli saa vidt forskjellige!" fortsatte Erik og prøvde at smile imod ham.

Rein saa mod vinduet, hvor toppen af en bjørk derudenfor saas at svaie i vinden. Det var saa det. Veiene skiltes og synsmaaderne med dem, sa han.

„Men jeg skulde gladelig ha byttet med dig, Rein. For du valgte klogt. Du blev lykkelig."

Rein saa fremdeles mod vinduet. „Aa lad os nu ikke tale om lykken, Erik Evje. Hvis jeg sad paa landsdelens skjønneste eiendom — saa tror jeg ikke jeg vilde beklage mig."

„Nei jasaa. Og jeg, som spekulerer paa ikke at bli siddende der længer."

Rein holdt paa at reise sig af forbauselse: — „Hvad?"

Erik nikket ned til sin hat. Joho, han mente, hvad han sa.

„Det er da ikke dit alvor at — sælge?“

Erik kastet hatten hen i gulvet og støttet albuerne mod knærne: „Aa maaden at skille sig med det paa har jeg jo ikke klargjort for mig endnu. Hovedsagen er, at jeg antagelig maa bort fra det hele. Naar man bare havde et sted at reise hen.“

Amtsingeniøren syntes alt dette lød saa urimelig, at han ikke vidste, hvad han skulde si.

Men nu reiste Erik sig og saa paa den anden. „Det vil da si,“ vedblev han — „det hele beror igrunden paa dig.“

Pause. Amtsingeniøren gjorde store øine: „Paa mig?“

„Ja.“

„Det lyder forunderlig.“

„Det er derfor jeg er kommet hid. Ærlig talt, jeg har ikke havt det godt, siden du var hos mig forleden.“ — Erik strøk sig over panden og fik et smertefuldt udtryk. „Der er vistnok dem, som siger jeg trygt kan le af din advarsel, men allikevel — den har ligget som en orm og gnavet og gnavet i mig, saa jeg ikke engang har faat sove ordentlig. Og nu maatte jeg hid for

at si dig, at hvis jeg blir nødt til at gaa op i Nylandet og be de mennesker flytte bort, saa vil jeg selv føle det umulig at bli boende paa Evje længer."

„Se, se — jeg tog altsaa ikke feil," tænkte Rein, og ophidselsen fra hans sammenstød med hustruen blusset atter op. Eriks ord virket desuden saa forlorent paa ham, trods den stille inderlighed i stemmen, at han ikke vidste, enten han skulde græde eller le.

„Men kjære dig!" sa han og hældet sig tilbake i stolen. „Kvikleret truer aldeles ikke din gaard."

„Du misforstaar mig, Rein. Jeg har ikke et øieblik tænkt paa min egen gaard. Men du maa undskylde, at jeg kommer for at spørre dig en gang til: Er det absolut nødvendig, at nybyggerne flytter?"

Rein tog en blyant og begyndte mekanisk at tegne et eller andet paa sit trækpapir. „Ja, Erik, jeg har intet nyt at si om den sag."

Erik bøide hodet. „Neivel." Han sukket og saa ud til at ville gaa, men nølte. Saa vendte han sig mod Rein igjen. „Du har kanske ikke tænkt synderlig over, Rein, hvad denne sag betyr for mig?"

„Nei," sa Rein og saa op fra sin blyant. „Jeg har særlig tænkt over, hvad det betyr for menneskene, som bor deroppe."

Erik la hænderne paa ryggen og gik langsomt henover gulvet. Der blev en pause. Da han kom tilbake, stanset han og tog sig over panden. „Vi talte om lykken, Rein. Der kommer et øieblik, da selve haabet i en er udslidt. Skuffelserne og nederlagene har været saa mange, at saafremt det gaar galt ogsaa denne gang, saa vil det ikke mer. Det minder lidt om den sidste fyrstikke, den maa helst ikke slukne."

Rein tegnet paa sit papir, men saa nu op som den der intet forstaar.

Erik smilte. „Naa dette synes du vel er gaadefuld tale. Det er heller ikke morsomt at la andre se ind i sit lønkammer. Men jeg vilde gjerne du skulde forstaa, hvad det dreier sig om. Naar jeg gaar herfra, saa blir det enten eller for mig."

Rein tegnet igjen. Han fik en mistanke om, at hans kone opholdt sig i det næste værelse og kunde høre alt. Og naar han der nu havde skjældt ham ud for at være en ulykkesfugl, saa vilde han faa hende. . . . Blyanten begyndte at skjælve.

Evje kom et skridt nærmere og saa mod vinduet med halvlukkede øine. „Det var smukt af dig, at du kom til mig, Rein — og ikke til nybyggerne selv. For naturligvis er det mig, som har ansvaret.“

„Det tænkte jeg ogsaa,“ kom det som til blyanten.

„Men at skulle gaa derop du og si: Jeg har narret Dere ud i noget, som ikke var to skilling værdt. I har stræved her ganske forgjæves. Hvad I har haabet paa for fremtiden, har kun været blendværk. Det, I har takket mig for, har kun været humbug. Forstaar du, hvad det vil si. . . .?“

„Jeg forstaar, det kan være ubehagelig. Men naar det nu dreier sig om deres liv. . . .?“

Erik saa ned, og det kom som talte han til sig selv: „Ja — naturligvis.“ Saa gik han langsomt over gulvet igjen, tog sig paany over panden og vendte sig mod den anden.

„Hør, Rein — det er underlig du, hvor let enkelte kommer til sin livsanskuelse. Og naar de engang har faat den, saa slaar de sig til ro dermed og seiler med den som medbør hele livet ud. Det er ander-

ledes med mig. Du ved naturligvis, at jeg har prøvet mig, snart paa det ene og snart paa det andet. Hver gang jeg møisommelig havde rullet stenen op paa høiden — saa rullet den ned igjen. Og saa tog jeg fat paany — og saa atter paany. Men det blir tyngre for hver gang, og tilslut blir det den sidste. Ærlig talt, jeg orker ikke at begynde nedenfra endnu engang. Men saa skulde det altsaa bli dig, som. . . som sparket det nedover for mig denne gang."

Men Rein behersket sig endnu. Han svarte som til blyanten: „Det var jo sørgelig, at det skulde bli mig."

„Aa, naturligvis mener du det godt, du ogsaa — tror jeg da. Skjønt man siger jo — men lad os ikke tale om det. Jeg tror du mener det vel, men. . . ." Og han gik nogle skridt igjen, hid og did. Han syntes rent at glemme, at han ikke befandt sig i sin egen stue. Nu og da fik han et smertefuldt drag over panden, men strøk sig med haanden over den, som for at lindre. Endelig stanset han igjen.

„Du maa tilgi mig, Rein — jeg er lidt fortumlet idag, og naar jeg kom hid, var det blot som naar man prøver at holde sig

oppe med et halmstraa. Du skulde vide, hvor det er daarlig fat med mig. Jeg ved ikke længer min arme raad. Du er den eneste, som kunde frelse mig med et eneste lidet ord, men det ord rækker du mig naturligvis ikke. Du vil ikke, du kan ikke det?"

Det blev værre og værre for amtsingeniøren at holde sig rolig, thi alt, hvad den anden sa, forekom ham at være bebreidelser mod ham personlig. „Hør, Erik Evje," — sa han op fra blyanten — „jeg begriper svært lidet af dette her?"

Erik havde gaat lidt igjen, men stanset nu, strøk haaret op fra panden og saa mod vinduet: „Siden jeg har sagt saa meget, Rein, kan jeg gjerne si resten. Ved du hvad det vil si at føle sig aandelig husvild? Det er som om du selv klædes nøken ude i snéen, eller det er som om du og alle mennesker og hele universet spiller en falsk melodi, du synes at kvæles af det. Saadan var det ofte for mig, saadan var det ogsaa, da jeg kom hjem. Alt laa i ruiner omkring mig. Som trøst havde jeg grepet til den mest banale af al trøst — drikken. Alt dette ved du. Men saa var

det, at en liden solstraale kom til mig igjen. Det var idéen til — disse arbeiderbruk. Hvorfor det blev mig en samvittigheds-sag at gjøre lidt godt mod andre netop i den form, det er noget for sig. Men ingen ved, hvad det siden er kommet til at bety' for mig. Derhjemme er der saa mange magter som strides om én. Jeg har pligter mod mor, mod familietradi-tioner og bedriften og alt det, og sant at si — det er blet mig mer og mer kjært. Men penge og forretninger og beregninger og atter beregninger om og om igjen, det er én ting. Om man samtidig beholder noget af sin sjæl, det er en anden ting. Jeg hører til de ulykkelige, Rein, som ved si-den af hverdagene maa ha en søndag. Jeg gaar ikke i kirke som du, det er sant, jeg tror ikke paa, hvad presten siger, det er ogsaa sant. Men allikevel du, man har sine drømme, og selv en fritænkers hjerte har bruk for lidt solskin — paa sin vis. Hvad véd vi til syvende og sidst? Somme har et krucifiks paa væggen, det er nu de-res tegn paa sjælefred, jeg har f. eks. Ny-landet. — Forstaar du saa, at . . . at det betyr en del?“

Amtsingeniøren løftet hodet. „Ja," sa han — „jeg forstaar det. Men. . . ."

„Men?" Erik saa spændt hen paa ham.

„Der gives naturlove, Erik Evje, som ikke spør vore drømme tilraads."

„Hvilke naturlove. . . .?"

„Jeg tænker hele tiden paa kvikleret i Evjebakkerne. Tror du det vil ta hensyn til, at du har bruk for et krucifiks?"

Dette ubønhørlige svar føltes som en koldvandsstraale. Erik vendte sig mod døren og tog atter nogle skridt mod den som for at gaa. Han var tilmode som om han var dreven til at skrifte sit intimeste liv for en aagerkarl, der stadig svarte med en ny ydmygelse. Men bak denne dør stod der noget endnu værre og ventet paa ham — herinde var der endnu et slags haab.

Han vendte sig ved døren og tog atter et skridt ind i værelset. „Du er ubønhørlig, du Rein. Jeg tror ikke, jeg orket at være som du."

„Men herre Gud, Erik — om nu jeg sa, at dette med kvikleret ikke var saa farlig, tror du saa, det blev mindre farlig af den grund?"

„Aanei, nei, nei." Erik sukket og saa ned. Saa gik han hen og hentet sin hat,

som var blet liggende paa gulvet, gav den et strøk med haanden og gik atter nølende mod døren. Tilslut vendte han om igjen, og stemmen lød forunderlig saar:

„Jeg har aldrig forstaat som nu, Rein, at et menneske kan gaa til grunde, naar det mister sit sidste ideal.“

Der blev en ny pause. Amtsingeniøren satte lorgnetten bedre tilrette og tænkte lidt. — „Hvis man nu har valget mellem selv at gaa tilgrunde eller at stive sig op paa et ideal, som fører andre i ulykke . . . saa synes du altsaa, at man først og fremst skal sørge for sig selv?“

„Aa du store verden, Rein, hvor lidet du forstaar mig. Tror du, jeg har ment at føre nybyggerne i ulykke?“ Han maatte smile og ryste paa hodet.

„Det kommer sagen svært lidet ved, hvad du har ment.“

„Nei jasaa . . . det var noget nyt.“

„Jeg tror ikke, at kvikleret vil ta synderlig hensyn til din gode mening.“

„Godnat, Rein!“

„Godnat!“ svarte amtsingeniøren som en der puster befriet ud. Skulde dette her endelig faa en ende.

Men skjønt Erik havde aabnet døren,

saa vég han endnu en gang tilbake for at gaa ud. Han lukket døren igjen, prøvde endnu at komme med en indvending, som kunde virke paa den anden. Men baade hans stemme og blik syntes ganske udslidt, idet han sa: „Jeg havde ikke trodd, du var saa stor en tviler, Rein?"

„Det er mulig det?" Amtsingeniøren stanset midt paa gulvet og flyttet paa sin lorgnet. Men haanden skjalv. Skulde han ha endnu mere traktering, — inden det blev fruens tur.

„Ja, for du mener altsaa, at selv om et ideal hjælper os til at bli bedre, løfter os op fra elendigheden og gjør os til sterke og nogenlunde dydige mennesker igjen — saa kan det likefuldt være humbug for det?"

„Jeg kan ikke huske, jeg har udtalt mig derom."

„Og naturen bryr sig pokker om, at vi sætter alt ind paa at gjøre godt igjen det onde vi har øvet. At sorger slukkes, taarer tørres af, at fattige faar hus og brød, og at en stor idé reises, som peker ud over aarhundreder og milioner af mennesker. Alt dette bryr naturlovene sig døden og djævelen om?"

„Hør du — jeg har ikke udtalt mig om andet end kvikleret.“

„Jaha — kvikleret. Saa meningsløst skulde det hele være. Og likevel gaar vi og spræller og indbilder os, at der er noget ophøiet, som styrer.“ Han vendte hodet mod døren, aabnet den og satte en fod udenfor. Saa sa han tilbake for sidste gang, det lød næsten som et lidet haabløst skrik. „Jeg skulde ønske, at du ialfald kunde la mig beholde en liden tvil.“

„Hvad skulde du med den — i dette her?“

Erik rystet paa hodet, men prøvde at smile. Amtsingeniøren trak paa skuldrene: „Aa jeg forstaar. Den tvil skulde du bruke til at la det hele skure?“

Erik syntes at indrømme det.

„Du misforstaar situationen, Erik Evje. Du har nemlig hele tiden talt om dig selv. Men er du opmerksom paa, at dette her jo igrunden ikke angaar dig?“

Erik saa forbauset ud, saa slog han op en haanlatter. „Neivist — det angaar ikke mig!“

„Det angaar først og fremst nybyggerne. Det er jo deres liv, som risikerer at stryke med. Men . . .“ og amtsingeniøren fik

pludselig et spydig smil — „men nu foreslaar jeg, at du gaar op til de mennesker og siger som sant er: Vil dere bli boende her og daglig sætte livet paa spil, saa jeg kan ha et ideal at leve for?"

„Godnat!" sa Erik og formelig tumlet ud. Døren smald i, og amtsingeniøren fulgte ham ikke.

Men i næste øieblik aabnedes en dør til en anden kant, og fru Rein stod paa tærskelen, blek og støttende sig til dørstolpen.

Amtsingeniøren vendte sig imod hende: „Aha — jeg tog altsaa ikke feil. Men nu, Sara, vil jeg fan gale mig ha fred!"

„Ja, ja!" sa hun forskrækket og stirret et øieblik paa ham. „Bare du kunde faa fred, Ingvald."

Og hun formelig vaklet henover gulvet og ud af den anden dør.

VIII

Det var godt, at hesten selv vidste veien til Evje, for tømmerne hang slappe, og manden i kariolen syntes ikke at lægge merke til nogetsomhelst. Hodet hang ned

paa brystet, og øinene lukkedes nu og da, som havde han kun lyst til at sovne.

Men hesten vilde hjem og smaaluntet udover langs den kvældsgule fjord. Gaarde dukket frem i skumringen, og man mødte kanske en eller anden, som hilste.

Naar man har skriftet om sit intimeste liv, føler man sig tom efterpaa, og fordi amtsingeniøren havde været saa ubønhørlig, følte Erik sig ogsaa flau og skamfuld. Da han reiste did, var han spændt, nu var han desto slappere.

„Tænk solen er oppe paa Sørlandet endnu?“ Han løftet hodet og saa mod gaardene paa den anden side af fjorden, hvor vinduerne flammet i det sidste solfald. „Solen? Den bryr sig altsaa heller ikke det mindste om os mennesker — det er kun et tilfælde, at den skinner paa os.“

Han kjørte forbi doktorgaarden og husket, at frøken Inga nu var kommen hjem. Og han saa for sig en sommerdag paa dampskibet ifjor — da hun kom hen til ham, og da hun tændte idéen til Nylandet saa lys levende. — Og nu?

Kariolen rullet og rullet, og hans hode sank ned paa brystet igjen. Nu orket han ikke at tænke mer. Den, som kunde sove.

„Skal De ikke stige af?“ vakte en stemme ham. Han var hjemme, og staldkaren stod allerede og holdt hesten i bidslet.

Erik hoppet ud af kariolen og gik langsomt med svøpen i haanden opover trappen. I gangen kom moren imod ham: „Du gode Gud, hvor blir du dog af?“ Og da hun saa hans ansigt, vilde hun opmuntre ham lidt: „Her er forresten fremmede,“ tilføiet hun og fik et eget smil.

„Mor,“ sa han, da vaarfrakken var hængt bort. „Det kan hænde, du maa hjælpe mig at . . . at pakke en kuffert ikvæld.“

„Hvad for noget? Hvor skal du hen?“

„Aa — jeg ved ikke rigtig.“ Han aabnet døren mod stuen og traadte ind. En egen luft slog ham imøde, saa han blev staaende et øieblik. Saa aabnedes fløielsportiéren til den næste stue, — en lys kjole kom tilsyne. Det var Inga Rud.

„Godkvæld!“ hilste hun lidt forvirret og kom ham imøde med fremrakt haand. „De er nok forundret over at træffe mig her. Men jeg havde et ærind hid, og saa var Deres mor saa elskværdig at invitere mig til aftens.“

„Vi ventet i timevis paa dig!“ tilføiet fru

Asta, som ogsaa var kommen ind. „Men tilslut blev vi for sultne."

Erik holdt endnu den lille haand i sin — som om han ikke vidste, hvad han skulde med den. En underlig frysning for ham nedover rygraden. Saa langt nedenfor som han var, da han kom ind, virket tilsynekomsten af denne kvinde som en aabenbaring.

Men han tog sig sammen, klarte situationen saa nogenlunde og fik sagt omtrent det, som skulde siges. Han hørte sig selv spørre, hvordan det stod til i doktorgaarden, og han hørte hende tale noget om en syk hest. „Lady" havde faat ondt i foden. Frøken Inga var kommen hid for at spørre fra far, om Erik kunde laane ham en hest saa længe.

Det svarte Erik velvillig paa. Men saa opdaget han, at moren var gaat ud igjen, og at de to stod midt paa gulvet endnu.

„Skal vi ikke slaa os ned?" Han gik selv allerede mod den næste stue, trak portiéren til side og gav plads for hende. „Vil De, vi skal faa tændt en lampe kanske?"

„Nei, nei, ikke for min skyld. Jeg liker saa godt skumringen, særlig om vaaren."

Da de begge var derinde, sa han paany.

„Men her er ikke rart bevendt med sommervarmen endnu. Jeg skal ringe og faa lidt i ovnen.“

„Aanei, nei, lægge i ovnen kan da ogsaa vi, kassen er jo fuld af ved.“ Og i næste øieblik laa hun paa knæ foran ovnsdøren og strævet med vedskierne. Han maatte hjælpe hende med at kaare spaan, og da det endelig flammet op derinde, laa de begge paa knæ, tæt sammen, og saa et øieblik paa flammerne.

Lidt senere sad de i hver sin lænestol og fæstet blikket mod ovnsskjæret, der flakket urolig frem over gulvet.

„Kanske De vil spille lidt for mig?“ prøvde han. „Her er saa sjelden musik paa Evje. Det er det jeg har savnet mest, siden jeg kom paa landet.“

„Nei — nu skulde vi heller prate lidt sammen. Jeg maa forresten snart hjem.“

„Nuvel“ — Men lidt efter sukket han. „Bare jeg vidste, hvad jeg skulde si. Jeg kan saa daarlig snakke med kvinder, frøken Rud?“ Og han prøvde at smile imod hende.

Hun bøiet sig fremover, saa skjæret fra ovnen blaffet over hendes mørke haar.

„De har det ikke godt i de sidste dage, Evje?"

„Aajo — saa temlig. . . ."

„Jeg ved, hvad som er hændt. Og hvad det betyr for Dem. Men det sørgelige er, at det hele igrunden er min skyld. Jeg har vidst det hele tiden, like siden i fjor. . . ."

Erik saa spørgende paa hende, og hans ansigt fik i ovnsskjæret et smertefuldt udtryk. Han likte ikke, at denne kvinde skulde sidde her og synes synd paa ham.

„Og jeg har mangen en gang følt lyst til at gaa hid og varsko Dem." Hendes stemme blev skjælvende, næsten øm. „Men jeg havde ikke mod. Jeg . . . jeg vidste, det vilde gjøre Dem saa ondt."

Det var en intim tilstaaelse, men nu var det sagt, og uvilkaarlig flyttet hun sin stol lidt længer bort.

„Det var smukt af Dem det da," sa han og sænket hodet. Atter følte han en frysning nedover ryggen. Ak, der var hændt saa meget idag, skulde der hænde noget mer endnu.

„Det var kanske stygt af mig — paa en vis. Men det var ikke saa godt for mig

heller. Det har været et langt aar, kan De tro."

Erik vilde spurt, hvordan hun kunde vide det, hun alene, like siden ifjor. Men dette, at hun havde gaat et helt aar og havt det ondt for hans skyld, det gjorde, at han glemte det andet.

Hun tilføiet imod ovnsskjæret: „Der var saa mange, som havde imod Dem dengang. Men nogen maatte jo ogsaa staa paa Deres side."

Han trodde ikke sine øren. Det var som hun sad der og strøk ham om kinden med sine ord, og han følte sig vidunderlig hjælpeløs.

„Det var smukt af Dem det. Tak skal De ha!"

Saa spurte han hende, om hun trodde, at det var saa farlig som amtsingeniøren sa. Og siden hun nu havde sluppet sig saa langt, saa kunde hun ikke andet end si, at Rein altid pleiet at overdrive. Han saa utrolig mørkt paa alt, den mand.

Saa talte de lidt nærmere om amtsingeniøren, om kvikleret, om Nylandet. Men samtidig følte begge, at de igrunden sad her og talte om kjærlighed.

„Jasaa," brød han af — for at faa hende

til at si det en gang til. — „De har gaat et helt aar og vidst dette, — men. . . .“

Og hun løftet hodet og saa bønlig paa ham. „Ja, men De maa ikke være sint paa mig, Evje. Jeg ved, det var galt af mig at tie. Men idéen var saa vakker. Husker De, da vi mødtes ombord paa dampskibet ifjor? Da fortalte De mig om Deres planer, jeg var den første, De nævnte det til. Jeg syntes De blev et andet menneske, da De stod der ved rællingen og beskrev det hele for mig. Og siden . . . nei siden orket jeg ikke at gaa hid og ødelægge det for Dem.“

Der blev saa stille omkring dem. Ilden spraket og spraket. Hun bøide sig frem og la hænderne i skjødet. Han havde et ben slængt over knæet og hældet sig tilbake i stolen.

„Ja — jeg husker ogsaa da vi mødtes ifjor. Det var en forunderlig dag for mig.“

Og atter flyttet hun sig lidt længer fra ham som ræd for det næste, han vilde si. Saa talte de lidt om kvikleret igjen og om faren for nybyggerne, men atter vendte han tilbake til det samme spørgsmaal.

„Tænk — at De har gaat der og vidst det. . . .“

„Bare De kunde tro mig — at jeg tiet for . . . for ikke at ødelægge det for Dem.“

Og for hver gang hun gjentog dette, blev hendes stemme mere stille og varm. Og for ham blev det at snakke om kvikleret, om faren for nybyggerne, om en mulig katastrofe — det blev næsten noget lyst og vidunderlig, fordi det jo var aarsagen til, at hun havde gaat der saa længe og tænkt og tænkt paa ham.

„Stakkars Dem da!“ sa han og dristet sig nu til at ta hendes haand.

„Stakkars mig —? End Dem da. . . .?“

„Aa jeg . . . jeg er jo saa vant til modgang.“

Og om lidt sa hun, idet hun stilfærdig trak sin haand tilbake: „Jeg har ofte tænkt paa det ogsaa, kan De tro.“

Hun vendte ansigtet fra ovnsskjæret og imod ham, og hun vedblev at se paa ham med et tungsindig smil.

„Sidder dere her i mørke?“ Det var fru Asta, som endelig traadte ind.

Inga Rud for op og sa, at det var sent, hun maatte straks afsted, om de ikke skulde bli ængstelig for hende derhjemme. Erik tilbød at kjøre hende, men hun af-

slog, hun syntes det var saa prægtig veir at gaa i.

„Ja, saa faar du ialfald følge hende tilfods da!“ sa fru Asta.

Og det havde jo Erik intet imod.

Lidt efter kom de to unge mennesker ud paa trappen i let overtøi. Alting var stille paa gaarden, dørene lukket, tjenerskapet var gaat tilro. Og alene begav de to sig nedover alléen i den graalyse vaarnat.

Nogle timer senere hang Erik Evje i vinduet paa sit værelse og saa paa solen, som steg over aaserne i øst. Den stille fjord farvedes af den, landskapet vaagnet, men intet menneske var ude endnu, klokken var kun tre, og blot sjøfuglene snakket nede ved fjæren.

Erik var afklædt, men kunde ikke gaa tilsengs. Han saa mod den blodrøde sol og smilte, derpaa mod fjorden og aaserne og smilte end mer. Ak du gode Gud, nylig var han nede i mørke og fortvilelse, og nu oppe mellem gyldne skyer. Han følte lyst til at briste i graad eller skoggerle. Han kunde takke skjæbnen for kvikleret i Nylandet, for uden det vilde hun aldrig ha fundet vei til ham. Hvor

vidunderlig alt hang sammen. „Naar vi blot holder af hinanden, saa skal du nok se, alt gaar godt," havde hun sagt. Hendes kys føltes endnu varme og levende paa hans mund.

Og han blev staaende her i vinduet, fortumlet som en febersyk, indtil klokken ringte arbeiderne op af søvne.

TREDJE BOG

I

Forat nybyggerne kunde tjene sin daglige skilling, havde Erik skaffet dem fast arbeide paa sagen. Men han bestemte ogsaa, at de hver uke skulde ha sin fridag, saa de hjemme kunde stelle paa sin jord. Og indover den lille bortgjemte dal, hvor elvesusen sang op fra bunden, begyndte skogen mer og mer at vige for aker og rydninger. Ved hjælp af den daglige fortjeneste blev ogsaa husene fortere helt færdig end vanlig er hos nybyggere. Nu laa de der paa rad i bakken, hver paa sin jord, og intet vindu manglet ruder, de fleste vægge var bordklædt, og hos den gamle Per Trøen stræevet man med at male stuen rød, til Olina skulde holde bryllup.

Den, som det syntes gaa bedst for, var Bertil. Den lille hvidmalte stue laa der som et poleret skrin, blomster saas i vinduerne, gaardspladsen var stadig sand-

strødd, og friskt granbar laa altid foran dørtrappen. Det sidste kunde nu trænges, thi Ingeborg holdt alt saa blankt og rent indendørs, at folk længe maatte pudse sine fødder, inden de turde gaa ind.

Men selv over Bertils akre var der noget finpudset, og det kom vel af, at han ikke før vendte hjem fra sagen og havde faat mad, før han tog en spade og ruslet ud igjen. Kvældene var saa lyse, og herude paa sin egen jord befandt han sig saa vel. Ingen kunde si med bestemthed, hvad han bestilte med spaden, men fint og pudset blev det efter ham, som om hver jordklump omhyggelig var knust.

Det var herude at Bertil følte sig helt hjemme. Thi sant at si — deroppe i stuen var det ham lidt for fint. Han husket ikke altid at ta de muldede sko af, inden han gik ind paa gulvet, og var han tankeløs nok til at lægge sig paa sengen og sove middagslur, saa gjorde Ingeborg det lummert i stuen i dagevis efter.

Men i sit stille indre gik Ingeborg og vantrivdes her. Thi det var slet ikke saadan, hun havde tænkt sig det skulde bli, dengang hun gik aar efter aar paa den anden side af fjorden og saa hidover. Nu var

hun her. Nu havde hun intet langt borte at se efter mer. Og naar hun strævet for at holde alt saa rent og blankt, da var det af en ubestemmelig trang til at gjøre sin skuffelse saa liden som mulig.

Og saa var det noget hun aldrig kunde faa ud af hodet, nemlig moren — som kanske laa der og snudde sig i graven. . . .

Ingeborg begyndte at bli svært religiøs. Hver kvæld sang hun en lang, lang salme, og Bertil prøvde at følge med i salmeboken, skjønt han ikke kunde melodien. Og mens hun saa læste en lang, lang betragtning af en huspostille, sad han ved vinduet og havde sin udsigt over fjorden, mod den strand, hvor den rigtige Ingeborg endnu gik omkring. Det var jo for den udsigt, han havde slæbt stuen paa sin ryg herop.

Det var saa vakkert derover om kvældene nu. Gaardene kunde gløde med vinduerne længe efter at solen var gaat ned. Og saa længe sad han her og saa derover, til han glemte sig rent hen i sine ungkarlsdage, og fik lyst til at sende et bud over til Ingeborg igjen — og si, at alt skulde være mellem dem som før.

Den eneste, som ikke arbeidet paa sagen, var Lars Brovold. Han foretrak at ligge

milelangt tilskogs paa tømmerhugst, og ofte var han borte i flere uker ad gangen. Han begyndte at faa et daarlig ord paa sig. — Det, han ikke drak op af fortjenesten, det satte han overstyr i kort, og naar han for en gangs skyld var hjemme, saa kunde han mishandle baade konen og de smaa.

Ingen kunde forstaa, hvor Petra tog sit gode humør fra. Hun var alene om at skjøtte den lille gaard, hun havde to barn, hun maatte spinde og væve for at tjene den skilling, som de andre nybyggerkoner fik af sine mænd. Og allikevel — naar den grove, rødhaarede pige gik ude paa aker og eng — med de to smaa sat hen i græsset, da kunde man høre hende gaa der og synge, saa glad og fornøiet som ingen anden.

Hun kunde ikke glemme, hvor forunderlig hun var blet reddet fra at jages fra Evje med to uægte barn. Og selv om Lars var lidt ustyrlig nu og da, saa kunde han nok forbedre sig han som saa mange andre.

Men naar Lars saa daarlig trivdes hjemme, da var det ikke bare for Petras skyld. Det var mest for den nabo, som

han havde strævet saa for at faa. At vide Kristine saa nær — som en andens kone — at se hende gaa ud og ind i dørene og stelle, at se røk stige op fra hendes grue og vide, det var til en anden, hun nu laget mad, — og at det aldrig, aldrig kunde gjøres om igjen — se det blev efterhaanden saa tungt, at han gruet og gruet sig, hver gang han nødvendigvis maatte hjem og se paa det endnu en gang.

Naar han havde ligget en ukes tid sammen med kameraterne langt til skogs, kunde han formelig begynde at glemme, at han var gift. Da steg hans humør lidt, han begyndte at snakke om piger som en anden ungkar, ja de gamle drømme kunde komme igjen. Han saa sig selv i uniform ved kirken igjen, jenterne stak hoderne sammen og skjelte hen til ham. Men se, der manglet jo én — det var Kristine — det kunde ikke nytte nu at komme til kirken i uniform for hendes skyld.

„Men du er jo en gift mand!“ kunde en kamerat si, naar han slap sig løs om jenter. Da fik han som et slag i ansigtet og blev taus, og saa sneg han sig afsides, til han blev saa ganske alene, at han kunde sætte sig til at sture.

Og naar han laa for sig selv under et træ og følte sig saa klein og daarlig tilsinds, kunde atter en egen og underlig laat vaagne langt, langt inde i hugen, det var som en gammel vise uden ord, det var minder om, da han gik paa heierne og gjætet. Og det blev ogsaa nu som at samle sorg og glæde i et bukkehorn og støde tonen langt, langt ud over fjerne vidder.

Og han laa her og samlet det hele — baade giftermaalet med den gamle pigen og det at han aldrig kunde bli til noget i verden, at Kristine tilhørte en anden, og at han selv drak og tabte pengene sine paa kort — ho ho — det blev en lang, ordløs vise at støde ud i hornet — langt udover mod den store himmel derude bak alle skoge.

Aa dudeli du,
aa dudeli du,
aa dudeli, dudeli du!

Men naar tiden nærmet sig, da han maatte hjem en tur igjen, da maatte han ogsaa ha mere brændevin.

II

Erik og Ingas bryllup var bestemt til ud paa eftersomren, og næsten daglig kom hun spadserende til Evje gaard for at være sin svigermor til hjælp med ett eller andet. Men desuden havde hun en mistanke om, at Erik, trods alt, havde sine triste øieblikke, som han prøvde at skjule, saa hun følte sig ikke rolig, uden at hun daglig fik snakke med ham.

Hun tog forresten ikke feil. Naar den fattige arver en formue, vænner han sig hurtig til sin rigdom, hvorpaa han snarest anskaffer sig nye sorger. I de første dage efter forlovelsen havde Erik gaat omkring som en smilende søvngjænger, og naar han vaagnet om morgenen, var hans første tanke: „Det er ingen drøm, det er sant. . .“ Men tilslut kom den morgen, da han ikke sa det længer, fordi han vidste det saa altfor godt. Lidt efter maatte han indrømme for sig selv, at denne pinlige historie med amtsingeniøren slet ikke var ordnet, fordi om han nu skulde gifte sig med denne vidunderlige kvinde. Han blev gaaende og fundere over, hvad Rein vilde

foreta imod ham. Og naar han mødte nogen af nybyggerne, følte han en underlig angst for, at de allerede kunde vide, hvad som truet dem, og at de nu kom for at si, at de flyttet.

Men saa dyrebart som nu havde Nylandet aldrig været for Erik Evje. Det var paa en intim maade knyttet sammen med hans kjærlighedslykke. Inga havde jo tilstaat, at han i hendes øine var blet en helt anden, hin sommerdag ombord paa skibet, da han fortalte hende om denne idé.

Hvorledes kunde han samtidig hensætte sig paa nybyggernes plads og se sagen fra den kant. Han tænkte stadig paa denne fare med en udrasning, men han var kun optat af, hvad han selv vilde tape, og denne gang var det ikke penger, gods, ære eller anseelse, det var en moralsk egenskap, som han møisommelig havde vundet.

„Jasaa," tænkte han om og om igjen, „jeg blev en anden da." Og han blev gaaende og formelig kjæle for denne moralske værdi hos sig selv, som hun altsaa var blet glad i, men som amtsingeniøren nu vilde berøve ham.

Han havde meget at gjøre med sine nye

foretagender, og nu arbeidet han for to — og tænkte fremover for to — mindst. Men midt i en skrivelse kunde han pludselig løfte hodet og hælde sig tilbake for et øieblik at sole sig lidt i tanken paa hende, og altid fulgte da denne idé med, som havde forenet dem. Han saa sig selv ombord paa skibet hin lyse sommerdag, blek og slap, med alle sine tanker nede i et klamt mørke. Men se da kommer hun. „Goddag, hr. Evje.“ Og han reiser sig fortumlet, han blændes af at være hende saa nær, og hendes ansigt med de deilige mørke øienbryn smiler imod ham, saa det varmer ham ind i det frosne hjerte. Styg og modbydelig føler han sig, men se da griper han til denne idé at pynte sig lidt med — som en liden rød sløife paa sin arme sjæl. — „Men dette er jo udmerket, Evje. Dette lykønsker jeg Dem med!“ Og hendes blik tændes, naar hun ser paa ham. Ja var det ikke en forunderlig stund. Samtidig som hans klamme forestillinger blev trukket frem i den lyse dag, bestraaler denne idé ham selv og gjør ham vakker i hendes øine. For ham havde den hidtil kun været som en lerfugl, lavet af hans klodsede hænder, men hun aandet paa

den og sa: Flyv! Og se — den fik liv og fløi. Den gav ham marg og rygrad og vilje og humør igjen. Men amtsingeniøren kom og sa til Inga: „Det, du har elsket hos Erik Evje — det er kun humbug.“

Saaledes kunde han sidde og la tankerne løpe, indtil han blev saa tungsindig, at han ikke vidste sin arme raad.

Inga fik ham en dag med paa et besøk hos hendes onkel, en berømt maler, som var professor ved et kunstakademi i Tyskland, og som nu havde leiet sig en villa heroppe for somren.

Villaen laa oppe i skogaasen, ikke saa langt udenfor Evje gaard.

Da de var kommet op af skogen og traadte ind gjennem havegrinden, lød der musik inde fra huset, men nede mellem blomsterbedene stod en liden mand i hvid jakke og luget ugræs. „Der er han!“ sa Inga. Den lille mand rettet sig op, flyttet paa brillerne, og det lille skjægløse ansigt skar grimacer over at bli forstyrret. Men pludselig kom han farende. „Men Got im Himmel — det er jo dig, Inga!“

Musikken holdt op inde i huset, og snart kom en liden graahaaret dame ud paa

verandaen med et hvidt sjal over skuldrene. Det var fruen.

„Nei, det var da morsomt!" sa hun.

Erik havde sjelden truffet saa hyggelige mennesker. Det var ikke snak om andet, de to unge maatte bli tilkvælds. Professoren fik det indfald, at han skulde lage kvældsmaden denne gang, og fruen smilte og oplyste om, at det havde han gjort en gang før ogsaa, men da blandet han senep i théen og kogte æggene i halvanden time. Professoren lo, fruen lo, og de unge moret sig over disse to gamle, der hele tiden smaaærtet hinanden.

Da de efter kvældsmaden sad ude paa verandaen, drev den lille professor omkring og udbredte sig henrykt over, hvor herlig det var at være hjemme igjen. Han havde fulgt godt med derudefra, og alt herhjemme saa han i en slags glorie af hjemlængsel. Nei ingen steder var der som i Norge. — „Og se der! Er det nu ikke vidunderlig!" udbrød han og bredte pludselig armene ud mod fjeldene og den aabne fjord, hvor den synkende sol i vest la en stor brændende søile. „Se der — findes der maken i hele den vide verden!"

Saa maatte han hen og klappe sin kone

lidt paa kinden, men pludselig vendte han sig mod Erik. „Men De da?“ sa han og flyttet paa brillerne. „Det er jo et helt idealsamfund, De har skabt deroppe hos Dem. Var det ikke dig, Inga, som skrev til mig om det i vinter?“

„Jeg nævnte det kanske i et brev,“ sa hun. Men samtidig sendte hun Erik et straalende blik, der sa: „Der kan du se, hvor jeg tænkte paa dig da ogsaa.“

Professoren var straks færdig til at trippe frem og tilbake og fantasere over den tid, da hver eneste familie skulde ha eget hus og egen have. Men skjønt Erik var smigret over den berømte mands interesse, kunde han tilslut ikke andet end indvende:

„Der er desværre enkelte, som spaar ilde om den sag.“

„Spaar?“ udbrød den lille herre og stanset og rettet brillerne ind paa Erik. „Ja, gaar De i spidsen for noget godt, saa faar De s'gu være forberedt paa spaadomme.“

„Hvad spaar man?“ spurte den lille frue op fra sit haandarbeide.

Og Erik fik neppe fortalt den ting, før professoren skar en grimace og slog ud med haanden. „For noget tøv!“ sa han.

„Den norske jord skulde ikke orke at bære nogle fyrstikæsker af huse — ha, ha! Det maa være en natugle, som harker og spaar sligt.“ Og han blev sint og trippet ivrigere frem og tilbake og strævet med at faa tændt sin sluknede cigar. Det var klart, at han ikke vilde vide af nogen feil hos den kjære norske jord, som han endelig havde sat foden paa igjen, det forstyrret det idealbillede af landet, som nylig la ham saa begeistrede ord paa tungen. „For noget tøv!“ gjentog han. „Evjebakkerne skulde rase ud, fordi om jorden blev til velsignelse for en hel del fattige stakkarer. Nei vær De tryg, min ven. Den jorden deroppe, den har ligget rolig der en vinterdag før.“

Det var første gang, Erik talte med én, der saa afgjørende sa ham et trøstens ord. Vistnok kunde jo professoren ingen sagkyndig mening ha, men i dette her kunde amtsingeniøren heller ikke være absolut sikker. Det hele var et spørgsmaal om at vaage — eller ikke vaage.

„Hvad vilde professoren ha gjort i mit sted?“ spurte han. „Vilde De paa en andens ord ha gaat derop og bedt dem flytte bort?“

Professoren rettet paa brillerne og saa paa sin kone. „Hvad tror du, Lisa?“

Fruen saa paa ham med et blik fuldt af erindringer. „Aa vi to,“ sa hun — „vi har nu altid ladet det staa til.“

„Ja, ikke sant du!“ Og han trippet igjen og begyndte at fortælle noget om sig selv, — om dengang han brød med Düsseldorferskolen. Da spaadde man ogsaa død og dommedag over hodet paa ham. Men se hvordan det gik! Nei, man skulde s'gu gaa bent frem, ellers blir der aldrig noget af én. „Hvis jeg havde lyttet til profeterne da — saa havde jeg aldrig fundet mig selv, aldrig!“ Og baade professoren og de andre som hørte paa, havde det bestemte indtryk, at han nu gav Erik Evje et godt raad, skjønt han hele tiden trippet omkring og talte om Düsseldorferskolen og sig selv.

Da de to unge gik hjemover i den lyse junikvæld, følte begge sig saa vel tilmode, at de nu og da la armen bak hinandens ryg og spøkte og lo.

Ingas lyse sommerkjole blev næsten hvid mod den grønne barskog, og bremmen paa hendes store straahat svaiet for hvert skridt. Nede ved sjøen blev de staa-

ende og se udover fjorden, der nu laa ganske blank og speilte blaa himmel og tykke, graarøde skyer. En ederfugl med sine smaa unger gled forbi, moren saa brysk af omsorg, de smaa lig fjærdotter, der benet travelt afsted for at følge med. Ringene efter dem i vandet blev saa rørende smaa.

„Har du lagt merke til," sa Erik — „at der iaar er noget nyt mellem ederfuglene. Der følger altid en selskabsdame med mutter og ungerne, eller kanske det er barnepigen." Og han pegte paa en anden ederfugl som fulgte efter.

Hun la sin arm bak hans ryg og smilte en stund mod fuglene. „Og jeg," sa hun endelig, jeg skal vel ogsaa faa en selskabsdame eller . . ." hun holdt pludselig inde og tog en liden sten op i haanden.

„Ja, eller en barnepige," tilføiet han.

„Ti stille med dig!" sa hun og blev lidt rød. Men begges øine hvilte dog med fornyet interesse paa de smaa fugleunger, som de lette bølger vugget op og ned paa vandet.

„Tror du amtsingeniøren er lykkelig med sin kone?" spurte Erik pludselig.

Hun gav ham et hastig blik. Hun havde

trodd, at hans tanker nu var henne i deres fremtid, som disse fugleunger havde mindet dem om. Men atter havde altsaa den samme evige bekymring revet ham bort derfra, og hun stod her og var ganske overflødig.

Hun svarte lidt koldt. „Nei du, kjærlighed tror jeg i det hele ikke, at den mand plages af."

„Tja," sa Erik — „folk som Rein lider kanske allermest selv. Han har nu engang faat en splint i øiet, saa han ser hele verden i et troldspeil."

Men Inga forstod altfor godt, at det igrunden slet ikke var amtsingeniøren, som Erik stod her og talte om. Han havde været et øieblik med hende i en idyl, mens de saa paa ederfuglen og de smaa, men pludselig havde han merket rovfuglen over dem, de daglige skrupler og ængstelsen over evig den samme ting, som nu begyndte at bli en sygdom hos ham.

Det maatte ha en ende, og pludselig fik hun en modig tanke: „Hør," sa hun, „nu synes jeg, vi skulde gaa op i Nylandet ikvæld."

Han saa hurtig paa hende. „Hvad? — Hvad skal vi derop. . . .?"

Hendes ansigt fik pludselig et energisk udtryk. „Jo, vi kan da likesaa godt gaa derop nu. For engang maa det jo ske likevel.“

„Nei jasaa?“

Hun stak sin haand ind i hans arm: „Jeg synes, vi skulde fortælle dem sandheden, Erik. For i længden kan den jo ikke skjules.“

Han blev hidsig: „Sandheden, sandheden! Begynder du ogsaa at holde med Rein.“

„Du store Gud, Erik — det er da bedre, at du forbereder dem paa, hvad Rein siger, end at det kommer fra andre. Saa fik nybyggerne selv afgjøre, om de vil bli boende deroppe eller ei. Og da har jo du ikke noget ansvar længer.“

Erik skjøv straahatten op fra panden og saa et øieblik ned. „Ja“, indrømmet han — „det var kanske ikke saa galt.“

„Nei, ikke sant, Erik! Kom da vel!“ Og hun trak ham allerede med.

Men han stred endnu imod. Sæt om de ganske unødig skræmte nybyggerne, saa de ikke turde bo der en dag længer.

„Aa, pyt — de folk har da ogsaa sund fornuft. Men selv om saa galt skulde være,

saa var det da bedre at faa en ende paa det. For som det nu er, gaar du jo om dagene og tænker langt mere paa amtsingeniøren end paa mig."

„Ja," sa han atter og tog sig over panden. „Jeg vilde ogsaa gjerne komme ud af dette her."

Saa gik de et stykke hjemover langs fjorden, og han prøvde at tale om andre ting. Men da de nærmet sig elven, hvor veien tog af opover kleverne mod Nylandet, fik han atter indvendinger. Det var ialfald for sent at gaa derop nu ikvæld. De havde kanske lagt sig.

Men Inga tog ham atter i armen og trak ham med. „Kom bare nu!" sa hun saa muntert hun kunde. „Nu kan det ikke nytte med flere udflugter!"

De passerte elven, som larmet under den røde træbro, og Erik stanset et øieblik ved rækverket og saa ned i det gulblaa vand. „Er det dig, som en vakker dag skal rive Nylandet bort!" tænkte han. Og et øieblik stirret han ind i spørgsmaalet om de vældige blinde naturlove, som intet hensyn tar til ondt eller godt i verden. Var det saa? Denne elv skulde være ster-

kere end en stor, skjøn idé. Mennesket kan, drevet af guddommelig trang til det gode, bygge og bygge op til gavn og lykke for tusen maaske, men en liden elv er nok til at rive det hele i afgrunden. Var det saa? Og uvilkaarlig saa han amtsingeniørens ansigt for sig, skepticismen, Mefisto, hadet til alt lyst og godt i verden. Han havde naturlovene paa sin side — han.

„Kom nu!“ sa Inga og trak ham med.

Et stykke oppe i kleverne stanset han. „Din onkel, Inga, er en stor optimist. Det er en ren forfriskelse at være sammen med en mand, der ser saa lykkelig lyst paa alt.“

„Aa, saa lyst skal nok ogsaa du komme til at se paa tingene, Erik.“

„Ak ja!“ sa han og fulgte hende paany.

Men aldrig havde kleverne været saa tunge at gaa. Det var som han nu frivillig skulde op til sin lille menighed og ødelægge sig selv i deres øine. Og sæt om de nu flyttet der fra i denne kvæld.

Erik maatte ofte stanse for at puste ud. Og der gled forbi ham en række billeder fra fortiden, som paa en eller anden maade stod i forbindelse med Nylandet. Han saa

sig selv ganske alene overfor den festende by hin syttendemai-kvæld. Da var denne idé født, og den kom som en god ven og rakte ham haanden. „Jeg skal bli hos dig, du skal ikke længer være alene.“ Saa husket han de lange, pinlige nætter med samvittighedsnag og onde erindringer, da han forgjæves speidet efter en trøst, en lindring, noget udenfor sig selv at glemme sig hen i. Se da kom atter denne idé som en lys magt, der ligesom betalte hans syndegjæld og gav ham lov til at være ung og glad igjen. Og endelig var det herhjemme, da han, langt nede i drik og fortvilelse, grep efter denne idé som efter en redningsbøie. Raadsdrengen kom. Nu eller aldrig. Og nætterne blev fra da af lysere end før, han følte ingen angst for at sovne ind, han var atter kommen i forbindelse med noget, der peker ud over ens eget korte liv, ja, han var formelig begyndt at øine en himmel, som ikke var fuldt saa ligegyldig og tom længer.

Men nu — om nogle minuter kanske skulde han staa og rive det hele istykker.

Da de var kommet op til grinden mod udmarken, stanset han igjen og saa sig

tilbake. „Nei,“ sa han og strøk sig over panden — „nu gaar jeg ikke længer, Inga. Du kan da begripe, det er for sent nu ikvæld.“

„Kom nu, kom nu!“ Hun lukket allerede grinden op og blev staaende og holde den aaben for ham.

„Nei, du hører, jeg gaar ikke længer.“ Og han satte sig paa en sten og rykket et straa op, som han begyndte at tvinde mellem fingrene.

„Hør, Erik, du vil da vel ikke gjøre mig ganske fortvilet. Hvis vi skal vende om nu, saa ved jeg virkelig ikke min arme raad.“

Der blev en pause, og han saa ned paa sit straa, som mekanisk gik rundt mellem hans fingre. Endelig sukket han uden at se paa hende. — „Hvis jeg ikke havde fortalt dig om arbeiderbrukene ifjor, dengang paa skibet, Inga — saa havde vi neppe været forlovet nu.“

„Men hvad er nu dette for noget tøv. Kom nu, Erik, jeg ber dig saa tyndt.“

Endelig saa han op paa hende og prøvde at smile: „Og hvis de nu straks begynder at flytte ned igjen — hvad blir der saa igjen af mig — i dine øine.“

„Hør, Erik, hvordan i al verden kan du snakke slik. — Det er virkelig stygt af dig.“ Hun kom hen og gav ham et kys, men tog atter fat i ham: „Kom nu, vennen min.“

Men Erik følte sig lidt flau over at ha rykket ud med sin sidste bemerkning, og for at slaa det hen i spøk reiste han sig nu og fulgte hende, skjønt fødderne neppe vilde bære ham.

De gik forbi sagbruket, hvor fossen forgjæves sendte sine sprøit mod hjulene, nu, arbeidet var stanset om kvælden. Og snart nærmet de sig den næste bakke, hvorfra de kunde se den første stue i Nylandet.

Men ogsaa Inga var spændt. Thi hun vidste, hvad denne sag betød for hendes forlovede. Og som de ustanselig nærmet sig det afgjørende øieblik, var hun tilmode som naar man vaager en farlig medicin paa én, man har kjær. Det kunde gjøre vedkommende frisk, men der var ogsaa en anden mulighed.

Og jo nærmere de kom Nylandet, jo mere skjæbnesvangert syntes dette ærind did — nybyggerne maatte vælge at bli boende deroppe, de maatte, de maatte det.

„Herre Gud, gid de maa bestemme sig for det," tænkte hun.

Og endelig lukket de op den sidste grind og traadte ind i Bertils lille eiendom.

„De har vist lagt sig," sa Erik og stanset.

„Nei, hører du ikke det hugger. Kom nu!"

III

Da Inga fik øie paa den svære mand, der stod udenfor fjøsvæggen og hug ved, saa haaret føk ham om hodet, maatte hun et øieblik stanse. Og i dette øieblik var det hende umulig at tænke over, om denne mand nu virkelig var i fare ved at bo her, nei han blev et mystisk væsen, der skulde afgjøre deres lykke ved et ja eller et nei. Erik følte vist noget lignende, og idet de nærmet sig husene, søkte de uvilkaarlig hinandens hænder.

De hilste godkvæld. Bertil tørket sig over panden og blev lidt forlegen staaende og støtte sig mod økseskaftet. Dette besøk var lidt underlig saa sent.

Inde fra det lille fjøs hørtes nogen som

melket. Bertil var den første af nybyggerne, som havde lagt sig til ko.

De snakket lidt om løst og fast. Erik kunde se, at akeren her stod bedre end hos naboen Lars Brovold. Det kom af, sa Bertil, at Lars havde været saa sen med vaaronnen. Men det kunde jo komme sig, der ogsaa endnu, om vi fik regn.

Endelig kom Ingeborg ud af fjøset med melkestaven foran sig og skjørtene opheftet. Hun var fyldig, men blek, det var et af disse ansigter, som forlængst har ophørt med at le, og som stivner i et alvor, der minder om salmesang og graaveir.

Inga kunde ikke staa stille for utaalmodighed. Hun hørte sit hjerte hamre, men endelig, endelig kom Erik til deres ærind. Han stod nervøst og stak i sanden med sin stok, mens han gjorde sig umake med at fortælle sant og nøgternt, hvad amtsingeniøren paastod. Men tilslut kunde han dog ikke bare sig for at tilføie professorens ord om, at jorden heroppe har ligget en vinterdag før.

Der blev en pause. Ingeborg var blet staaende med melkestaven foran sig og saa til siden, som om hun var paa opbyg-

gelse. Bertil saa først paa hende, men derpaa hurtig til en anden kant, til blikket endelig fandt, hvad han søkte, langt derude paa den anden side af fjorden, hvor solen endnu flammet i vinduerne paa en gaard.

Inga saa fra den ene til den anden af de to. Og saa spændt var hun nu, at hun tænkte: „Siger de at de flytter, saa sandelig skal de faa vide, at det er utaknemlig.“

Men det lignet ikke Bertil at svare straks paa dette her. Han tog blikket tilbake fra den fjerne plet derude bak fjorden, saa nedover den jord, som han havde dyrket, husket den første dag, han var fri og begyndte at rydde — saa paa stuen, som han havde baaret paa sin ryg herop for at faa en bestemt udsigt. Det var hele hans lille verden, som tankerne sjelden vaaget sig udenfor. At opgi den? Alle de tunge tag skulde altsaa ha været forgjæves.

Han begyndte at rusle lidt omkring for at spekulere, men endte med at stille sig op overfor sin fjerne udsigt. Inga syntes, det tog en utrolig tid.

„Hvad siger De saa?“ spurte Erik tilslut.

Bertil spekulerte endnu en god stund,

inden han svarte: „Aa jeg mener som De jeg, Evje — at jorden heroppe den har nu ligget en vinterdag før."

Ingeborg sukket og tilføiet: „Og hvis Vorherre vil straffe os, saa nytter det jo ikke, hvor vi flytter hen. Men vil han bevare os, saa er vi jo like trygge her som andre steder."

Erik og Inga vandret snart videre, men da de var kommet bak husene, maatte hun sætte sig et øieblik for at tørre sine øine. Hun havde lyst til at puste befriet ud, at juble og hænge sig om Eriks hals. Men det var jo ikke forbi endnu, de andre opsiddere her kunde svare anderledes end Bertil.

Hun sa dog: „Der kan du se, Erik! Og folk, som hele sit liv har arbeidet paa jorden, de maa da faa lov at ha en mening om sligt de ogsaa."

Erik var blek, men smilte nu. „Hørte du, hvad Ingeborg sa. Vil Gud bevare os . . . sa hun. Lykkelige mennesker, som har bevaret sin barnetro slik."

De fandt Petra staaende ude paa dørstenen og skrubbe en gryde. Lars var hjemme fra tømmerhugsten, men for øieblikket henne hos naboen Knut Rabben.

Petra satte de vaade hænder i siden og hørte nysgjerrig efter, hvad Erik fortalte om amtsingeniøren.

Hun kastet et blik paa denne jord, som hun havde gaat her alene og slidt paa saa mangen en dag allerede — paa denne eiendom, som saa pludselig havde løftet hende op fra skammen og vanæren. At gaa bort herfra? Hvordan vilde Lars saa bli mod hende, naar han ikke engang havde dette som vederlag?

Og hun sukket og svarte som Erik saa fornuftig havde bemerket, nemlig at jorden her — den havde nok ligget stille en vinterdag før.

Da de to gik videre, hørte de den samme energiske skrapen i gryden. Historien syntes ikke at ha skræmt hende synderlig.

De vandret gjennem ulænde og kløv over gjærdet til Knut Rabbens eiendom. Inga sa: „Jeg kan godt forstaa, Erik, hvorfor du er blet saa glad i disse mennesker. La du merke til, hvor Petras øine er smukke?“

Et par kraaker fløi op over deres hode og slog sig ned i granskogen længer borte. Her var ingen at se udenfor hos Knut, men snart hørte de flere stemmer indenfor. De

traadte ind i en liden hvidskuret stue med granstrø paa gulvet. Her sad Lars paa bænken ved døren og røkte tobak, Knut og Kristine var ifærd med kvældsmaden. Om somren slutter landsfolk dagen sent. Kristine for op og prøvde at finde et eller andet at rette paa i stuen, et plagg at rydde tilside, en stol at sætte frem. Den unge slanke kvinde med det askeblonde haar og arret i kinden saa ud til at skulle ha et barn.

Inga og Erik satte sig, og han gik straks i gang med at fortælle sit ærind. Han vilde de skulde vide det — sa han — saa fik de dømme selv.

Kristine saa ængstelig paa sin mand og la skéen bort. Knut strøk sin røde lugg op fra panden og saa paa Lars. Men Lars saa paa Erik med næsten hadefulde øine. Det var han der, som havde narret ham til at gifte sig med Petra. „Nu vil han kanske lure fra mig det stakkars vederlaget ogsaa,“ tænkte han. „Jagu, sa jeg smør!“

„Aanei!“ sa han høit med en mine som holdt han igjen paa noget, en anden vilde trække fra ham. „Jeg siger nu ogsaa, at

jorden her den har ligget stille en vinterdag før.“

Erik saa paa ham og læste i hans øine, hvad han havde frygtet: Disse mennesker, som hidtil havde dyrket ham, de vilde spørge, hvorfor fanden han havde narret dem hid — hvis jorden var værdiløs.

Knut la endelig skéen bort og kom frem for at tænde sin snadde. Erik og Inga saa lidt spændt paa ham, for han saa tvilraadig ud.

„Tja,“ sa han — „det hænder jo, at det raser ud. . . .“ Atter saa Kristine helt ængstelig paa ham.

Men Lars frygtet nu, at de to der kunde bestemme sig for at flytte. Og galt var det at se Kristine gaa her som den andens kone, men skulde de kanske reise saa langt bort, at han ikke fik se hende mer, saa blev det jo tusen gange værre.

„Det er jo noget sludder!“ sa han. „Den der amtsingeniøren farer bestandig med kjærringsnak. Jeg var paa dagarbeide hos ham engang, men vi svalt mest ihjel. Det er en net fyr!“

Dette syntes at være et godt argument for Knut. „Nei jasaa er han af den sort!“ sa han og fik nu tændt pipen. Og lidt ef-

ter sa han til Erik, at naar Bertil og Lars kunde bli her, saa kunde nok han og.

Og atter gaar de to videre i den lyse sommerkvæld. Men nu følte Erik, at det værste var igjen. Thi at skulle staa foran Olina og ligesom si: „Det vederlag, du fik, det var ikke to skilling værdt. . . !“

„Nu orker jeg ikke mer ikvæld!“ sa han pludselig. „Vi kan gaa herop imorgen!“

„Nei, nei — nu sover du bedst, naar det hele er over. Kom nu!“

Den gamle Per Trøen sad paa græsvolden udenfor stuen og laget en sopelime. Tøger gik med en trillebør og strødde sand udenfor dørene. For om et par dage skulde brylluppet staa. Snart kom ogsaa Olina ud paa kjøkkentrappen, og da hun saa Erik, gjorde hun en uvilkaarlig bevægelse med haanden for at rette paa sit haar.

Dette la Inga merke til og følte et lidet stik. Og mens de to mænd hørte paa Eriks ærind, stod de to kvinder og saa paa hinanden. Inga tænkte: „Hun der har altsaa eiet Erik før mig. Og hvis hun bestemmer sig paa at flytte bort, saa skal du se han blir gaaende og fundere paa noget nyt at forære hende.“

„Er det hende der, som misunder mig jorden her," tænkte Olina. „Vil hun nu, han skal ta det tilbake?"

Den gamle gubbe stod med hænderne paa ryggen og saa ned. Han havde tat mangt et tungt tag heroppe for Olinas skyld. Tøger stak hænderne i lommen og saa paa Olina. Det var efter hans ophøielse til gaardeier heroppe, at folk ikke længer flirte af hans vanførhed.

Olina saa paa Erik og brettet uvilkarlig sine ærmer ned. „Det skal ikke lykkes hende!" tænkte hun — „at faa mig til at bli alene med skammen igjen." Og saa sa hun til Tøger, at hun mente som Erik: Jorden heroppe har ligget en vinterdag før.

For hver gang denne bemerkning som et ekko sang tilbake fra en af opsidderne her, lød det for Erik som en forsikring om tillid og hengivenhed. Og for hver gang føltes det som om en byrde blev lettet af hans egne skuldre, saa han befriet kunde gaa videre.

Men da de atter skulde over et gjærde, kunde Inga ikke bare sig for at bli staaende lidt paa den øverste garski, og hun hauket pludselig indover aaserne, saa det

sang og svarte, thi nu maatte hendes glæde ha luft.

Mølleren var en liden tyksak, som nu gik omkring i sin lille have med en snadde i munden. Da han fik se de to oppe i veien, grøsset det lidt i ham, og han raabte ind gjennem det aabne vindu til konen: „Gi svinene nogen mad — fort — saa de holder kjæft — for nu kommer her fremmedfolk!"

Mølleren havde lidt ond samvittighed og prøvde stadig at skjule, hvor mange svin han holdt. Thi der begyndte allerede at gaa snak om, hvor han vel fik melet fra.

Og da de to endelig stod foran ham — og han hørte deres ærind, da føltes det som en lettelse, at det ikke var svinene, det gjaldt.

Herregud, naar de andre opsiddere her syntes, det gik an at bli, saa var det vel ikke værre for ham. Han var enig med Erik i, at jorden her, den havde ligget rolig en vinterdag før.

Og endelig gik Inga og Erik hjemover. Nede i dalen lyste den rolige elv op som en bugtet stripe af blaa himmel, og inde fra granaasen, som reiste sig mørk og tæt

paa den anden side, hørtes en enslig bjælde.

De to gik haand i haand, men ude paa kleverne, hvor ingen kunde se dem, hængte Inga sig om hans hals. „Er du tilfreds nu da, Erik?“

„Du store Gud, Inga, dette har været en forunderlig tur.“ Han strøk og strøk hende om kinden.

„Er du tilfreds nu, spør jeg? Vil du herefter tænke lidt ogsaa paa mig.“

Han saa hende et øieblik smilende ind i ansigtet. En forunderlig blanding af billeder svævet gjennem hans tanker, bl. a. hin kvæld, da arbeidersamfundet i Kristiania svigtet ham, og Mogstad vandt. Men nu! Det var gaat anderledes ikvæld.

„Erik, hvad tænker du paa?“

Han trykket sin mund mod hendes og lod den hvile der, og bevidstheden om, at de i fællesskap havde bragt noget i havn, fik begge de unge legemer til at skjælve i hengivelse for hinanden.

„Inga, Inga . . . hvor du er deilig!“

„Lad nu være — du tar rent pusten fra mig.“ Og hun sled sig lempelig løs.

Men ude paa den næste bakke, hvor bygden og den sølvgraa fjord aabnedes

for dem, satte de sig lidt paa hver sin tue og saa nedover. Langt ude i vest løftet himlen sig ren og lysgylden op over den blaa fjeldrand. Det var midnat nu, og dog var der ingen skumring, men en klar, lydløs dag.

„Hvad tænker du paa, Erik?“

Han la sig tilbake, stak hænderne under nakken og saa op mod himlen, som deroppe dybet sig saa uendelig blaa. Og han svarte om lidt: „Det er underlig hvor forskjellige værdierne er, som vi gaar omkring og dyrker. Gud véd, om disse simple mennesker i Nylandet ikke forstaar mer end vi, som indbilder os at ha læst og tænkt.“

„Tja“.

Men det var noget andet, Erik tænkte paa. Det var denne bemerkning om, at jorden har ligget stille en vinterdag før, — som den gamle kunstner havde strødd ud i sin patriotiske begeistring. Den havde Erik grepet og brugt saa flittig deroppe, den var saa indlysende folkelig og sa saa meget, og den virket overalt som et tryllebaand, der hjalp ham til at binde menneskene til sine hjem deroppe.

Han laa her og ønsket, at denne bemerkning ikke havde virket som nogen over-

talelse, men at det kun var nybyggernes sunde fornuft, som bestemte dem.

„Du siger jo ingen ting, Erik."

„Jeg glemmer ikke, hvad Bertils kone sa. Vil Vorherre bevare os, sa hun, — saa er vi like saa trygge her. . . . Det er rørende at høre en saa barnslig tro. Og kanske den igrunden er tilstede hos dem alle — siden de nu bestemte sig paa at bli."

Saa blev der stille igjen en stund, da de kun hørte elvens sus op fra dalbunden. Endelig vendte han hodet og smilte imod hende: „Du tror jo paa Gud du, Inga?"

Hun sukket lidt og svarte: „Hvorfor gjør ikke du det?"

Han smilte og saa op igjen mod dette uendelige blaa. „Hvad ved vi, Inga. Jeg ved ikke mer end du. Men hvis jeg herefter faar fred og faar leve mange aar sammen med dig — saa skulde jeg gladelig gi afkald paa alle herligheder efter døden."

Hun la sin haand hen i hans haar og spurte om lidt. „Fred? Hvorfor skulde du ikke faa det — nu? Det vil jeg da oprigtig haabe du faar, Erik?"

„Javist, javist." Han grep hendes haand, trykket den næsten krampagtig og sa: „Tak, Inga, fordi du fulgte mig derop nu ikvæld!"

VI

Naar et menneske viger tilbake for en handling, som føles magtpaaliggende, men som samtidig vilde kræve for store ofre, da pleier det som trøst at lægge sig til en filosofi. Dette var tilfældet med amtsingeniøren. Naar han fløi henover landveiene paa sin cykle for at inspicere veie og broer, eller sad paa kontoret mellem papirer og tegninger, da kunde tankerne ofte ta sig en liden hvil fra forretningerne, og der dukket frem et spørgsmaal, som han i denne tid aldrig kunde bli kvit: „Hvad vil du gjøre med Erik Evje? Hvorfor udsætter du stadig med at foreta noget?"

Ofte kom han hjem med den beslutning: „Imorgen sker det!" Men morgenen kom, og det skede ikke. Han undgik omhyggelig at nævne mer om denne sag til sin hustru. Forholdet mellem dem var atter blet godt, og hendes omsorg for ham og den lune hygge, hvormed hun fyldte stuerne, det virket paa ham som en bøn om, at han intet mer skulde foreta i denne sag.

Det hendte, at han sad tilbake i sofaen

og hørte hende spille, og at han netop under musiken fik et klarere syn paa sig selv og holdt sig en straffepræken. „Det er muligens sant likevel,“ tænkte han — „jeg er en ulykkesfugl. Hvad tjeneste gjør vi verden — vi, som gaar omkring og tar os nær af det onde, som sker her eller der? Vi er som en telefonstation, altid ringer det fra en eller anden kant: Hér er der en blodig uret sket, dér er en farlig løgn tat for sandhed af mængden, derborte er en kjeltring ophøiet til helgen, og dernede en bra mand miskjendt og forurettet. Altid ringer det, og altid føles det som et stik i ens eget hjerte. „Au!“ siger vi og springer op og farer afsted for at bringe orden i tingene. Og saa optat blir vi af at føle au og at rette paa det, som rangt er, at vi ikke faar et øieblik tilovers for vor egen lykke. Der er f. eks. noget, som heder skjønhed. Der gives kvinder. Der gives poesi og musik. Det blomstrer i haverne hver vaar og sommer. Hvor meget har du lagt merke til alt dette? Nu har du et hjem, en skjøn kvinde, og du kunde være lykkelig. Men du vil sætte det hele paa spil for en saa ligegyldig ting, som at nogle arbeidere anta-

gelig faar gratis skyds ned i underverdenen en vakker dag. Dø skal de jo likevel engang, og forresten har du jo varskoet dem. Hvad kan du mere gjøre? Hvad fanden gaar du saa og ynker dig mer over den sag?"

Han bestemte, at det nu skulde være slut ogsaa med de hidsige avisartikler. Han vilde ikke længer ta sig nær af ting, som ikke direkte angik ham selv. Hver gang han hidtil havde blandet sig op i uvedkommende sager, havde han kun opnaaet at skaffe sig selv ærgrelser og en mængde fiender. Nu kunde det være paa tide, at han kom til fornuft.

Alt dette sa han sig selv om og om igjen, og dog kunde han ikke ganske bli kvit tanken paa disse fem nybyggerfamilier, som en uafvendelig katastrofe daglig svævet over hodet paa.

Og det endte med, at han en dag sad og skrev et brev til Erik Evje. Hans hustru behøvde jo intet at vide derom. Men som om hun havde gjættet, hvad han nu var ifærd med, kom hun pludselig ind til ham. Rein følte sig som en skolegut, der gripes i fusk, og la hurtig et trækpapir over brevet.

„Hvad gjør du nu, min ven?“ spurte hun og kom hen og satte sig paa hans fang.

„Aa, jeg skriver som du ser. Lad mig nu lidt i fred. Saa skal vi kanske ro en tur, naar jeg er færdig.“

Hun rykket smilende trækpapiret tilside, og saa med et blik Erik Evjes navn der. Saa reiste hun sig braatt og gik hen til vinduet og saa ud.

„Jasaa,“ sa hun endelig. „Synes du, det var en passende tid at gjøre dette nu, — naar Erik og Inga saavidt har holdt bryllup.“

Amtsingeniøren sad og fingret i sit skjæg, men svarte ikke.

„Forresten,“ tilføiet hun — „Erik Evje har jo forklaret nybyggerne, hvad du har sagt ham. Men de valgte at bli boende der likevel.“

„Hvad?“ amtsingeniøren reiste sig. „De valgte likevel at bli boende der. . . .?“

„Ja,“ sa den anden næsten triumferende.

„Da maa han ha forklaret dem tingene paa en egen maade.“

„Det har du ingen ret til at paastaa, Ingvald. Inga har selv fortalt mig det, og hun fulgte ham derop.“

Rein saa paa sit paabegyndte brev en stund og sa endelig: „Ja ja." Saa tog han papiret og rev det istykker.

Fruen gik en stund omkring og ryddet lidt op, og Rein blev staaende og se ud af vinduet, hvor fjorden gik blaa i nordenvinden.

De havde valgt at bli boende der. Det kunde ikke være af ligegyldighed for sit liv — aa nei, tvertimod. Men Erik maatte likevel ha syltet sin advarsel ind i talemaader, som stillet sagen i et falskt lys. For naar mennesker som disse nybyggegere skulde vælge i et saadant livsspørgsmaal, saa kunde de da ikke være hinsides al fornuft.

„Var det saa, vi skulde ro lidt?" spurte fruen borte fra det andet vindu.

Rein sukket. „Ja, bevares!" svarte han om lidt. „Lad os endelig det."

Men selv efter den dag syntes amtsingeniøren, at han ikke var ganske færdig med dette her. De havde valgt selv, de folk — men naar de nu valgte saa bort i væggene? Han kunde gaa derop og forklare dem sammenhængen, men det vilde naturligvis bli udlagt som politik, og det vilde ingen gavne, men kun skaffe ham selv nye

ærgrelser. Der var intet at gjøre. Rein havde atter fornemmelsen af at ha faat tilbakesendt en avisartikel, og atter maatte han gaa her og svælge en hellig indignation, som ingen i verden ellers tog den fjerneste notis af.

„Saadan er det!“ tænkte han og blev nu gaaende og lage filosofi. „Hvis jeg nu var klog, saa gav jeg sandheden en god dag, men slog mig paa blomster og vin og skjønhed og en lys tro paa det gode i mennesket, saa kanske man vilde kalde mig en idealist ogsaa.“

Det gode? Det lyse? Erik Evjes argumenter under deres sidste sammenstød begyndte at dukke op i Reins erindring, og de gav stof til megen eftertanke. Et krucifix var Nylandet for Evje — og et ideal, og en samvittighedssag? — Amtsingeniøren kunde bli staaende midt paa landeveien og gruble over, hvordan det kunde hænge sammen med idealerne og samvittigheden.

Høsten satte ind med regn og taage, saa fjorden stod i tung, hvidlig røk, og hver morgen naar amtsingeniøren vaagnet, ventet han at høre om en ulykke i Nylandet. Men mod slutten af september

blev det atter klare solskinsdage, da de falmende løvtrær stod som blodrøde roser op af granaaserne.

En saadan dag kom amtsingeniøren med en bøsse over skuldren vandrende gjennem skogen. Han var træt efter at ha jaget lige fra den tidlige morgen, og han stanset gang paa gang og blaaste i pipen til sin hund, som endnu hørtes at halse henne i aasen. Han indsaa, at den korteste vei ned til bygden vilde være at følge elven nedover forbi nybyggerne, og han bestemte sig herpaa. Elven gjorde nu og da en sving udenom et berg, og da amtsingeniøren nærmet sig Nylandet, blev han pludselig staaende og stirre over til den anden bred. Elven gik temmelig strid her, men stødte atter mod selve aasen og maatte svinge sig udenom. Men derover i svingen havde den i de sidste dage revet en hel bakke ud. Og hvad værre var, den syntes at forsvinde under bakken — for saa at komme tilbake igjen i stille hvirvler. Den havde ædt sig under jorden der — og vilde nok æde sig længer frem udover høsten. Straks nedenfor laa Nylandet, og et ras kunde nu ventes naarsomhelst.

„Nu er det alvor,“ tænkte amtsingeniøren. „Nu faar du gaa derop og snakke med de folk.“

Men han gjorde det ikke. Han havde nu en gang sat sig i hodet, at han ikke vilde gaa bak Evjes ryg. Da var det bedre at snakke til ham selv endnu engang.

Da han kom længer nedover, stod han pludselig midt overfor Nylandet. Derover i skraaningen, paa den anden side af elven, laa de fem smaa gaarde og sendte røk op i den stille høstdag. En forunderlig følelse grep ham. Skulde disse smilende hjem og menneskene med — være dødsdømt?

Han blaaste atter i pipen til sin hund og kastet sig ned i bakken for at vente den her. Solen havde gjort lyngen varm, himlen var ganske blaa, og høit deroppe over granaasen stod en enslig fuglehøg som en strek og speidet.

Amtsingeniøren stak hænderne under nakken og saa over til nybyggerne, hvor jorderne tilsammen dannet en lang stripe, klippet ud af granskogen. Hos hver beboer saas folk ude paa arbeide. Hos den ene brød man ny jord, hos den anden skar man i den gule aker, hos en tredje strævet en kvinde med at sætte en ko fast i bakken. Et sted saa han en mand

komme ned fra marken med en svær vedbyrde paa skuldren, som han slængte af udenfor fjøset. Og som Rein laa her og mekanisk stirret derover, begyndte atter funderinger at komme og gaa.

„Nu tror disse mennesker," tænkte han, „at det er for sig selv de stræver. Men i virkeligheden er det altsaa for, at Erik Evje skal ha et ideal. Saadan er det. Han har plantet dem der som vi andre planter furu til ly mod nordenvinden. Hans far brugte menneskene hensynsløst til bedste for sin pengepung, Erik Evje for sin samvittighed. Den enes egoisme er like saa brutal som den andens."

Krucifix — idealer — samvittighed?

Han kom til at tænke paa en teolog, som var blet fanatisk maalagitator, fordi han i sin tid havde haanet dialekten hos sin fattige mor. Nu var hun død. Men nu vilde han sone, og til det skulde alle nordmænd værsgod laane sig ud.

Krucifixet, samvittigheden.

Og han husket en ven, som mistet sin hustru ved en ildebrand, og i fortvilelsen blev han religiøs emissær og drog tilslut langs landeveiene med en syngende og grædende skare efter sig. Det blev ham en

trøst at brede sin egen likkistestemning udover gammel og ung, og naar det lyktes ham at forvandle nygifte menneskers lykke til den samme fortvilelse, som han selv følte, se da løftet han øinene mod himlen og følte sig i pakt med Gud.

Hvormange menneskesjæle har profeter og folkeledere korsfæstet af lignende grunde?

„Han derover," tænkte amtsingeniøren og løftet øienlaakene — „han er nu likevel beskeden. Han nøier sig med at hænge fem familier paa korset. Dermed er nu hans samvittighed tilfreds."

Elven randt og suste, solen stegte, og saa optat var han af sine funderinger, at han ikke merket sin hund, før denne stak snuden hen i hans ansigt.

Men endelig vandret han videre afsted med geværet over skuldren og den tunge rypesæk paa ryggen. Han kastet et sidste blik derover mod Nylandet og tænkte: „Nei — de har jo selv valgt at bli boende der. Og om jeg nu kommer og siger dem sandheden, saa vil de bare tro, jeg er en bakstræver og en hader af smaafolk. Dette vedkommer jo ikke mig. Jeg har jo bestemt mig paa at være en idealist

herefter — og ingen ulykkesfugl.“ Og han trasket videre med et underlig smil.

V

Petra og Lars gik og bar kornstaurer ind fra akren nede i bakken. Østenvinden fik de mørke skogaaser til at svaie og suse, og nu og da hvirvlet der gult løv og halmstraa hen over hodet paa de to. Petra havde et stort tørklæde over nakke og ryg for ikke at bli stukket af aksene, og af samme grund havde Lars en sydvest paa.

Der stod kun fire kornstaurer igjen, da Lars paa nedfarten satte sig paa en sten og tog sin snadde frem. Petra stanset og saa hen til ham. „Skal vi ikke faa ind de der staurerne nu, før det blir mørkt?“ spurte hun. „Det er vel ikke mer end at du klarer det,“ svarte han og begyndte at karve i pipen.

Petra indvendte, at hun havde meget at gjøre ikvæld endnu, ungerne skulde i seng, gulvet vaskes og kvældsmad lages. Men da Lars ikke lod som han hørte hende, sukket hun og gik alene ned over til akeren. Saa grep hun en ny staur, rugget den frem

og tilbake for at løsne den, fik den endelig slidt op af jorden og derpaa balanceret over paa sine skuldre. Hun sank sammen under den tunge byrde, og begyndte saa at arbeide sig opover bakken. Kornstaurens brede flade skjulte hendes hode og ryg, saa kun benene saas at spænde i opover mod husene.

„Ja, nu kan hun klemme paa," tænkte Lars og tændte pipen og blev siddende. Han for sin del havde udrettet nok idag.

Men da Petra havde kastet kornet af paa laaven, hørte hun ungerne skrike gudsjammerlig fra stuen. Hun gik hen til vinduet og saa ind saa ubemerket som mulig. For fik de øie paa hende, saa blev vel opstyret værre endnu.

Derinde i det halvmørke rum saas den ældste gut, som hun havde før ægteskapet, at krype om paa madbordet og samle brødsmuler, som han puttet i munden. Og i vuggen sad den mindste overende og skrek, fordi den lille mandsling, som skulde vugge, ikke ænset ham længer, men sad og laget hekter af messingtraad. Mandslingen var en krøbling, som Petra havde tat for kommunens regning, saa ogsaa hun kunde tjene en skilling. Det var

en tyveaarig stakkar, saa sammenvreden af gigt, at han ikke var større end en otte aars gut. Men stakkaren var energisk og nethændt og strævet med smaa kunststykker for at tjene en skilling til bøker.

Petra banket forsigtig paa ruden, saa han, men ikke de smaa, skulde merke hende, og skyndte sig saa nedover jordet igjen.

„Fanden saa diger hun begynder at bli nu igjen!" tænkte Lars, som fremdeles sad her paa stenen. Petra var med sit andet barn, siden de blev gift, og han følte en underlig skamfuldhed over det — for Kristines skyld.

Det blev tyngre og tyngre for Lars at arbeide paa jorden herhjemme, og hans naboer var allerede langt foran ham. Men denne jord begyndte ogsaa at føles som noget, man havde narret ind paa ham i bytte for Kristine, og naar han rigtig tænkte over det, faldt arbeidet ham ganske ud af hænderne, og han blev siddende og sture som nu.

Naar han bare kunde faa ud af hodet disse hugsviv om endnu en gang at bli ungkar og komme til kirken i uniform. For det blev jo likevel at stanse op foran

den ting, at Kristine ialfald ikke var ved kirken som jente længer, om uniformen hans blev aldrig saa fin. Det var for sent. Gjort var gjort.

Naar alt dette væltet ind over ham, blev det ham en trøst at gaa hjem til forældrene i den lille fiskerstue, hvor han saa fik ligge natten over. Det var som han paa det lille loft derhjemme fandt igjen sin ungdom og kunde tænke paa fremtiden som før.

Mens han nu sad her, kom Petra atter opover bakken med en kornstaur, men denne gang saa han hende ikke, fordi han stirret tomt hen over aaserne bak elven, hvor skumringen steg op sammen med den ustanselige sus.

Da han endelig reiste sig, saa han, at der kun stod to kornstaurer igjen, og den ene af dem kunde han nu gjerne ha tat. Men han gjorde det ikke. Da Petra paany kom nedover, skyndte han sig op til stuen, og her fandt han lidt vand til at vaske hænder og ansigt med. Saa gik han bortover jordet, over gjærdet og hen gjennem olderkrattet, som endnu skilte ham fra Knuts eiendom. Idag maatte Kristine være alene hjemme. Og

da han nærmet sig husene, saa han, at hun ganske rigtig gik alene og bar ind korn.

Hun havde knyttet et laken om hodet mod aksene, og da hun kom ud af laaven og fik se ham, blev hun et øieblik staaende og stikke haarlokker ind under tørklædet, undselig over, hvordan hun nu saa ud.

„Gaar du og stræver saa ganske alene du?“ sa Lars, idet han med hænderne i lommen slentret imod hende.

„Ja, han Knut er paa sagen idag!“svarte hun, tog et aks op af laavebroen og gned det mellem sine røde hænder.

Lars følte sit hjerte hoppe. Nu kunde de to være alene sammen en stund. Bare han nu ikke kom til at si noget dumt igjen. Thi naar han var ifra hende, fandt han saa let ud, hvordan han skulde belægge sine ord, men ikke før var de sammen, før det hele gik rent istaa for ham.

„Dokker har vel faat ind kornet?“ spurte hun. „Jaha!“ svarte Lars — „jeg bar netop ind de sidste staurene nu, og derfor kunde jeg kanske ta en haand i hos dig med. Det er nu en skam, at et stakkars kvindfolk skal gaa og sprænge sig med sligt.“

„Aa, du skulde ikke hefte dig bort for

mig!" mente Kristine, idet hun skjelet hen til ham som da hun var jente. „Forresten er det bra, at jeg faar slippe ind til skrikarn min." Og hun gik ogsaa hen til vinduet og keg ind i stuen, hvor et lidet væsen laa alene og sov.

Men der var stille derinde, og hun fulgte ham nedover mod akren. Lars rykket op en staur for hende og tog selv én og for afsted med. Kornet følte lettere her end hjemme. Og da han kom ud af laaven og mødte Kristine nedenfor broen, blev han helt øm tilmode ved at se det vakre kvindfolk sammenknuget af den tunge byrde. „Kom hid med den!" sa han og løftet den af hendes skuldre og over paa sine. „Laavebroen er ialfald for tung for en liden bansonge som du!"

Da han kom tilbake igjen, stod hun derude og ventet paa ham, saa de kunde gaa sammen nedover til akeren.

Det var jo morsomt at være ved siden af hende, men det fik han heller ofre nu, saa hun kunde faa hvile sig, stakkar. „De der staurene er ikke mer end at jeg bærer dem ind alene nu!" sa han. „Nei det blir nu altfor galt," mente hun. Men han gav sig ikke. Hun skulde værsgod være forsigtig og ikke forta sig.

Denne omsorg for hende var den eneste maade, hvorpaa han nu kunde kjærtegne hende. For siden de var blet gift, hver paa sin kant, faldt der aldrig et ord om det, som havde været mellem dem før.

Det begyndte at mørkne, og dalen dernede blev sort. Kristine var gaat ind og havde sat kjedlen paa stueovnen, men selv efter at der var blet ganske bælmørkt, saa hun fra vinduet de lyse kornstaurer komme vandrende opover og forsvinde ind paa laaven.

Da Lars endelig var færdig, tænkte han at liste sig bort i al stilhed, men Kristine havde passet paa ham og gav sig ikke, før hun fik ham ind til en kop kaffe.

Han havde aldrig videre lyst til at gaa derind, for i stuen var der saa meget, som tydelig viste, at hun tilhørte en anden mand. Men nu havde hun formelig pyntet for ham, en hvid duk laa paa bordet, og sukkerskaal og flødemugge af sølv var sat frem, som om han skulde være en rigtig fin fremmed.

Lars satte sig forsigtig ind til bordet for ikke at vælte noget og foldet hænderne et øieblik under duken. Saa maatte han

drikke baade én og to kopper kaffe, og forsyne sig af sirupskagen til, mens hun selv stod borte ved ovnen og drak en kop. Men hver gang hun kom hen med ny kaffe, følte han som en frysning gjennem kroppen, fordi hendes skjørt rørte ved hans knæ.

„Du gaar vel ikke og er ræd det der tullet, som amtsingeniøren for med,“ sa han for likesom at optræde lidt faderlig mod hende. Og saa begyndte han at forsikre hende om, at det intet havde paa sig. Tøger skomaker skulde være ræd hver dag nu, ha, ha! fordi elven havde revet ud en lerbakke heroppe i elvesvingen. Men det var atter noget tull. — Og det samme trodde nu ogsaa Kristine. Det var nok som Evje havde sagt, at jorden har ligget rolig her en vinterdag før. Og det var som aabnet der sig nu for Lars en lang, tryg fremtid, da de stadig kunde bo her og være saa nær hinanden.

„Undres paa, om han Knut ikke er paa hjemtur snart?“ sa hun pludselig og gik hen til vinduet.

„Jasaa, hun savner ham nu ogsaa,“ tænkte Lars, og modet sank i ham. Han saa til at komme fra bordet og takke for

sig. Hun vilde vel ikke bry sig stort om ham herefter, om han kom her og hjalp hende aldrig saa meget.

Da han kom ud, tog han en omvei for ikke at møde Knut, men borte ved skigaren satte han sig og begyndte at karve i pipen. Lidt efter hørte han fodtrin, nogen kløv over gjærdet oppe ved stien, det var Knut, som kom og gik tæt forbi ham med en øks over skuldren.

Det føltes underlig at se denne mand slentre saa ligegyldig hjemover, naar en kone som Kristine sad der og ventet paa ham.

Han røkte pipen ud — og saa én til. Endelig reiste han sig, men kunde fremdeles ikke gaa hjem. Saa drev han en tid omkring her i mørket, idet han saa hen mod det oplyste vindu hos Knut og Kristine. Og tilslut nærmet han sig ganske varsomt, kom paa lydløse fjed hen til vinduet og glyttet ind.

De to sad paa hver sin side af bordet og aad grød tilkvælds. De lo og snakket, de var endnu som nygifte mod hinanden. Hun blev saa vild, at hun skvættet en skefuld melk hen i hans ansigt, saa han maatte tørke sit røde skjæg, og han hev-

net sig ved at sparke stolen bort under hende, just som hun førte en fuld ske til munden. Da hun saa tumlet i gulvet, for han hen og løftet hende op og bar hende lidt omkring i stuen, inden de satte sig igjen.

Lars knyttet uvilkaarlig hænderne, men blev dog staaende stille. Han pustet tungt. Han kunde ikke høre, hvad de sa, men deres ansigter viste, hvor de var optat af hinanden, og at hun ikke havde en tanke for ham, som havde baaret ind kornet for hende. Da de gik fra bordet, hjalp han hende først at sætte fadene bort, derpaa tørket hun bordet, og imens stod Knut og strakte sig og gispet. Siden tog han omkring sin kone igjen og satte hende lidt paa sit fang. Og denne mands arm omkring dette svaie, myke liv, denne kvinde paa en andens fang, det gav ham udenfor vinduet lyst til at fare derind og slaa Knut fordærvet. Men han blev dog staaende, skjønt han maatte lukke øinene en stund.

Da han atter saa derind, holdt Knut paa at klæde sig af, mens en snadde sad ham i munden. Han skulde op tidlig imorgen og gik tidlig tilsengs.

Lars saa ham vælte sig op i sengen,

fremdeles med pipen i munden, og om lidt hørtes han rope: „End du da, kjærring?“ „Nu kommer jeg!“ sa det fra kjøkkenet, hvor Kristine stelte med ett eller andet.

Lars stod ogsaa og saa Kristine klæde sig af, mens manden laa der og ventet. Hun kløddе lidt sine nøgne, runde arme, fik snørliv og skjørt af og stod et øieblik bare i særk og rødt underskjørt, men satte sig saa paa sengestaven og trak sine strømper af.

Da gik Lars nogle skridt bortover volden. Saa nogle skridt til, baklængs, som om han blufærdig trak sig unda. Men tilslut blev han staaende og stirre paa det oplyste vindu, indtil det sluktes. Da gik han.

Da han endelig saa lyset fra sin egen stue, tapte han ganske modet til at gaa derind, nu efter dette. Han hørte det skure i gulvet. Petra laa altsaa og vasket gulv endnu.

Men Lars bestemte sig paa at gaa hjem og sove hos mor inat igjen. Og uden at varsko sin kone om, hvor der blev af ham, begav han sig afsted, forbi Bertils hus, og videre nedover kleverne. Hans fodtrin

sang lydt op i den stille nat, og om lidt begyndte han at nynne ett eller andet, som gjaldt det at frembringe en tungsindig laat. Stjernehimlen steg med spredte mørke skyer op fra fjeldene i vest, og fra fjorden hørtes allerede bølgerne at plaske og synge mod stranden.

VI

Efter bryllupped havde Erik Evje flyttet kontorerne hen i en liden særskilt bygning inde ved fabrikkerne, og naar han skulde hjem til middag, blev han gaaende og undres over, om Inga vel kom og mødte ham idag — om det blev henne ved skogbestyrerens hus, ved smidjen, eller først henne ved staburet. Og naar han saa fik øie paa hende, kunde han lade som han slet intet saa før i aller sidste øieblik, da han for sammen og blev helt forbauset. „Pyt!“ udbrød hun, „du saa mig godt, din røver!“ Saa stak hun sin arm ind i hans, og pratet paa hjemoverveien løs om alt det merkelige, som var hændt i de faa timer, da de havde været fra hinanden.

Der begyndte at komme en solid ro over Erik Evje. Han havde endelig fuld over-

sigt over sin bedrift og vidste, hvad han vilde og ikke vilde i de ting. Han var fortrolig med at bli boende her i denne afkrog resten af sit liv, og dog fylde en plads og føle sig tilfreds. Hjemme var der to kvinder, som kun tænkte paa at stelle det vel for ham, i forretningen havde han en tryg følelse af, at det hele gik jevnt og sikkert fremover, og naar han paa sine skogbefaringer var alene og kunde henfalde i funderinger, syntes hans liv ham en stadig vandring opover en møisommelig vei. „Jasaa," tænkte han og stanset ligesom for at se sig tilbake — „det — og det maatte jeg altsaa igjennem — og hid er jeg nu kommen."

Men det hænder, at en mand, som spøker og ler, dog har et lidet gnavsaar paa foden, der gjør ondt for hvert skridt, skjønt han tænker paa andre ting og gaar som om intet er i veien. Erik Evje havde ogsaa et lidet saar, det var en hemlig frygt for, at der, trods alt, var noget i veien deroppe i Nylandet. Det var en frygt, som han ikke vilde tilstaa for sig selv engang. Men naar talen faldt paa nybyggerne, kunde hans stemme faa en forunderlig glød — som om han stod og vasket sig

selv ren for en beskyldning, eller tog en dømt i forsvar, som han havde haab om at redde.

Naar det havde regnet en dag, og folk sa, det saa ud til at ville fortsætte, kunde han bli helt irriteret. „Sludder!“ sa han. „Hvordan kan nogen vide noget om veiret i morgen!“ Han frygtet dette høstregn, da elven vokste og blev farlig, det var næsten som om naturlovene allerede traadte frem og stillet sig paa amtsingeniørens side. Naar saa solen skinnet op igjen, blev han ogsaa selv i et humør, saa det lyste af ham. Men regnet tog fat paany, og om natten kunde han bli liggende vaagen og høre paa fossens stigende larm, der for ham blev mer og mer uhyggelig.

De sad en kvæld efter aftens — de to nygifte — og saa paa skjæret fra ovnen, mens uveiret stadig hørtes at slaa mod vinduerne derude i høstkvælden.

Inga havde under taarer fortalt ham om et sammenstød med svigermoren. Hun havde længe tiet og taalt. Men idag blev det lidt for galt, da fru Asta kom og sa, saa pigerne hørte paa, at der aldrig havde været saa urent i Evjekjøkkenet som nu.

Inga løftet det mørke hode og saa

spændt paa ham. Hvis han nu for op og straks vilde hen og irettesætte moren, da vilde hun be ham la være. — Hovedsagen var kun, at han stod paa hendes side.

Men Erik sad og tænkte paa, at der inat, paa land eller hav, kunde ske ganske anderledes skjæbnesvangre ting, derfor havde han let for at se overlegent paa dette her.

„Kjære dig," sa han og strøk hende over haaret — „jeg er viss paa, at mor ikke har ment det saa farlig."

„Nei naturligvis. Naar hun stadig skjænder paa mig, saa er det ikke saa farlig. Og du kan ikke tænke dig, at det gjør mig ondt engang?"

„Jo, men vi faar bære lidt over med de gamle. Vi unge har jo gudskelov andre interesser end en flek paa messingen. . ."

„Aa ja dette med interesserne," brød hun af. „Vi kvinder har saamæn bare trivialiteter at gaa og pirke med saa lang dagen er."

Han bøiet sig frem for at banke asken af sin pipe, og hans haand blev blodrød i skjæret fra trækhullet.

„Nu skal jeg si dig noget, Inga," og han strakte sit slanke legeme ud i lænestolen.

„Du skulde ha ett eller andet udenfor dig selv og din egen familie at stelle med. Har du betænkt, hvormeget bedre vi har det end f. eks. nybyggerne? De har faat hus og lidt jord, men nu deres aandelige horisont? Hvad gjør vi, som ogsaa her har noget at gi bort? Du kunde hjælpe mig i det du, Inga?“

Den unge kvinde vedblev at se mod det blafrende skjær fra ovnen, men endelig vendte hun sig mod ham med et forsonlig smil.

„Jeg hjælpe dig — du maa ikke sidde og gjøre nar af mig.“

Men Erik blev helt ivrig. Hun, som havde mere taalmod end han, hun kunde f. eks. samle disse mennesker hver søndag for at læse lidt for dem eller undervise dem i ett eller andet. Det vilde hun ogsaa selv ha bare godt af. Og han snakket saa længe, til hun følte sig helt taknemlig. Det var som han trak hendes tankegang op fra de daglige smaasorger og til noget større og smukkere.

„Jeg kunde muligens lære kvinderne deroppe lidt broderi og kunstvævning,“ sa hun og la sin haand over hans nakke. „Det kunde de vel ha likesaa megen nytte

af som de evige opbyggelser, de render paa."

„Ja jeg skulde tro det."

Regnen skyllet ustanselig ned derudenfor, og elven vilde nok vokse og vokse under al denne nedbør. Men det var dog en trøst, at han nu sad her, optat af tanker paa nybyggernes bedste, og at han ogsaa fik hende med, saa han ikke var alene.

Og fra nu af følte han en forunderlig trang til stadig at sysle med nybyggernes velfærd. Det var som han frygtet, at den moralske trøst, som Nylandet var for ham, ellers kunde falde sammen og dø, han maatte stadig pirke i den for at overbevise sig om, at den var levende. Han mødte aldrig nogen af nybyggerne uden at stanse og spørre, hvordan de havde det hjemme, han gav dem raad om, hvilket blad de burde abonnere paa, han laante dem bøker, han gik paa smaa inspektioner derop for at paase, at de holdt ren luft i stuerne, han overlod dem heste til pløiningen, og han skaffet dem gratis sykehjælp af kommunelægen. Han var aldrig rigtig rolig, uden naar ett eller andet nyt var under opseiling til deres bedste, som gjalt

det at dynge lag paa lag af velgjerninger ovenpaa denne frygt, som han saa gjerne vilde skjule.

Og under alt dette blev Nylandet mer og mer dyrebart for Erik Evje. Dets aandelige værdi vokste og vokste, efter som det kostet ham ofre, denne sum af dyre erindringer om ham selv blev større og større, og for hver gang den skaffet ham en ny angst, en ny glæde, var det som han bar en ny skat derhen af sin egen sjæl. Den hemlige frygt for, at det hele kunde rase ud, det blev mer og mer en angst for, at han selv havde lidt, kjæmpet og higet ganske forgjæves — at han ogsaa denne gang havde tat feil og dyrket noget, som kun var blændværk — at det gode, han havde fremelsket i sig og øvet mod disse mennesker, det var ganske unyttig, ja at den samvittighedsgjæld, han trodde at ha betalt, muligens ogsaa var selvbedrag. Han skulde være likesaa brødefuld nu, like aandelig husvild, like rodløs som hin syttendemaikvæld overfor den festende by.

Det kunde umulig være saa, dertil havde han det altfor godt. Men den hemlige frygt var dog en spore, der stadig tvang ham ind i tungsindige grublerier. Naar

han sad og kjørte hjemover fra et selskap, hvor han havde været den muntreste af alle, kunde han pludselig bli taus og trist, fordi det gik op for ham, at al menneskelig glæde kun bestaar i, at man glemmer de farer, som stadig lurer paa én. Naar han gik ture med sin hustru, kunde han bli staaende og se paa en smuk solnedgang, men i næste øieblik tænke: „Javel, men hvad betyr vel vi mennesker overfor dette? Hvad bryr solen, bjergene, havet, kvikleret sig om, at menneskene gaar omkring med en sjæl, der higer efter skjønhed og evighed?“ Naar han om kvælden efter en velanvendt dag kunde ligge og glæde sig over tjenester, han havde vist nybyggerne, kunde fossens dumpe larm pludselig begynde et helt andet sprog: „Ja, du kan øve saa meget godt, at Nylandet blir et helt paradis, men en vakker dag blir det dog min tur. . . .“ Var det saa? — nei, nei, det kunde ikke være saa.

Men denne underjordiske frygt trængte stadig nye og atter nye velgjerninger af ham for at holdes nede, og lidt efter lidt skede der en stor forandring med Erik Evje. Han begyndte at ta sig af andre end beboerne i Nylandet. Det blev snart

kjendt i bygden, at ingen trængende gik tomhændet fra Evje gaard, og han selv blev saa stilfærdig og overbærende, endog mod mennesker, som han hidtil ikke havde kunnet taale.

Det var som han vilde si: „Jaha — om han der har uret nu, saa har jeg det en anden gang.“ Folk begyndte at like at være sammen med ham, fordi han ikke blot havde saa meget at snakke om, men fordi han ogsaa kunde tie og lytte, saa andre folk fik si noget.

Høstregnet holdt op — og begyndte igjen, der faldt sne, og Erik pustet befriet ud — nu kom vel kulden, og faren var over denne gang. Men snéen fik skyds af ny regn, og fossens larm blev stadig mere støiende udover den lange nat.

Da var det at Erik begyndte med et større arbeide, som han tog kvældene hjemme i familien til at fuldføre. Mens de to kvinder syslet med sit haandarbeide i nærheden og talte sagte for ikke at forstyrre ham — sad han med det blonde hode i lampeskjæret og regnet og skrev, med bøker og papirer omkring sig. Han udarbeidet et lovforslag om tvungen afstaaelse af udyrket jord til arbeiderne,

saa hver familiefar kunde faa let adgang til eget hus, egen have, egen ko.

Uke efter uke sad han saadan, og tilslut blev Inga utaalmodig. „Du store verden," sa hun — „det er jo aldrig at faa et levende ord af dig længer, Erik. Om dagen er du paa kontoret, og nu sidder du og siger ikke et muk heller."

Han saa op og smilte — som langt bortefra. „Stop den der for mig," sa han og rakte hende en snadde og skrev igjen.

Saadan sad de en kvæld, da fru Asta sa fra vinduet: „Nei — kom hid og se!" Inga kom, men Erik sad urørlig. De to kvinder saa derude paa den mørke fjord en lang rad af gule, vuggende lys, der stadig gled indover. De talte femti lys. Det var som en kjæmpestor ildorm strakte sig udover fjorden, saa langt de kunde se. „Det er notlag," sa fru Asta. „Nu er der vel sild længer inde i fjorden."

„Jasaa, er det det," sa Erik uden at reise sig.

De to kvinder satte sig igjen.

Ingas tanker havde i det sidste faat noget hemlig at sysle med, og ingen anden vidste det endnu uden han. Men som hun sad her og undret sig paa, om det skulde

bli en gut eller pige, med blont eller sort haar — følte hun, at hans tanker ikke et øieblik var hos hende, men langt, langt borte i andre ting.

Og naar hun tilslut reiste sig for at gaa i seng, svarte han altid, at han kom straks efter, men det hændte, at hun sovnet og først langt paa natten vaagnet ved, at han kom.

I den sene nattetime sidder da Erik og regner og skriver, og naar han saa vanskelig kan rive sig løs fra dette arbeide, da er det fordi han har en dunkel fornemmelse af, at han flytter sine arbeiderbruk over paa en sikrere grund. Denne sag, som han frygter kan bli skjæbnesvanger, den har han roet sig saa langt ud i, at han nu maa ha flere og flere knyttet til den for at føle sig selv rolig. Nylandet maa bli en landssag, og jo skjønnere den blir, jo rikere føles den for hans eget hjerte. Det blir tusener af smaa stuer, hvor lykkelige familier bor, og han sidder her og ligesom nikker til dem alle, fordi han kjender dem. Det er jo Per og Olina og Bertil og Lars tusen gange om og om igjen, og de er alle som en levendegjørelse af noget vakkert i

ham selv, de er som skabt af hans higen ud over hverdagslivet, ja udover døden med. Der vil ryke fra disse stuer, naar han ligger i sin grav, der vil smiles bak disse ruder, naar alle har glemt ham, der vil blomstre i disse haver frem over uendelige tider, og se, det hele er dog skabt af ham, det er som hans egen sjæl slaar øinene op i hvert smil, hvert kjærlig ord, hver blomst, som aabner sig i de mange haver. Det er ogsaa en maade at bli evig paa, det er ogsaa en opstandelse til livet, om og om igjen. I Nylandet fik han ligesom reddet sin sjæl fra at forsumpes, nu sidder han her og redder den fra at dø. Det er en religiøs glæde, som faar hans sætninger til at gløde. Og timerne gaar.

„Erik — vil du slet ikke lægge dig i nat?“

„Jo, nu kommer jeg.“

Men selv da han er kommen i seng, er han for vaagen til at sovne, og som han ligger her, er det som drømmen langsomt svinder, og hverdagen blir graa og nøgen igjen. Derude i natten høres ny regn, bølgen synger og hulker mod fjæren, og fossen larmer og larmer gjennem mørket — i sit gamle kolde sprog.

„Jo, du kan bygge op og bygge op kjæm-

pestore drømme, men det er dog jeg, som raader tilsidst. Din aand kan udvides og ta, ikke blot hele samtiden, men alle tider i besiddelse, som nu ikvæld, da du svævet over hele agrarudviklingen, like fra Tiberius Gracchus og opover aarhundrederne til dig selv. Og i fremtiden kan hele verden forvandles til en have, og alle mennesker danse af lykke. Men bortenfor det? — der er jeg. Der synger jeg slutningssalmen over eder alle! Naar denne klode er en frossen, vandrende kirkegaard, som tumler sindssvagt omkring i det øde rum — hvor er da din sjæl?"

Og Erik blir liggende vaagen og lytte til denne ustanselige larm, der lyder som en naturens haanlatter over alt, hvad menneskene gjør — som en sang fra en livløs mund, og som en sus fra det golde, endeløse ingenting, hvori alt ender. Tilslut vender han sig i sengen.

„Sover du, Inga?"

„Nei."

„Faar jeg komme lidt hen til dig?"

„Ja," hvisker hun og løfter paa sin dyne og gjør plads i sengen til ham.

Han kryper tæt ind til hende, og hans mund søker i mørket efter hendes. Vel har

hun ligget og tænkt paa sit lille barn, og han paa noget helt andet, men deres munde smelter dog sammen, som om det var sjælene, der i mørket søkte tilflugt hos hinanden.

„Hvorfor faar du ikke sove, Erik?“

„Jeg ved ikke. Undertiden ligger jeg og ser ind i det meningsløse i, at der ikke bortenfor alt skulde være et hjerte, som havde barmhjertighed med os alle.“

Hun lægger sin kind ind til ham og svarer om lidt: „Det er jeg blet saa sikker paa — siden vort lille væsen har faat liv. Jeg synes det er ganske umulig, at det nogensinde helt skulde slukkes igjen.“

Han ligger en stund stille — saa svarer han hende med et nyt kys. Og omslynget af hinanden sovner de tilslut, og mens de to unge, varme legemer aander i takt med hinanden her i mørket, vedblir bølgen og fossen sin sang derude i den lange nat.

VII

Vintren gik, der kom en ny vaar og en sommer igjen, og livet paa Evje gik sin

vante gang. Erik havde iaar en ny grund til at glæde sig, for han havde faat præmier for to ungheste, som var avlet siden han kom hjem, og nu aabnet der sig for ham en ny virksomhed ogsaa her.

En ung videnskabsmand, som drev studier i Evjeskogene, kom en dag ud paa høsten hjem til gaarden og sa: „Tænk, alle maurtuerne omkring Nylandet staar tomme i de sidste dage, der er stor udvandring mod vest. Overalt, hvor du ser, myldrer det i den samme retning — bort fra det gamle fædreland. Jeg skulde gi meget for at kjende aarsagen."

Ingen agtet synderlig paa dette, men samme dag, da distriktslægen kom kjørende op bakken nedenfor Nylandet, fik han se sin sorte finnehund komme frem deroppe paa kleverne, og det kloge dyr jamret og hylte, som vilde det si: „Kom hid, kom hid!" „Ja du kan tro . . .," smilte distriktslægen, som kjendte sin hunds paafund. Men i næste øieblik spidset hesten ørene, vrængte øinene og fik en ny takt med fødderne, og pludselig satte den afsted i vild gallop. Det sprutet og skvat fra den sølede vei, distriktslægen braaholdt i tømmerne og proet, det var første gang

denne gamle, adstadige hest blev sky. Men først henne ved Evjegaarden lyktes det en arbeider at stanse den, skjønt den stadig skjalv og prustet og vrængte øinene bakover. Hunden var blet igjen inde ved kleverne, og hele tiden hørte man dens uhyggelige tuden. En gut blev sendt tilbake for at se, om noget var paa færde, men det eneste han opdaget, var en samling kraaker, der stod tæt som en sky over Nylandet og nu opførte et forskrækkelig leven. Men paa de smaa gaarde deroppe stod folk i akren og skar i solvarmen, og røken steg lodret op fra piperne i den varme, klare høstdag. Saa blev der ikke snakket mer om dette her, skjønt man udover hele kvælden hørte hundens tuden fra stadig den samme kant.

Bertil Svéen stod tidlig op den næste morgen, da han skulde bære hjem et læss ved, inden han gik paa sagen. Ingeborg blev liggende taus, mens hun hørte ham famle sig frem til noget grød og melk.

Hun skulde endelig ogsaa ha et barn, men efterhaanden var det kommet til at staa klart for hende, at det vilde bli dødfødt, og at hendes mor, som laa i graven, paa en eller anden vis var skyld

i det. Det var straffen, fordi hun tog Bertil, og det kunde jo ikke nytte at unddra sig den. Men hver gang hun lod Bertil ane sin frygt, slog han det bare hen og kaldte det noget tøv, akurat som han skulde vide det saa meget bedre end hun. Men at han tog det paa den vis, det var noget, som hun ikke saa let kunde tilgi ham.

Da han endelig gik, sa han farvel, men hun lod som hun sov og svarte ikke.

Men pludselig hørte hun hans skridt igjen, døren blev formelig reven op, og han tumlet voldsomt ind i stuen. „Ingeborg!" udbrød han — „skynd dig at staa op. Aa gudtrøste os!"

„Ka er det!" svarte hun, men blev liggende.

„Fjøset!" stammet han og tog nu fat i hende for at faa hende op. „Fjøset er borte, Ingeborg!"

Men dette var meningsløs tale. Fjøset borte! Var han fra sans og samling. Hun reiste sig overende i sengen og grep fat i ham. „Bertil, gaar du i søvne! — Fjøset, siger du?"

„Kom nu, kom nu, Ingeborg. Kanske vi kan redde os endnu!"

Han tog fat i hende som for at bære hende ud, men pludselig kom et krusfad farende fra bordet og hen i gulvet, og stuen vugget som et skib i svær sjø. „Bertil, Bertil!“ skrek Ingeborg og klynget sig endelig fast til ham. Bertil bar hende allerede mod døren, men i næste øieblik hørtes en lyd som naar en tung sten slæbes hen over jorden, det var stuen, som flyttedes, ovnen ramlet ned, fra kjøkkenet hørtes gryder og krustøi at danse rundt, og hele tiden syntes stuen at glide, glide. Da den endelig stanset, blev de to slynget mod væggen, et vindu knustes, og en liden foss styrtet ind over gulvet.

De to ravet en stund omkring, forslaat, fortumlet af skræk, men dreven af en vanvittig trang til at redde livet. Der var blet bælmørkt i rummet, saa de intet kunde se. De skrek om hjælp, den ene gang efter den anden, de flyttet paa sig, men stødte mod bohave, som begyndte at flyde om i gulvet, fordi det ustanselig fosset ind gjennem det knuste vindu. De stod et øieblik tause og holdt sig fast, fordi væggen hørtes at knage under et press — og gav den efter, saa forstod de, det var slut. Men pludselig vendte Ingeborgs skræk sig til

et raseri mod Bertil. „Hvorfor kom du ikke før og berget mig!" skrek hun. „Nu er det for sent nu — aa trøste og bere mig, nu skal du se, at vi ikke blir reddet!" Saa begyndte hun at hulke, i en blanding af raseri og fortvilelse. „Herregud, hjælp os!" stammet hun, men i næste øieblik hørte hun en bevægelse fra Bertil og udbrød: „Du har bestandig været saa sen i vendingen du — aa, hvis du havde skyndt dig lidt mer — aa, aa!" Bertil svarte ikke. Han prøvde at føle sig for, om døren ikke kunde aabnes, saa de kunde komme ud, men han famlet forgjæves, han vidste ikke, at stuen var halvt veltet, saa døren næsten stod over hodet paa dem. Tilslut opgav han det og sank ned paa noget, som han forstod var bordet, der laa paa kant. „Det kan ikke nytte noget, Ingeborg!" stammet han endelig. „Vi slipper ikke ud!"

„Er det slut med os nu da, Bertil!" hørtes det lidt mildere. „Ja, jeg ser ingen redning mer." „Hvad er det da — er det dommedag?" „Nei, det er skredet." „Aa, saa er vi vel begravet nu da — aa du store min!" Ingeborg flyttet ustanselig fra sted

til sted, fordi vandet begyndte at gaa hende opover læggene.

Og pludselig forstod Ingeborg, at hun nu skulde dø. Det kunde ske i næste minut. — Og det, hun havde tænkt mest paa i det sidste, dette med det dødfødte barn — det havde altsaa været indbildning likevel. Endnu føltes det jo at leve, og den dag skulde ikke komme, da hun kunde peke paa det lille væsen med de brustne øine og si til Bertil: „Det er, fordi jeg giftet mig med dig.“

Det føltes næsten som et bedrag — hvorfor havde hun saa gaat og samlet op disse mørke tanker og gruet og gruet sig nat og dag. . . .

„Nu gaar væggen snart!“ hørtes det fra Bertil.

„Aa, gud hjælpe os — da er det vel slut da — hvor er du, Bertil. Hvor er du?“

„Her — her!“ Og de to begyndte at famle efter hinanden, til de stødte sammen. Da grep de hinandens hænder som ræd for at være alene — naar væggen kom.

Saadan blev de staaende tæt sammen og hvert øieblik vente paa katastrofen. Men minuterne gik, væggen knaget ustan-

selig, men holdt endnu, og kun vandet og det tykke ler hørtes stadig at strømme ind.

„Aa — jeg blir saa vaad, Bertil. . . .“

„Stakkar — vent lidt.“ Og han famlet sig hen til det væltede bord og fik det paa benene igjen, saa hun kunde sidde op paa det.

„Aa jeg skulde ønske, det heller kom snart, Bertil.

„Vatnet . . . .“ sa han og satte sig op hos hende. Og pludselig forstod hun, hvad han mente. Vandet, som ustanselig skyllet ind — det vilde jo snart fylde rummet.

„Bertil,“ kom det med skjælvende stemme, „jeg . . . jeg vilde gjerne ha set dig en gang endnu.“ Og lidt efter famlet hun med haanden henover hans ansigt som et kjærtegn.

„Jeg tror jeg har fyrstikker!“ husket pludselig Bertil og grov i vestelommen. „Bare de ikke er blet vaad.“

Men idet han skulde ta en af dem op, rev han flere med, som hørtes at falde ned i vandet. Det kunde ikke nytte at tænke paa dem mer. Men den, han havde i haanden, strøk han forsigtig af paa indsiden af trøien, hvor foret maatte være tørt. Og

svovlen begyndte at ryke grønt, derpaa at brænde med en stille flamme, der saavidt lod Bertil faa en anelse om, hvor alt flød hulter til bulter omkring dem, og at vandet, som strømmet ind, var tykt af ler.

Men Ingeborg brød sig ikke stort om dette mer. Det var Bertils ansigt, hun saa i et stakket minut, dette ansigt med skjægkransen under haken, som var blet saa gammelt i de sidste aar. Var det kanske hendes skyld?

Hun vendte sig bort og begyndte at hulke igjen. Fyrstikken brændte nær hans fingre, saa han slap den, og atter sad de i mørke.

„Vi faar finde os i det, Ingeborg!" forsøkte han at trøste. „Kunde du ikke be lidt til Vorherre for os begge."

„Jeg har ikke været som jeg skulde imod dig, Bertil!" hikstet hun ganske trøstesløst.

„Aa snak ikke slik. . . ."

De fandt atter hinandens hænder, og saadan blev de siddende, hvert øieblik ventende paa døden. De var saa forberedt paa den nu, at hvert sekund føltes som noget dyrebart, som ikke maatte spildes.

„Stakkars Bertil," sa hun og strøk ham atter over ansigtet. „Du har strævet saa

— og saa skulde du ikke faa se barnet dit heller. . . .“

„Nei — Vorherre vilde vel ikke det.“

„Du maa ikke være sint paa mig Bertil — hører du det.“

„Nei, nei — at du kan snakke slik, Ingeborg.“

Og vandet vedblev at stige, de maatte trække benene op paa bordet, men kanske de havde nogle øieblikke endnu til at si hinanden et ord.

Og de snakket lidt til — hvert ord som et kjærtegn — kanske det sidste.

Men pludselig kom hun til at tænke paa alle de gange hun havde vist ham et sint og uvenlig ansigt — kanske hver eneste dag siden de flyttet sammen. Om hun kunde gjøre det om igjen, eller bare en eneste gang smile til ham — saadan som hun nu syntes hun stadig burde ha gjort.

„Bertil — har du ikke en fyrstik til?“

„Nei — jeg tror ikke — jo vent . . . jo her er virkelig én til. . . .“

„Kan du ikke prøve at tænde den?“

Og atter grov han forsigtig den lille tingest op af vestelommen, og nu forstod begge, at i næste øieblik skulde de faa se hinanden for sidste — for aller sidste gang.

Han følte omhyggelig paa sit trøiefor, om det skulde være tørt, og fyrstikken strøkes af, svovlen røk paany, og snart blusset den op og belyste dem begge.

„Bertil!" sa hun og smilte med det forgrædte ansigt — og han saa sin Ingeborg, som han havde været forlovet med i de mange aar, smile saa lyst, saa kjærlig, saa vakkert imod ham, som han aldrig havde set i sit liv før.

„Tak da, Bertil — fordi du har været saa god imod mig."

„Ingeborg!" sa han, og den sterke mand begyndte at skjælve i en underlig hikst. Det var endelig den riktige Ingeborg fra den anden side af fjorden, som nu sad her. . . .

Fyrstikken sluktes, de fandt atter hinandens hænder, men i næste øieblik la hun sine slidte arme om hans hals.

„Aa, Bertil, Bertil — jeg — jeg har været saa glad i dig. . . ."

* *
*

Raset hin nat ytret sig forskjellig. Den ene gaard forsvandt lydløst i et minut, mens den anden fik som et varsko ved at husene begyndte at ryste.

Ude i kammerset hos Lars og Petra laa den arme krøbling og vred vig for gigten, som inat var særlig slem. Men han klaget ikke, ja han skar ikke ansigt engang. Siden hans forældre døde, og han blev auktioneret bort til de lavest bydende, den ene efter den anden, havde han faat vænne sig til at ha det ondt paa egen haand, for der var likevel ingen, som trøstet ham, om han jamret aldrig saa meget. Nu sidst, da han kom hid, ansaa han sin skjæbne for særlig uheldig, for her brukte man ham til barnefostre, og det var ikke blot anstrængende for ham at fare hid og did paa krykkerne efter disse unger, men det var særlig slemt at skulle kaste timerne bort med at vugge, han, som var saa nethændt og kunde udføre saa ganske anderledes vanskelige ting.

„Fy!“ sa han pludselig og tog sig nedover hoften, hvor det stak og rendte som om glødende spiker sloges ind. „Fy — er det ikke nok snart, au!“ Han vred sig og saa mod vinduet, hvor morgenen allerede dæmret ind. Og tiltrods for pinen begyndte atter de vanlige drømme at komme. Han haabet snart at ha laget saa mange hekter, at det blev til en regnebog

— for ved selvstudium kunde han kanske bringe det til at komme paa et kontor. Det var andet end at vugge. Og nu igaar var selveste fru Asta Evje her med en hel haug af sprukket krustøi, som han skulde klinke sammen. Det vilde ogsaa bli en skilling, og forresten var hendes besøk den største ære, som endnu havde hændt ham Krustøiet havde han forsigtig stuvet op ad væggen derborte ved vinduet — bare nu ikke ungerne fik fat paa det.

Han hørte Petra staa op, men ikke nogen mandsstemme, deraf sluttet han, at Lars ikke havde været hjemme inat igjen. Saa reiste han sig overende i sengen, og hans tanker begyndte at streife omkring mod denne nye dag. Hvad havde han at grue eller glæde sig til? Han gruet sig til at vugge, og fordi Lars ikke var kommen hjem med messingtraad til krustøiet, som han skulde kjøpe til ham igaar, og han glædet sig til, at en kone nede i bygden, som skyldte ham tyve øre for hekter, antagelig kom og betalte ham idag. Hvad mer? Der var ikke mer for ham i den nye dag.

Men pludselig fik stuen et stød, og Petra hørtes at springe over gulvet. I næ-

ste øieblik ramlet krustøiet ned fra væggen, saa det knaset. Han for frem, som gjalt det at redde et barn, der er ved at falde i brønden. Det store fad var gaat i fire stykker, muggen var kløvet, kaffekanden knækket midt over, tallerkenerne i flere smaastykker. Du store Gud! Han begyndte at krype paa knæ omkring og plukke stykkerne sammen. Saa satte han sig i gulvet og prøvde at sætte skaarene ihop igjen, og javist, med forsigtighed kunde nok det meste endnu repareres, skjønt arbeidet nu vilde bli mangedobbelt. Da vælter pludselig bordet, vinduesruderne skrangler, og fra stuen lyder et skrik. Men krøblingen er kun optat af en ny ødelæggelse paa krustøiet, herregud, det store fad er knust i end flere stykker, og det var hans ærgjerrighed og forhaabninger, som knustes for lange tider. Atter begyndte han at krype omkring for at samle stumperne sammen. Petra hørtes at skrike en gang til, denne gang udenfor, og de smaa unger hylte. Saa hørtes en latter — jasaa, var dette noget at le af. Derpaa begynte stuen at knage og flytte paa sig, men krøblingen havde faat øie paa et nyt skaar under sengen, og han bøiet hodet

og krøp derind for at faa fat i det. Lidt efter sad han paany paa gulvet og prøvde at sætte stumperne af det smukkeste fad sammen, kanske det endnu kunde gaa an, kanske der endnu var en sidste mulighed.

Men pludselig lød der en dump larm, stuen begyndte at rinde som en kjælke, og der lød nye og atter nye skrik udenfor, men denne gang som oppe fra taket. Ja de kunde rope paa ham, men dette krustøi gik han ikke fra. Han blev slynget mod væggen, han skrek om hjælp, men ingen svarte, og det var han jo saa vant til. Men han kom til sig selv igjen, det hele var vist ikke saa farlig, og atter blev han optat af krusskaarene, atter begyndte han med graaden i halsen at plukke stykkerne sammen; men nu var de fleste haabløst knust, der var muligens slet intet at gjøre, og taarerne begyndte pludselig at rinde og rinde. Men se — det fad kunde nok lappes ihop til kjøkkenbruk ialfald. Og atter mandet han sig op og begyndte at samle stumperne. Indtil et nyt stød slog væggene ind, og baade han og potteskaarene forsvandt under det, som væltet frem.

Petra havde straks forstaat, hvad det gjalt, og hun vidste man var blet reddet ved at komme sig op paa taket. Da hun

kom ud, mødte hun et forfærdelig brøl fra deres ko i fjøset, men her var ikke tid til at tænke paa den nu. Stigen fik hun ballanceret op mod takraften, og de halvpaaklædte unger havde hun baaret ud. Først begyndte hun at kravle op stigen med dem alle tre, men det gik ikke. Og pludselig lar hun de to mindste bli igjen og tog lille Jens, den rødhaarede gut, som hun havde før ægteskabet, og som havde kostet hende de fleste taarer. Hun holdt ham under armen og klynget sig fast i hvert trin i stigen med den ledige haand. Men kommen op til raften forstod hun, at om hun nu satte ham fra sig deroppe, mens hun hentet de to andre, saa vilde han kun falde udover. Det var et forfærdelig valg. At bli her med ham alene — eller gaa ned og omkomme med dem alle. I et sekund saa hun den røde himmelrand stige op over de mørke fjelde i øst, om et par timer vilde solen rinde, og pludselig fik hun en saadan lyst til at leve, at hun satte foden hen paa taket og trykket gutten ind til sig, mens de to dernede hylte og skrek efter mor.

„Herre Jesus!" hulket hun. „Red os! Red mig. Hjælp, hjælp!" „Mor, mor!"

skrek det dernede fra gaarden, og tilslut orket hun ikke andet end at begynde at famle sig ned til stigen igjen. „Lars, Lars!“ skrek hun nu, skjønt hun vidste, det var umulig, han kunde høre. Men pludselig fik stuen et nyt stød, saa stigen faldt henover raften og beskrev en bue i luften. Nu kunde hun ikke komme ned. „Mor, mor!“ skrek det der nede fra. Et øieblik trykket den arme kvinde gutten ind til sig, mens hun saa op mod den lyse himmel, og hendes røde haar blaaste hende om hodet. Men pludselig lød der en latter. Ha, ha, ha! skrek hun og begyndte at svinge sig rundt som for at danse. „Ha, ha, ha! Er det dig, Lars, som fører alt dette over os — er du saa sint! Hvad har jeg gjort dig. Ha, ha, ha. . . .“

Det var disse skrik, krøblingen hørte, mens han laa og krøp mellem sine krusskaar.

VIII

I disse oktoberdage var der et ualmindelig vakkert høstveir, og daglig strømmet der folk hid fra bygd og by for at se ulykkesstedet. Øvrigheden med amtman-

den i spidsen kom og optog rapport, journalister telegraferte og skrev, fotograferne gjorde store forretninger.

Paa Evje gaard var der et stadig indryk, fordi det jo laa saa nær ulykkesstedet, og fru Asta og Inga tog imod og prøvde at stille alle tilfreds. Erik maatte de undskylde, for ulykken havde tat saa paa ham, at han ikke orket at se nogen.

Men naar fru Asta var kommen til ro efter en møisom dag, kunde hun bli liggende med foldede hænder ovenpaa lakenet og tænke: „Jaha, Vorherre vil vise, at han er til endnu. Det han gir os, det vil han ikke vi skal sløse for veir og vind. Det sa jeg Erik, da han gik i gang med dette her.“ Og skjønt det nu slet ikke var det hun havde sagt, saa trodde hun dog nu, at det var saa, og at Vorherre kom og gav hende ret tilslut.

Men den unge fru Inga havde i denne tid vanskelige dage. Der kunde undertiden melde sig en fjern skræk for, at ogsaa hun havde sin skyld i denne katastrofe, men det traadte fuldstændig i skyggen for alt det hun nu maatte staa i. Sin mand skulde hun holde oppe, det daglige tilsyn paa gaarden hvilte paa hende, og det

lilie barn, som allerede var flere maaneder gammelt, maatte hun jo, ret som det var, stelle lidt med. Og naar hun sad med den lille runde, blaaøiede skabning ved sit bryst, da blev alt udenfor saa forunderlig intetsigende, endog hendes mands rastløse skridt frem og tilbake deroppe paa loftet, som ellers kunde virke saa uhyggelig.

„Kan du smile lidt idag da?“ sa hun pludselig, da den lille slap brystvorten og vendte øinene mod hende. „Smil lidt da, tosken!“ Og naar den lille endelig smilte, følte hun en saadan glæde, at hun ofte brast i latter, skjønt det lød saa underlig nu i det store dystre hus.

Men ogsaa hos amtsingeniøren kastet ulykken sin skygge, og i de første dage efter katastrofen viste fru Sara ikke sin arme raad.

Thi Rein blev saa underlig stilfærdig efter den dag. Han triumferte ikke over at faa ret, han skjældte hende ikke ud for hendes forhold i denne sag. Han vilde slet ikke snakke om tingen, og naar fremmede kom og begyndte at fortælle noget nyt fra ulykken, da reiste han sig og gik stilfærdig ud. Ellers fik han det usedvanlig travlt med at arbeide, han sad og skrev og teg-

net, rastløst og ustanselig, til langt paa nat. Men selv da han endelig var kommen i seng, merket hun han blev liggende vaagen. Mod hende var han derimod venlig, men det var en venlighed, som hun blev ilde tilmode over.

Der blev saa underlig koldt i stuerne, skjønt hun intet havde at bebreide ham, han føiet hende i alt, han bare havde det saa travlt, at han aldrig kunde være sammen med hende. Hun begyndte at ønske, at han kunde bryde ud af dette ispanser og gjerne overfalde hende med de voldsomste udbrud — for saa kunde luften bli lettere efterpaa.

Det var for at fremkalde dette, at hun en kvæld tog mod til sig og gik op til ham paa arbeidsværelset. Rein stod med en grøn skjærm over øinene og tegnet, og hun satte sig i nærheden af ham og begyndte modig at snakke om ulykken.

Han skjøv skjærmen tilbake og saa venlig paa hende, men fortsatte saa at tegne igjen.

„Og tænk," sa hun, „foruden Lars Brovold er det kun en eneste liden pige, som er reddet. Hun er kommen paa et hustak nedover til sagbruket, men hun kan slet

ikke gjøre rede for, hvordan hun er kommen op paa taket. Det er en datter af mølleren."

Om lidt svarte amtsingeniøren: „Ja, det er høist forunderlig." Han sigtet i det samme med linialen for at trække en linje.

Fru Rein snakket videre som for at nærme sig det, hun haabet at naa. Hun talte om Evje, som ikke havde orket at gaa op til skredet endnu.

Og om lidt svarte amtsingeniøren, idet han skruet lampen lidt høiere: „Ja, det er jo rimelig, at det maa gaa ham nær."

Fru Rein snakket paany, og han svarte like venlig. Hun kom ham ikke nærmere, men fortsatte dog, indtil hun ikke orket mer, men stønnet: „Og saa skulde du faa ret allikevel du, Rein!"

Han svarte i en tone som undret han sig over, at hun kunde nævne noget saa uvæsentlig: „Aa ja?" Saa trak han en ny linje og tilføiet som tilfældigvis: „Det er nu ikke altid saa morsomt at faa ret."

„Nei, ikke sant, Ingvald." Og idet hun tørret sine øine, fortsatte hun: „Du store verden, san — sligt som dette her faar virkelig nogen og hver til at tvile paa, at der virkelig kan gives en Gud!"

Og Rein svarte stilfærdig, som om han spekulerte paa, om denne blyant var for haard eller ei. „Aa, Gud faar vel lov at være til, fordi om du eller jeg tar feil i en sag."

Hun tænkte lidt, saa sa hun: „Og jeg, som har indbildt mig, at det var en pligt for os alle at se saa lyst som mulig paa alt. . . ."

„Naar bare ikke det, som er lyst for os, kan bli saa mørkt for andre," sa amtsingeniøren og tegnet igjen med fornyet interesse.

Nei, hun kom ingen vei med ham, det hjalp ikke hvad hun end sa, hun kunde likesaa godt gaa sin vei. Men idet hun vilde reise sig — og atter gaa uforsonet bort, brast hun i graad og sank ned igjen med hænderne for ansigtet.

„Ingvald," sa hun. — „Vil du ikke hjælpe mig lidt?"

Han holdt paa at kaste alt for at fare hen og slaa armene om hende, men han holdt stand endnu. „Thi naar folk vil gjøre selv de værste forseelser godt igjen," tænkte han — „saa griper de til de letvindte taarer. Men de døde blir jo døde like fuldt."

Og han sa høit med et smil over lampen: „Du faar bordet til at ryste, min ven, saa jeg kan ikke tegne.“

Hun løftet hodet op af hænderne og saa paa ham med et blik, der blev mer og mer haabløst. Saa reiste hun sig og gled stille ud. Men ikke før var døren lukket, før Rein slap, hvad han havde i hænderne, og satte sig til at stirre paa lampen.

Han var bestemt paa ikke at ville se ulykkesstedet, men den næste dag fik han ordre fra amtmanden om ufortøvet at fare did og opta et skjøn over skredets aarsag. Amtsingeniøren trak paa skuldrene og tænkte: „Det skjøn kommer lidt sent.“ Men han lod dog spænde for kariolen og drog afsted.

Da han nærmet sig Evje gaard, saa han nu tydelig, hvad han havde anet fra sit vindu hjemme, nemlig at fjorden udenfor elvemundingen var som klippet tvers over af et hvidgraat belte. Det var den ler, der ustanselig randt ud fra raset, ligesom blodet af et saar, man ikke kan se. Og en uhyggelig følelse grep ham ved at skulle nærme sig dette sted.

Han lod hest og skydsgut bli igjen nedenfor kleverne og gik alene opover forbi

sagbruk og mølle. Det forundret ham, at alt stod stille her, og at fossen var skrumpet ind til nogle spredte, skidne vandsprøit. Men ovenfor fik han forklaringen, og nu blev han staaende med ødelæggelsen foran sig. Raset var stanset hernede, hvor dalen trak sig sammen ovenfor fossen, og det havde taarnet sig op tvers over elven som et lidet bjerg og dæmmet den op, saa dalen indenfor var forvandlet til en sjø. Der, hvor Nylandet engang laa, saas nu en graa spræk, der væltet sin ene side i smaa terrasser ned i sjøen. Den anden side var det nøkne berg — lig et ben, hvor kjødet er flaaet bort. Sprækken væsket ustanselig som et kjæmpesaar, det randt og fløď nedover den lergraa skraaning og ned i den lergraa sjø. Og midt ude paa denne saas noget at rage op, det var halve taket og lidt af gavlen af et rødmalt hus, det saa ud som et stort dyr, der har reist sig paa forbenene og forgjæves prøver at komme helt op. Trær, revet løs med roden, stak skraat op her og der af fladen, hvor der undertiden saas en bevægelse, en strømhvirvel, der ligesom steg op fra en hemlighedsfuld bund, en kjæmpestor boble, der hævet sig og brast. Ett

eller andet foregik vel endnu dernede i dypet.

Det var fremdeles det samme klare, varme høstveir, aaserne rundt sjøen stak hist og her en rød løvkrone frem af den grønne barskog, og himlen var saa høi og blaa. Ret som det var, mødte amtsingeniøren mennesker, som stanset ham og pratet.

„Men hvad er det sorte derborte paa hustaket?“ spurte han en gammel arbeidsmand, som gik her og lusket med en spade paa skuldren.

„Gud hjælpe os,“ sa manden — „det er Tøger Skomaker.“

„Hvad? Et menneske? Og kanske han lever?“

Han havde ialfald levet i de første dage, fortalte manden med spaden. Men siden igaar havde han siddet urørlig overskrævs og hældet sig mod et ovnsrør, der stak op af taket. Kanske han ikke levde mer.

„Men du store verden, hvorfor har I ikke reddet ham da? Her var vel mulig at komme ud i baad?“

Men manden forsikret, at det var netop det, som ikke var mulig. Vandet var tykt som en suppe, næsten som en grød, det

var umulig at føre en baad igjennem det. Det var ogsaa umulig at komme frem paa anden vis. Flere gange havde man forsøkt at lægge en flydebro, men strømmen havde stadig revet den i stykker, og igaar var en mand nær ved at omkomme under det sidste forsøk. Skomakeren havde siddet derborte og skreket og skreket om hjælp i de to første dage, men nu tiet han, nu rørte han sig ikke mer.

Amtsingeniøren maatte videre, han orket ikke oftere at se hen til dette hustak ude paa vandet, det mindet om et stort levende væsen, der stadig ropte om hjælp. Men han traf andre, som han kom i snak med, og det viste sig, at folkefantasien allerede havde begyndt at arbeide. Der var dem, som paastod, at de saa sent som igaar hørte skrik nede fra dypet. Det var ikke umulig, at der var liv i én eller anden af de begravne endnu. Der var set en lysning dernede fra en nat, som om der brændtes lys. Man havde de to første dage, da en skorstenspipe endnu saas oven vande, ogsaa merket røk fra den — som om levende væsner endnu prøvde at ilde dernede.

Pludselig mødte han en bymand med

briller, som øiensynlig kjendte ham, thi han stanset, lettet paa hatten og sa han var journalist den og den. Og saa vilde han gjerne vide, om det var sant, at amtsingeniøren for længe siden havde gjort Evje forestillinger om faren ved at bo deroppe. Amtsingeniøren vendte hodet bort og tænkte et øieblik, saa svarte han: „Nei — det maa være en misforstaaelse."

Saa gik han videre igjen, og nu og da trodde han at møde forældre eller andre paarørende af de omkomne. Der var enkelte, som stod og stirret ned i dypet og graat og jamret endnu.

Amtsingeniøren dreiet opover aasen for at komme ovenfor raset og maatte hvert øieblik bøie sig ned for ikke at faa grene eller kviste i ansigtet. Luften var fuld af en egen tung lugt, det mindet om dunsten fra bedærvet vand, men ogsaa om brændt ler eller sand. Han kløv opover og maatte holde sig fast i buske og trær, for her var ingen vei længer, de stier, som kreaturerne engang havde traakket op, svandt som tynde traade, som raset havde klippet af. Men endelig, da han stod helt oppe i aasen, stødte han paa noget, der satte ham i

ny sindsbevægelse. Det var en skindhue, som hang paa en gren. Rein tog den ned, den var slidt og gammel, men en af nybyggerne havde sagtens glemt den igjen her, naar han var i skogen for at hugge ved. Huen var blet reddet, men manden ikke.

Da han kom frem til en aaben plads, hvor der var vid udsigt over ødelæggelsen, fik han se en mand, som stod her i forveien og hældet ryggen mod en træstamme. Rein gav ikke nærmere agt paa ham, men satte sin haandkikkert for øinene og saa nedover. Paa den anden side af sjøen saas en mand at stake sig ud fra land i en trillebør, — stake sig længer og længer udover. Det var vel én, som haabet at finde ett eller andet efter de omkomne. Det saa dumdristig ud.

„Ved De, hvem det der er?“ spurte Rein og henvendte sig til manden, som han havde set i nærheden. Og nu saa han paa ham, men for uvilkaarlig et skridt baklængs. Det var Erik Evje.

Siden deres skjæbnesvangre sammenstød ifjor vaar, havde de to mænd vistnok mødt hinanden, men aldrig snakket sammen. Nu skulde de mødes her. Erik tog ogsaa et skridt baklængs og saa ud

til at ville flygte, men den anden havde spurt, og han fandt det bedst at svare.

„Han der?“ sa han og saa ned til manden, som staket sig frem i trillebøren. „Det er Lars Brovold, den eneste, som blev reddet. Han laa hjemme hos forældrene om natten. Det er vel sin kone, han leder efter. Men han er saa dumdristig, at vi alle er ræd for ham.“

Disse sætninger kom fra Erik i en træt, skjælvende tone. Men de hjalp til at aflede sindsbevægelsen ved pludselig at staa ansigt til ansigt med den anden.

Amtsingeniøren saa atter i kikkerten og fik paany noget at si, skjønt hans stemme skjalv. Den anden svarte. De begyndte lidt efter lidt at snakke sammen, og nu og da sendte de hinanden et blik.

„Det var heldig, at ikke sagen og møllen din gik med,“ sa amtsingeniøren.

„Heldig — aaja. Skjønt jeg skulde næsten ønsket, at . . . at ulykken ogsaa havde ramt mig.“

Rein svarte intet paa det, men saa atter i sin kikkert. Hans hænder rystet. Og om lidt hørte han fra den anden: „Forresten — jeg har nu likevel mistet. . . .“

Rein saa spørgende hen til ham. Erik

havde haanden om en gren over sit hode som for at holde sig oppe. Hans ansigt var saa blekt, saa søvnløst, saa udslidt af sindsbevægelse, at Rein uvilkaarlig syntes at se et speilbillede af sig selv. Og et øieblik saa de paa hinanden, begge med sammenknepen mund.

Og som den, der vil afværge et slag ved at holde armene op foran sig, saaledes gjentog Erik: „Ja, jeg har mistet — jeg ogsaa, kan du tro. . . .“

Erik havde allerede staat her i timevis. — Og han var naaet til at se ind i noget, som laa langt, langt bortenfor dette med skredet, og som egentlig var den forfærdelige katastrofe — for ham.

Rein saa spørgende paa ham. Erik strøk sig over panden og stirret ned i den lergraa sjø. „Der gives noget, Rein, som er værre at miste end eiendom og liv. . . . Det er det, som jeg . . .“ længer kom han ikke, for stemmen svigtet.

Der steg en underlig frossen latter op i Rein, og uvilkaarlig gik han et par skridt nærmere den anden: „Jeg trodde det var dem dernede du tænkte paa,“ sa han og pekte ud i raset.

Erik veg et skridt baklængs og holdt

hænderne for ørene. „Rein — jeg holder det ikke ud!“

„Neivist,“ sa Rein med den samme frosne latter, som han umulig kunde betvinge. „De dernede, — de holdt det heller ikke ud.“

„Rein — hvad vil du jeg skal gjøre!“

Og amtsingeniøren var paa nippet til at si: „Jeg synes du ogsaa selv skulde hoppe ud, Erik Evje. For det maa da være lidt flaut at gaa saa aldeles uskadt omkring, naar din menighed ligger der. . . .“ Men denne gang behersket han sig og sa høit: „Gjøre — ja? Det er lidt sent nu. . . Farvel!“ Og han lettet paa hatten og gik.

Han havde ikke længer kunnet skjule, hvor hjertesyk han selv var, og nu drog han ganske fortumlet afsted med kikkerten i den ene haand, nu og da seende udover raset og lersjøen, som den milde høstsol strøk lange glimt henover.

Hvad havde han sagt til Evje? Havde han faat hevn? Ak du gode Gud, hvad skulde vel han med nogen hevn. Han burde vel heller ha rakt den slagne mand haanden.

Endelig drev han nedover mod veien igjen. „At afgi fagmæssig skjøn om op-

havet til raset ja," tænkte han. — „Men den aandelige aarsag — den vil nok ingen interessere sig for. . . ."

Da han endelig sad i kariolen og kjørte hjemover, sank hans hode dypere og dypere. Han tænkte paa dem under raset ... og paa Erik, som stod ovenfor og havde mistet noget, som var dyrere . . . og paa store, aandelige førere, som bruker menneskene paa samme vis.

„Og jeg selv . . .?" tænkte han, mens kariolen rullet videre langs fjorden.

* * *

I de første dage af november var snéen kommen, dæmningen var gjennembrudt, og sjøen begyndte at tømmes. Men endnu var det umulig at komme ud i den sumpige ler for at søke efter de omkomne. Kun én var deroppe hver dag og kom sig ud der, hvor ingen anden turde følge ham. Det var Lars Brovold.

Han var flyttet hjem til forældrene i fiskerstuen nede ved fjorden, og hver morgen, naar han strøk afsted, blev hans gamle mor ikke træt af at trygle ham om at slutte. Men han gik dog, uden at svare engang, og naar den gamle kone saa

om kvælden fik se ham komme tilbake igjen, takket hun sin Gud, fordi han heller ikke idag havde sat livet til.

Men endelig en dag kom han ind i stuen, før nogen ventet ham, og sa: „Nu har jeg fundet hende. . . .“

„Gud trøste os, har du det, Lars!“

„Og nu faar jeg nok spikre sammen en kiste,“ sa han og tog sig lidt træt over haaret. „Og siden faa en hest paa Evje og kjøre hende opover dalen og hjem til forældrene. . . .“

Moren blev forundret. „Opover dalen? Men kjære, hun Petra har vel ikke forældrene sine der?“

„Petra? — Det er naturligvis hun Kristine.“

Moren stirret paa ham, men tiet. Det var altsaa ikke sin kone, han havde sat livet saa paa spil for at finde.

„Du faar hjælpe mig med at bære hende ind,“ sa han til faren, som sad og lappet sko. „Jeg har hende med paa en kjælke.“

Faren reiste sig og fulgte med, og lidt efter kom de to mænd bærende ind med noget stort, stivfrossent, en uformelig bylt med sne og is omkring, som de uden videre la hen paa sengen. Den gamle kone tænkte

med suk paa sengklærne, men vilde ikke si noget.

Lidt efter kom Lars ind med høvlede bord og værktøi og begyndte at snedkere, mens faren atter prøvde at ta fat paa skolappingen. Moren bredte et laken over den store bylt paa sengen.

Sagen hvinte, hammeren slog, der begyndte at forme sig en kasse.

Og mens Lars stod her og stræved med denne kiste, tænkte han paa meget i gamle dage, ogsaa paa engang, da han traf Kristine ved handelsmanden og fik lov at bære kurven for hende et stykke.

„Det gaar saa underlig til," tænkte han — og maatte paany ta sig over haaret. Men naar galt skulde være, saa var det dog hovedsagen, at det blev ham, som fandt hende og fik bjerget hende for kristen jord.

Med ett gik han hen og trak lakenet bort et øieblik, men for uvilkaarlig tilbake. Stuevarmen havde smeltet den størknede is, og nu laa hun der med den vaade særk om sig — som hin nat, da hun blev overrasket af ulykken, mens hun endnu var i seng. I tindingen havde hun faat et stød, men ansigtet var uskadt, arret i kinden

var det samme, og det askeblonde haar var nu opløst og fløđ udover puden og skuldrene.

Men pludselig skrek han: „Mor — kom hid.“ Moren kom ind fra kjøkkenet. „Se der!“ sa han. „Hvad er det? Se der!“

Det var de frosne øine, som ogsaa var tinet, og nu piblet der frem under øienlaakene den ene taare efter den anden, — som om denne kvinde, der i et par uker havde været død, nu pludselig begyndte at graate.

Moren foldet hænderne, faren kom ogsaa til. Alle tre blev staaende og se paa den døde, unge kvinde, som fældte taarer.

Endelig var kisten færdig, Lars vasket sig og byttet helgeklær paa, og gik saa til Evje for at laane hest. Imens gjorde hans far og mor, som han havde bedt — de vasket den døde og gav hende en af Lars' rene skjorter paa.

Da han var kommen med hesten og traadte ind, stod kisten midt paa gulvet. I sengen laa der ingen mer. Dette havde ogsaa Lars bedt om — for han orket ikke at høre paa hammerslagene, naar laaket blev tilspikret.

Men i det samme de to mænd kom med

kisten for at sætte den paa slæden, dreiet den sorte hest hodet bakover for at se — og pludselig blev den rød i de skjælvende næsebor og sutret.

Lidt efter stod den gamle kone i vinduet og saa efter Lars, som sad overskrævs paa kisten og kjørte bort i skridt. „Stakkars gut!“ sa hun og tørket sine øine. — „Det er ikke saa godt at være ham heller.“

Lars kjørte i den bleke, skumrende dag forbi gaard efter gaard, hvor lysene tændtes. Han dreiet op dalen og fik den graa fjord i ryggen. Aaserne reiste sine mørke rygge mod den kolde, dype himmel, og under slæden hørtes snéen at knitre og skrike i frosten.

Lars havde bredt et aaklæde over kisten og sad nu og slog mekanisk fødderne mod hinanden, fordi han frøs. Han mødte vel baade kjørende og gaaende, men hesten gik selv afveien. Da han drog gjennem de store Denstadgaarde, kom en mand ud fra et stabur og løftet i mørket lygten, saa det gule lys faldt over hest og læss. „Ka er det?“ spurte han, men Lars svarte ikke. Han kom forbi gaardene og ind i en skog, hvid af sne, og den lille klokke i hestens bryst lød her saa lydt og nynnende

som en gammel vise. Snart saas en rød fuldmaane at titte frem over de snehvide fjeldtoppe, og det mindet ham om, da han gik omkring alene som gjæter deroppe paa de bleke heier og slynget ud paa et bukkehorn alt det, som i sindet lekte og laat.

Og uden at han rigtig merket det, sad han ogsaa nu her og samlet det hele — baade erindringen om den vakreste stemme i kirken, et mykt liv, en uniform, som der aldrig blev noget af nu, og hende i kisten, som kanske endnu laa der stille og graat — det samlet sig som nede i halsen til en gammel vise uden ord. Og tilslut løftet han hodet og nynnet en saar tone like mod den røde himmelrand i vest.

Aa dudeli du,
aa dudeli du,
aa dudeli, dudeli du!

MARIUS STAMNES'S BOGTRYKKERI, KRISTIANIA